

UGANDA:

Lang marsj mot trygg søvn

Fra utkantene av Nord-Ugandas byer vandrer tusener av barn hver natt med sine bylter på hodet – på vei mot humanitære organisasjoners «trygghetsleirer» eller byenes portrom og trappeopp-ganger. De flykter hver dag fra trusselen om å bli kidnappet til bruk som barnesoldat eller sexslave.

Side 14-15

FOTO: GØRIL TRONSDEN BOOTH

NÆRINGS-LIV:

Papir-mølla dreper gründerne

Side 19

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 8 · 2004

Mosambiks nye, tøffe sjef?

Side 3

Kritikk mot norsk miljø-skryt

Side 20-21

Tuberku-lose på frammarsj

Side 22

Nordmenn ofre for svart-maling?

Side 11

Karavinas terroriserer zambiske landsbyer

Side 18

Utdanning for barn i de fattigste utviklingslandene er blant de formålene som får mange ekstra millioner på det nye bistandsbudsjettet.

FOTO: KARIN BEATE NØSTERUD

Jubel-budsjett

16 600 millioner kroner til fattigdomsbekjempelse neste år

■ 16 600 millioner kroner. Det er summen regjeringen foreslår å bruke på bistand neste år. Beløpet tilsvarer hva det ville koste å vaksinere i underkant av 100 millioner barn for de viktigste barnesykdommene eller hva det koster å holde drøyt 400 millioner barn i utviklingsland med skolemateriell i ett år. Påplussingen i forhold til fjoråret er på

hele 1600 millioner kroner og innebærer mer penger til nesten alle gode formål.

■ Malurten i begeret er at regjeringen – på tross av eller på grunn av norsk rikdom – ikke klarer å oppfylle målsettingen om at norsk bistand skal utgjøre 1 prosent av brutto nasjonalinntekt. Det ville kostet 800 millioner kroner ekstra.

Flere organisasjoner kritiserer regjeringen for ikke å ta skrittet fullt ut.

■ – Vi må huske på at årets økning representerer en 10 prosent økning av bistanden – til et historisk høyt nivå. Tallene taler sitt språk om regjeringens sterke prioritering av kampen mot fattigdom, sier statssekretær Olav Kjørven.

Mer om bistandsbudsjettet: side 6-9

B-blad

RETURADRESSE: Bistandsaktuelt,
boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Historiens største bistandsbudsjett

LEIAR

Dersom framlegget til statsbudsjett går gjennom i Stortinget, blir bistandsbudsjettet det største nokon gong. Det mykje omtalte 1-prosent målet blir ikkje nådd, men i reine kroner utgjer framlegget ein auke på heile 1,6 milliardar kroner til 16,6 milliardar. Kristeleg Folkeparti får mykje kjeft om dagane fordi dei skal vera «i lomma» på Høgre. Men eventuelle drakampar om bistandsbudsjettet må ein vel seia KrF har vunne. Til og med høgremann og finansminister Per-Kristian Foss, som elles passar godt på pengane, har uttalt at eit rikt land som vårt må ta seg råd til eit romsleg bistandsbudsjett.

Dei årlege protestane frå bistandsbransjen på storleiken på budsjettet, har då heller ikkje vore så høglytte i år som tidlegare. Det finst få faglege grunnar for at ein prosent av BNI skal vera ei magisk grense for kor stort bistandsbudsjettet bør vera. Utrekningar syner at dei rike landas bistand må auke til hundre milliardar dollar årleg dersom Tusenårsmåla skal nåast. Slik sett er ei kvar auke eit skritt i rett retning. Men sjølv om Noreg hadde gjeve ein prosent, ville det stå att 99,3 prosent av den nødvendige auken av den internasjonale bistanden.

Frå Norads synstad er det gledeleg at budsjettforslaget legg så stor vekt på måten me driv bistand på og resultatet av arbeidet. Statssekretær Olav Kjørven gjev i dette nummeret av Bistandsaktuelt ein garanti til norske skattebetalarar om at «alt som kan gjøres vil bli gjort for å sikre mest mulig effektiv bistand til de som trenger det mest» Me håpar bistandsbransjen vil vera med på å diskutere korleis dette kan oppfyllest.

Utdanning er framleis jobb nummer ein i utviklingssamarbeidet og får ein auke på 350 millionar kroner. Det vil seia at den samla støtta til utdanning er dobla i forhold til 2002. Utdanning er svært viktig i kampen mot fattigdom. Framleis manglar 115 millionar barn grunnutdanning og fleirtalet av desse er jenter. Regjeringa aukar derfor støtta til UNICEFs utdanningsprogram for jenter. Også kampen mot hiv/aids blir høgt prioritert saman med oppfylgginga av Johannesburg-konferansen for to år sidan. Dei frivillige organisasjonane blir også tilgodesette i dette budsjettet. Ulike typer av frivillig innsats får ein auke på 50 millionar kroner.

Som oppvarming til budsjettdebatten har Stortinget fått til behandling ei ny stortingsmelding om kampen mot fattigdom. Nyleg var det open høyring i Utanrikskomiteen der forskarar og organisasjonar fekk gje sine innspel til behandlinga, noko som skulle gje godt grunnlag for grundige drøftingar i komiteen. Bistand er ikkje det politikkområdet som skapar mest debatt i Stortinget. No har dei både ei stortingsmelding og budsjettet på dagsorden.

La oss håpe det fører til debatt og engasjement både i og utanfor Stortinget.

AVE

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskripter.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artikler ikke komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikke.

Chissanos arvtaker

MAPUTO (b-a): Selv om Armando Guebuza i Frelimo er en gammel og erfaren politiker, kan det likevel bli et slags politisk generasjonsskifte i landet dersom han overtar som president i Mosambik etter valget i desember. Men resultatet er ikke avgjort på forhånd.

portrett

• I MOSAMBIK:
TONE BRATTELI

HVEM:
Armando Guebuza.

HVA:
Politiker og forretningsmann.

HVORFOR:
Frelimos presidentkandidat i Mosambik.

Selv om 61-årige Guebuza har vært med i regjeringspartiet Frelimo lenge, er det avgående president Joaquim Chissano som symboliserer frigjøringen og krigshistorien i landet.

Guebuza har ikke vært spesielt synlig de siste par åra. Det har til gjengjeld hans sterke utfordrer, Alfonso Dhlakama fra Renamo. Det var ikke mange prosentene som skilte disse to dominerende partiene i mosambikisk politikk under valget i 1999, så det er en viss spenning knyttet til årets resultat.

Uansett hvem som trekker det lengste strået, kan det ventes mange nye fjes i den politiske makteliten. Guebuza tar neppe med seg ministrene til Chissano i sin eventuelle regjering. Han er dessuten en helt annen type enn den avgående president. Guebuza karakteriseres som en tøff type som får tingene gjort.

20. januar 1943 ble Guebuza født i byen Murrupula i den nordlige provinsen Nampula. Han kom tidlig med i frigjøringskampen mot portugiserne, og allerede som 20-åring fant han sin politiske plattform i Frelimo. I 1965 ble han trukket inn i selve maktsenteret i Frelimo, og der har han vært siden.

Frigjøringen i 1975 førte Guebuza til hans første ministerpost. Makta ble den gangen overført til Frelimo uten noe valg.

Kastet ut portugisere. Guebuza er ikke uten riper i lakken. Like etter frigjøringen fikk han tilnavnet «20 - 24» fordi han ga alle portugisere med pass 24 timer til å komme seg ut av landet. I tillegg kunne de ta med seg 20 kilo bagasje. Tilnavnet henger ved ham fremdeles.

Blant vanlige mennesker i Mosambik er det likevel en annen sak de har vanskelig for å glemme - «Operasjon produksjon». Tusenvis av mennesker ble sendt fra byene Maputo og Beira til provinsen Niassa. Dette var arbeidsløse mennesker som fikk reisepass midt på vinteren - eller som det også het seg den gangen «uproduktive mennesker skal ut av byene». Landets oljereserver ble brukt til en gigantisk lufttransport av mennesker.

Hvor mye denne tvangsflyttingen kostet vet visst ingen, men at den var mislykket vet alle. Hele situasjonen er i ettertid blitt kalt «byråkratens paradys og marerittet til de ærlige fattige». Mange mennesker led, jorda var skrinn og flere døde. I ettertid er operasjonen blitt kalt et enormt maktmisbruk. Det var tidligere president Samora Machel som fikk stanset skandaleprosjektet som Guebuza må bære et betydelig ansvar for. Media stilte ham ikke kritiske spørsmål om dette den gangen, og vil neppe gjøre det nå heller.

De fleste observatører mener 61-årige Armando Guebuza er favoritt til å vinne presidentvalget i Mosambik i desember.

FOTO: SCANPIX/AFP/FATI

Gransket ulykke. Da president Machel mistet livet i en mystisk flyulykke i 1986, var det den samme Guebuza som ledet kommisjonen som skulle finne ut hva som hadde skjedd. Det ble aldri trukket noen sikker konklusjon. En av teoriene gikk ut på at det kunne ha vært elektroniske signaler som forvirret flygeren og at de skyldige var utsendt fra daværende apartheidregime i Sør-Afrika.

Drapet på journalisten Carlos Cardoso i 2001 ligger også som et råttent egg i kurven til Frelimo. Cardoso var en stemme for folket, og han er ikke glemt. Folk peker ut drapsstedet for deg når du spør dem. Men når noen av Cardoso-sakens dømte drapsmenn klarer å rømme fra fengselet tror alle at det er «arrangert fra toppen». Det blir også hevdet at en av Chissanos sønner bestilte og betalte mordet.

Parlamentariker-makt. Guebuza har skjøttet sine forretninger de siste åra. Han skal ha

tjent seg rik på privatisering av statseide virksomheter, og er i alle fall en av de rikeste menneskene i Mosambik i dag - noen vil si den rikeste. Folk har gitt ham navnet «Mr. Gue-Business».

Det kom noe overraskende at han ble valgt til presidentkandidat og

generalsekretær under partikongressen i 2002. Siden har han forsøkt å stå fram som en demokrat med tro på det parlamentariske system. Han har hevdet at de som får flest seter i parlamentet også vil ha stor innflytelse på utnevningen av regjeringen. Han har også hevdet at parlamentet skal utpeke statsministeren. Dette krever imidlertid endringer i grunnloven.

Lojale mot Chissano? Det kommende valget vil vise om folkets oppslutning om Frelimo fram til i dag like mye har vært knyttet til lojalitet og sympati med Chissano som støtte til partiet hans. I Frelimos hovedkvarter i Maputo har de ingen overraskende svar å by på når vi spør om dette:

- Lederen i partiet er en svært viktig person, men lojaliteten er knyttet til partiet, framheves det.

Samtidig er det optimismen som råder: Med den sterke økonomiske veksten og den politiske stabiliteten Mosambik har hatt de siste åra, så forventer det statsbærende partiet at velgerne vil belønne dem og presidentkandidat Guebuza med seier.

Paraplyene fungerer

Ny rapport: Atlas-Alliansen og Bistandsnemnda gjør god jobb

Paraplyorganisasjoner er en utmerket organisasjonsform i jungelen av ikke-statlige organisasjoner. Dette burde Norad i større grad ta inn over seg, konkluderer en evaluering av Atlas-Alliansen og Bistandsnemnda.

• ERIK LANDET

«Paraplyorganisasjoner er et viktig virkemiddel for å sikre kvaliteten i utviklingssamarbeidet mellom frivillige organisasjoner og deres partnere i utviklingsland. Det er imidlertid et spørsmål om Norad utnytter fullt de gevinster ordningen kan gi», heter det i evalueringen, mens det konkluderes at paraplyorganisasjonene behandles på samme måte som enkeltorganisasjoner.

«Dette viser mangel på tillit til paraplyorganisasjonenes virksomhet og stimulerer ikke organisasjoner til å ta i bruk organisasjonsmodellen», konkluderes det videre.

Feil tolkning. – Det blir feil å tolke det dit hen at Norad ikke har tillit til oss. Poenget er heller at direktoratet ikke har et system som gir plass til vår type organisasjon. Vår rolle er ikke klart nok definert, og derfor behandles vi som andre organisasjoner. Dette har vi merket oss tidligere, men det har vært vanskelig å nå frem med motforestillingen. Jeg håper dette kan endres før vi skal søke om ny rammeavtale neste år, sier generalsekretær i Norsk Misjons Bistandsnemnd, Oddvar Espegren.

Han etterlyser samtidig utsatte tidsfrister for paraplyorganisasjonene. I dag må disse forholde seg til samme frister som andre organisasjoner.

– Vi sliter klart med søknadsfristene. Det kan bli en uheldig distanse mellom planlegging og gjennomføring. Jeg ser en fare for at dette kan gå ut over kvaliteten på bistandsarbeidet til våre organisasjoner, sier Espegren

Effektivt. Atlas-Alliansen med sine

Bistand via de funksjonshemmedes organisasjoner er i flere år kvalitetssikret av paraplyorganisasjonen Atlas-Alliansen.

FOTO: KARIN BEATE NØSTERUD

”

Det blir feil å tolke det dit hen at Norad ikke har tillit til oss.

Oddvar Espegren,
Bistandsnemnda.

Evalueringen kan lastes ned fra www.norad.no

ni organisasjoner har i år en samarbeidsavtale med Norad på 56 millioner kroner. Bistandsnemndas 14 organisasjoner mottar 140 millioner kroner. Paraplyorganisasjonene behandler medlemsorganisasjonenes søknader, og vurderer om innholdet er i samsvar med Norads mål og krav, før direktoratet så mottar søknaden til beslutning.

Dette arbeidet mener Statskonsult, på oppdrag fra Utenriksdepartementet og Norad, at paraplyorganisasjonene gjør på en utmerket måte:

«Prosjektene er mer i samsvar med Norads prinsipper enn de ville vært uten den grundige tilleggsvurderingen som paraplyorganisasjonene gjør», heter det. Videre vises det til at organiseringen er formåls-

effektiv, kostnadseffektiv og representerer en positiv verdi for medlemsorganisasjonene. Evalueringen, som er utarbeidet av konsulentene Vivi Lassen, Inger Johanne Sundby, Marianne Iselin Kvalvåg og Ragnhild Øvrelid, støtter opp om at søknadsfristene er for korte og det anbefales derfor at fristen utvides med en måned.

Skjønt enig. Daglig leder i Atlas-Alliansen, Knut Harald Ulland, er helt på linje med sin kollega i Bistandsnemnda.

– Jeg tror ikke Norad mangler tillit til oss. Vi har allerede hatt et fruktbart møte med Norad i etterkant av evalueringen, og jeg håper vi igjen kan sette oss ned sammen og klarere definere rollen vi skal ha.

Jeg vil si at evalueringen er en tillits-erklæring til måten vi jobber på. Vi får blant annet ros for å være nøye i behandlingen av søknader. Det hender for eksempel relativt ofte at vi avslår søknader som vi mener ikke er gode nok, sier Ulland.

Ekstra ledd. – Vi representerer et ekstra nivå fordi vi er et mellomledd mellom enkeltorganisasjonene og Norad som søknader og rapporter må gjennom. Likevel har vi de samme tidsfristene som andre organisasjoner, og da får vi for dårlig tid i forhold til søknadsfrister. Jeg er derfor glad for anbefalingen om at vi skal få en måned ekstra til å behandle søknader, noe som vil være tilstrekkelig for oss. Jeg håper derfor at Norad og Utenriksdepartementet lander på samme konklusjon, sier Ulland.

Også han peker på at medlemsorganisasjonene gir uttrykk for at de får økt kompetanse gjennom å være samlet i en paraply.

– En av konklusjonene jeg setter mest pris på, er at vi bidrar til å styrke samarbeidet mellom organisasjonene, og på den måten overfører kompetanse. Dette samarbeidet gjenspeiles i en bedre koordinering på landnivå, sier han.

Vil evaluere evalueringer. – Evalueringen bekrefter vår oppfatning om at ordningen er nyttig både for organisasjonene og for Norad. Utfordringen nå er å se om vi kan få en enda bedre gevinst av ordningen – både faglig og forvaltningsmessig. Vi har allerede et tett faglig samarbeid med organisasjonene – mer etter omorganiseringen enn tidligere. Dette vil vi videreutvikle, sier Sissel Hodne Steen, avdelingsdirektør i Avdeling for sosialutvikling.

Norad vil nå foreslå en evaluering av paraplyorganisasjonenes egne evalueringer for å se på både metode og hvordan disse brukes i læringsøymed.

– Da vil få et enda bedre innblikk i hvordan organisasjonene kvalitetssikrer arbeidet. Dette er viktig for å utvikle modellen videre, sier Hodne Steen.

Begrensede resultater av utdanningsmilliard til Nepal

Etter fem år og én milliard bistandskroner er grunnskolen i Nepal bare delvis forbedret. Samtidig er enkelte giverland så aktive at de hindrer nasjonalt eierskap til sektoren, konkluderer en fersk evaluering.

• ERIK LANDET

Det er utdanningsprogrammet «Basic and Primary Education Programme II», hvor Norge er et betydelig giverland, som har vært under lupen det siste året.

– Statistikken indikerer noe fremgang innen tilgang til grunntidning. For eksempel økte andelen elever i 1-5. klasse fra 70,5 prosent i 1998 til 82,3 prosent i 2002. Den ligger an til å bli på 86 prosent i 2004. Økningen er størst blant guttene, heter det i rapporten, som er laget av et team bestående av internasjonale og nepalske konsulenter,

Noen steder fant man klasser med 100 elever.

Evalueringen kan leses her: danida.netboghhandel.dk/PUBL.asp?page=publ&objno=250001511

med Danida i en koordinatrorolle.

Usikre data. Andelen elever som må gå om igjen eller slutter i skolen er fortsatt høy i det norske hovedsamarbeidslandet. Men «det har skjedd en moderat forbedring også på dette området», heter det i rapporten, før det fastslås at kvaliteten på de innsamlede data er så usikre at funnene må tas med et par klyper salt.

Ett av målene i utdanningsprogrammet har vært å gjøre utdanning lettere tilgjengelig for marginaliserte og sårbare grupper som funksjonshemmede og jenter. «Likevel er dette et område hvor programmet har hatt mindre effekt, spesielt når det gjelder jenter», konkluderes det.

Større elevkull. En av de vanskeligste utfordringene har vært å vurdere hvorvidt kvaliteten på utdanningen er bedret. For å vurdere dette har man blant annet sett på hvor mange elever hver lærer har ansvar for, an-

delen kvalifiserte lærere og størrelsen på klasserommene.

Resultatet er forholdsvis nedslående. I 2001 hadde hver lærer i gjennomsnitt ansvar for 39 elever. I 2002 hadde tallet sunket til 35,7. Det at ikke nedgangen er større må likevel ses i lys av at det er blitt større elevkull generelt. Mange steder har antallet elever per lærer økt betydelig i kjølvannet av konflikten i landet, og noen steder fant man klasser med 100 elever.

Betydelig fremskritt. – Betydelige fremskritt ble funnet på sentralt hold i den fysiske infrastrukturen for planlegging av utdanning; systemene brukt for å implementere, gjennomføre og overvåke grunn- og videreutdanning, heter det.

Likevel har det vært svært vanskelig å bedre kvaliteten på undervisningen og både på distrikts- og sentralnivå er gjennomtrekken av lærere stor. Ferdighetene til lærerne har ikke økt nevneverdig. Dette må i

stor grad tilskrives manglende og dårlig læringsmaterieell, og svak infrastruktur.

Utdanningsprogrammet «Basic and Primary Education Programme II» ble lansert sommeren 1999 for å bedre kvaliteten på grunntidning, øke tilgangen til grunn- og videreutdanning og styrke Nepals kapasitet på området. Budsjettet var på 992 millioner kroner fra fem givere: Danmark, Norge, Finland, Verdensbanken og EU. I tillegg har Japan International Cooperation Agency og UNICEF bidratt med direkte overføringer utover hovedpotten, mens Asiabanken har støttet opplæring av lærere.

– Den meget sterke tilstedeværelsen fra enkelte givere og motvilligheten fra enkelte av dem, (rapporten sier ikke hvilke, Red. anm.), til å redusere sin synlighet og innflytelse reiser spørsmål rundt deres villighet til å øke nasjonalt eierskap. Dette vil bli en viktig faktor i det videre arbeidet, konkluderer rapporten.

Burkina Faso venter på midler

Det internasjonale «Fast Track»-initiativet går altfor sakte

I 2000 lovet verdens rikeste land felles innsats for å oppnå utdanning for alle innen 2015. Mangel på penger skulle ikke være noe problem for fattige land som ønsket å satse på utdanning. – Vi venter fortsatt, sier utdanningsminister i Burkina Faso, Mathieu Rakissouligiri Ouedraogo.

UTDANNING

• LIV RØHNEBÆK BJERGENSE

– Forventninger og skuffelse over hjelpen som aldri kommer er vårt største problem, sier Mathieu Rakissouligiri Ouedraogo.

I 2002 fikk Burkina Fasos utdanningsminister besøk av en av Verdensbankens utdanningekspert. Han kunne fortelle at Burkina Faso var blitt plukket ut som ett av landene som skulle få penger fra Fast Track Initiative (FTI). Initiativet ble lansert i juni 2002 for å mobilisere penger til de landene der mangel på penger var det største hinderet for å oppnå grunnskoleutdanning for alle.

– Jeg tok han med til statsministeren. Statsministeren gikk ut på nasjonalt tv for å fortelle folk den gode nyheten. Siden har det ikke skjedd noe. Ikke ser vi noe til «track» og ikke ser vi at det er «fast», sier Ouedraogo ironisk på et seminar i regi av det norske EFA-forumet (Education for All), der Fast Track Initiative var tema.

Ifølge Verdensbanken er støtten til utdanningssektoren i Burkina Faso økt. Av en bevilgning på 256 millioner kroner hadde landet i juni i år brukt i underkant av 50 millioner. Ifølge Verdensbanken skyldes dette treg framdrift i landets utdanningsprogrammer, blant annet bygging av klasserom og kjøp av lærebøker. Etter planen skal pengene brukes innen slutten av 2006.

En av to får grunnskole. I 1960 hadde under seks prosent av befolkningen i Burkina Faso grunnskoleutdanning, resten var analfabeter. – Siden den gang har vi hatt sakte fremgang, forteller han, og viser til statistikk om at 11 prosent av befolkningen gikk på skole i 1975, 15

Omkring halvparten av barna i Burkina Faso får grunnskoleutdanning. Det er derfor langt igjen til FNs målsetning om utdanning for alle innen 2015.

FOTO: BOSSI XAVIER, ALL OVER PRESS

prosent i 1985, 35 prosent i 1995 og 52 prosent i 2003.

– Ved hjelp fra giverland har vi kjørt kampanjer for å få foreldrene til å sende barna sine til skolen. Mangel på klasserom og lærere har vært et stort problem. Fra 2000 til 2003 økte vi derfor antall klasserom fra 20 000 til 23 000 og antall lærere fra 19 000 til 23 000, forteller han.

120 000 elever har nå fullført grunnskoleutdanning. Av dem har bare 20 000 mulighet til å få høyere utdanning.

– Det er et stort problem for oss hva vi skal gjøre med de øvrige, sier Ouedraogo.

Utradisjonell. Burkina Fasos utdanningsminister har gått utradisjonelle veier for å nå målet om utdanning for alle.

– For få klasserom og vanskeligheter med å få fram skolemateriell i tide til isolerte områder, førte til at jeg tok kontakt med militæret. «Dere kommer dere jo fram over alt», sa jeg. Resultatet er at de mili-

”

Ikke ser vi noe til «track» og ikke ser vi at det er «fast».

Mathieu Rakissouligiri Ouedraogo, utdanningsminister Burkina Faso.

tære har bygget skoler og bidratt med å frakte materiell og utstyr til skolene, forteller Ouedraogo.

Ifølge han står hele regjeringen bak satsingen på utdanning. Derfor møtes jevnlig landets utdanningsminister, finansminister, arbeidsminister, minister for administrasjon og desentralisering og minister for infrastruktur og transport for å evaluere arbeidet. Alle ministrene deltar også i møter med giverlandene.

– Hver tredje måned har vi alle møter med statsministeren for å informere om hvordan ting er ute i felt, forteller Ouedraogo.

Utdanning er håpet. Med politisk vilje til å satse på utdanning, godkjente lærerplaner og en egen fattigdomsstrategi, mener Ouedraogo at landet burde oppfylle alle kriteriene for å få penger fra FTI.

– Jeg tror pengene kommer, men vet ikke når. Jeg er optimist med tanke på framtida. Burkina Faso har ingen tungindustri, ikke olje, tommer eller adgang til sjøen. Men vi

har menn og kvinner. Vi har flotte menn og kvinner. Vi har hardt arbeidende menn og kvinner. Håpet vårt er utdanning, sier Mathieu Rakissouligiri Ouedraogo. (Døpenavnet Rakissouligiri betyr for øvrig «ikke avvis utdanning».)

FAKTA

■ Anslagsvis 104 millioner barn i utviklingsland får ikke grunnskoleutdanning. To tredeler av disse er jenter.

■ Verdensbanken er den største finansieringskilde for utdanning i utviklingsland. Fast Track Initiative ble opprettet i 2002 for å få økt fokus på utdanning både når det gjelder finansiering, forbedrede utdanningsplaner og økt giverharmonisering.

■ Fra å gjelde bare noen få land, er FTI nå åpnet for samtlige MUL-land (de minst utviklede landene).

Giverne må firedoble innsatsen, mener Verdensbanken

UTDANNING

– Giverne har ikke i tilstrekkelig grad fulgt opp løftene fra FN-konferansen i Monterrey, sier utdanningsrådgiver for Afrika i Verdensbanken, Birger Fredriksen.

Ifølge Verdensbanken er det behov for om lag 26 milliarder kroner årlig fram til 2015, dersom en skal finansiere grunntdanning i alle lavinntektsland. Verdensbanken selv sier at dette er et forsiktig anslag. UNESCO har beregnet behovet til å være over 39 milliarder kroner årlig. Dagens finansiering er på om lag sju milliarder kroner årlig. Dette betyr at giverlandene i forhold til Verdensbankens estimater må firedoble innsatsen til grunntdanning i de fattigste landene.

Uforutsigbart. – I dag er det i snitt 26 prosent av all utdanning som er finansiert av giverland. Dersom peng-

ene som er blitt lovet til FTI kommer, vil 45 prosent av all grunntdanning i de fattigste landene være giverfinansiert, sier Fredriksen.

Han mener det er viktig at utenlandske givere kan gi langtidsforsikringer om støtte, og ikke som i dag for ett år om gangen.

– Før dette endres bør en vise varmsomhet i å gjøre Afrika sør for Sahara enda mer avhengig av bistandsmidler – for eksempel ved å finansiere en betydelig del av lærerlønningene, sier Fredriksen.

Bedre utdanning. Fredriksen peker på at kravet fra giverne for å komme opp med mer penger til utdanning, var at mottakerland viste vilje til å satse på og bedre både kvaliteten og effektiviteten av utdanningstilbudet.

– Slike endringer tar tid. Etter

”

Giverne har ikke i tilstrekkelig grad fulgt løftene.

Birger Fredriksen, rådgiver Vederns-banken.

min mening gjør mange afrikanske land det bedre nå. Dette sees blant annet i en økning i landenes egne budsjetter til utdanning, mer stabilitet i utdanningssektoren, politisk vilje i noen av de fransktalende «høykostlandene» til å rekruttere lærere som koster mindre – uten at dette har ført til reaksjoner som streikeaksjoner, sier Fredriksen.

Katalysatorfond. For å forsøke å tette noe av gapet mellom løfter og faktisk bistand, ble det i 2003 etablert et såkalt katalysatorfond. Fondet skal gi hjelp til land som fyller kriteriene for FTI, men som har få eller ingen givere. Fondet er på om lag 1,8 milliarder kroner. Så langt har Mauritania, Yemen, Niger, Nicaragua fått midler, mens Guyana og Gambia står for tur.

Zambia takket nei

Mens et land som Burkina Faso ber giverlandene om mer penger, sa Zambia nei takk til Fast Track Initiative (FTI).

– Da vi vurderte FTI, var oppfatningen her i Zambia at vi akkurat hadde begynt på et sektorprogram (SWAP) om utdanning, der mange givere var involvert – deriblant Verdensbanken. Vi vurderte det derfor slik at det ville være bedre å se hvordan dette tiltaket fungerte først, før vi gikk inn på et nytt initiativ som FTI, sier direktør for undervisningsplaner og pensum i det zambiske utdanningsdepartementet, Alfred Sikazwe.

Sikazwe utelukker imidlertid ikke at Zambia i framtiden kan vurdere FTI på nytt, men sier at dette ikke er aktuelt nå.

Rekordbudsjett gir «mer til alle»

16 600 millioner kroner til å bekjempe fattigdom i fattige land

Mer til alle gode formål! Omtrent slik er jubelbudskapet fra utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson og hennes statssekretær Olav Kjørven, etter at de har framlagt et budsjett som innebærer den største økning i norsk bistand noen gang.

• GUNNAR ZACHRISEN

16,6 milliarder kroner skal Norge bruke på bistand til utviklingsland neste år, og sammenlignet med i fjor har regjeringen plusset på rekordhøye 1,6 milliarder kroner. Til sammen 800 millioner kroner av en foreslått økning i den langsiktige bistanden på 1,1 mrd. kroner vil gå til de fattigste landene, blant annet Afrika, og mye vil bli kanalisert gjennom multilaterale kanaler.

Multilaterale finansinstitusjoner får den prosentvis største økningen neste år – med en økning på over 29 prosent. Verdensbanken tilgodeses med 146 nye og friske millioner kroner fra norske skattebetalere – og foreslås nå som kanal for til sammen hele 730 millioner kroner. Institusjonen, som i mange år var et fyord for folk på venstresiden i norsk politikk, har endret seg i mer sosial retning de siste årene, skal vi tro budsjettforfatterne.

«Siden begynnelsen av 1990-tallet har man vært vitne til en betydelig endring i Verdensbankens politikk, og det er i dag stor grad av samsvar mellom denne og norske utviklingspolitiske prioriteringer», heter det i budsjetteksten.

Verdensbankens hovedvirksomhet går ut på å gi lån på gunstige vilkår til fattige land. Den norske bevilgningen går til å fylle opp pengebingen i den verdensbankinstitusjonen som yter de gunstigste lånene – International Development Association (IDA). Lånene fra IDA går i sin helhet til de fattigste landene på svært gunstige vilkår, blant andre til land i Afrika sør for Sahara.

FN-organisasjonene. Også FN-syste-

Etiopia er blant de landene som kan låne penger fra Verdensbankens IDA-fond.

FOTO: KARIN BEATE NØSTERUD

Ordforklaringer:

Bilateral bistand – tosidig stat-til-stat-bistand, for eksempel norsk bistand til Tanzania.

Multilateral bistand – bistand via FN og internasjonale finansinstitusjoner, for eksempel Verdensbanken og regionale utviklingsbanker.

met blir tilgodesett med en betydelig økning i bevilgninger neste år. FN-organisasjonene får tildelt 7,6 prosent mer enn i fjor, og er nå avtakere for nesten 3,7 milliarder norske bistandskroner – omlag dobbelt så mye som den samlede støtten til Verdensbanken og de regionale utviklingsbankene. FNs utviklingsprogram (UNDP) er her største kanal med et forslag om 723 millioner kroner. FNs befolkningsprogram (UNFPA), FNs barnefond (UNICEF), Verdens matvareprogram (WFP), FNs Høykommissær for flyktninger (UNHCR), FNs program for palestinaflyktninger (UNRWA) er andre viktige bistandskanaler som får mye

norsk støtte. Det samme gjelder FNs aidsprogram UNAIDS og ulike bidrag til globale fond.

Den tradisjonelle bilaterale bistanden øker også, om enn i noe mindre grad enn den multilaterale. Med unntak av bistanden til «Midt-østen» (som i hovedsak betyr palestinsk område), som er på samme nivå som i fjor, øker bistanden til alle øvrige norske bistandsregioner – Afrika, Asia og Mellom-Amerika. Afrika, som i alle år har vært den dominerende mottakeren av norsk bistand, får drøye 2 milliarder kroner i bilateral bistand neste år. Bistanden til Asia, herunder Afghanistan, Bangladesh og Nepal, blir på noe i

overkant av 600 millioner kroner, mens Mellom-Amerika tilgodeses med 157 millioner. Til sammen vil den bilaterale stat-til-stat-bistanden bli på 2,9 mrd. kroner neste år, dersom forslaget vedtas i Stortinget.

50 mill. mer i potten. Forslaget til budsjett for 2005 innebærer også en økning av bistanden til ulike typer ikke-statlige organisasjoner. Totalt foreslås det 50 millioner kroner mer i denne potten neste år. Mens de ikke-statlige organisasjonene, som alltid er kritiske i sine budsjettkommentarer, minner utviklingsministeren om at regjeringen har økt støtten «til de frivillige organisasjonene

For rike til å nå bistandsmål?

• ELLEN HOFVANG

Ikke-statlige organisasjoner er fornøyd med at bistandsbudsjettet økes, men har liten sans for argumentet om at BNI øker for mye til at man kan nå målet om 1 prosent til bistand på neste års statsbudsjett.

– Det er helt absurd når man begrunner det at man ikke når målet om 1 prosent med at Norge tjener for mye penger, sier generalsekretær Sandro Parmeggiani i PLAN Norge.

Plan øyner håp. Han gleder seg derimot over økningen i bistand til de såkalte «frivillige» organisasjonene:

– Økningen betyr tidenes mulighet for utviklingsministeren til å putte PLAN der vi hører hjemme når det gjelder bevilgninger, uten å ta fra de andre organisasjonene. Jeg regner med at dette er i boks nå, sier Parmeggiani.

PLAN er samtidig skeptisk til den store økningen til multilaterale organisasjoner.

– Det hadde vært bedre å kanalisere mer gjennom frivillige organi-

Lederne av PLAN og Redd Barna, Sandro Parmeggiani og Gro Brækken er blant de som kritiserer regjeringen.

sasjoner, der er det lettere å se hva pengene går til, sier generalsekretæren.

Mer til utdanning. Utdanning er en av vinnerne i budsjettet, noe Studentenes og Akademikernes Internasjonale Hjelpfond (SAIH) er glade for. De etterlyser likevel en mer helhetlig satsing:

– Det meste av utdanningsbistanden går til grunnutdanning, som er ett av tusenårsmålene. Det er nødvendig med økt satsing på høyere utdanning gjennom direkte støtte til universiteter og høyskoler i Sør, sier SAIH-leder Eirik Gulseth.

Miljø-skepsis. Utviklingsfondet mener det er svakt at man ikke når 1 prosent av brutto nasjonalinntekt og mener de resterende midlene bør tas fra oljefondet.

– Miljø nedprioriteres og satsingen på landbruk er altfor svak til tross for den nye handlingsplanen. Beklageligvis er de multilaterale utviklingsbankene de store vinnerne i

bistandsbudsjettet, til tross for at det i budsjettet står at det ikke finnes noen god evaluering av resultatene deres, sier informasjonsansvarlig Aksel Nærstad. Han får følge av generalsekretær i WWF Rasmus Hansson når det gjelder miljøatsingen:

– Det finnes som vanlig ingen klare forpliktelser når det gjelder miljøatsingen. Kobler man budsjettet til Utviklingsmeldingen, ser man at det ikke går bra med miljøet. I miljøverndepartementets budsjett heter det at miljøbistanden over UD's budsjett skal øke fra 1,334 milliarder kroner til 1,451 milliarder kroner. Det betyr at miljø fortsatt synker som andel av den samlede bistanden, til tross for at regjeringen sier de skal satse, sier Hansson.

Glede og misnøye. Eva Bjøreng, generalsekretær i Norsk Folkehjelp, berømmer utviklingsministeren for å ha fått gjennomslag for en betydelig økning i bistandsbudsjettet, og håper budsjettet vil overleve be-

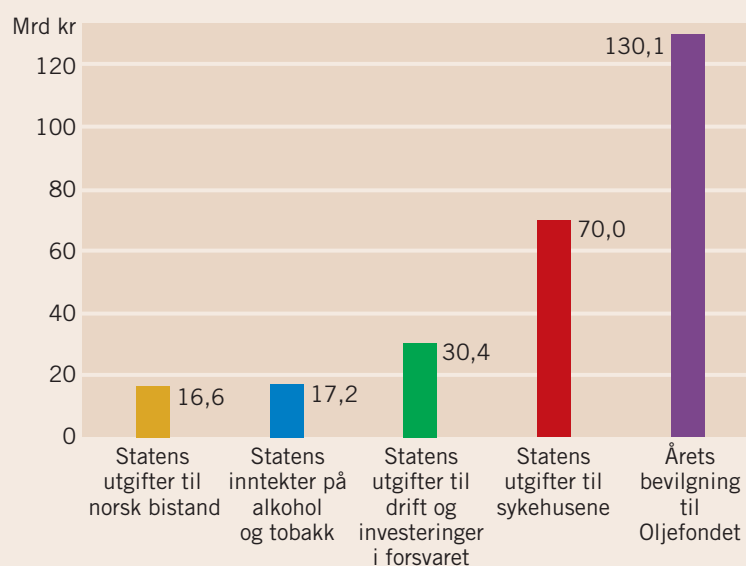
handlingen i Stortinget. Kirkens Nødhjelp er derimot ikke fornøyd:

– Det er meget skuffende at regjeringen ikke når 1 prosent-målet. Jeg kan rett og slett ikke forstå hvorfor, sier en opprørt generalsekretær Atle Sommerfelt.

Han mener også at det legges opp til for lite tilskudd til det Globale fondet mot tuberkulose, aids og malaria, og etterlyser en sterkere satsing på vannressurser. KN varsler at de vil gå den økte støtten til de multilaterale organisasjonene nøye etter i sømmene.

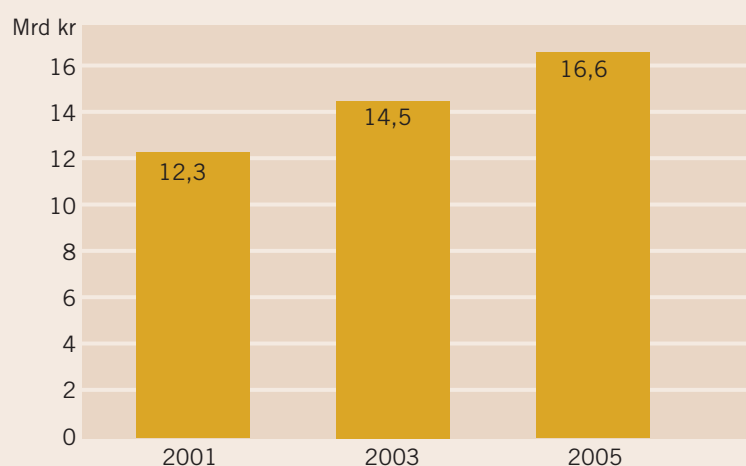
Redd Barnas generalsekretær Gro Brækken påpeker at økningen i årets budsjett er mindre enn det ett av Norges hovedsamarbeidsland – Bangladesh – alene har tapt på oljeprisveksten siste år, og tilsvarende det Etiopia og Kenya har tapt til sammen. Samtidig tjener Norge i år over 50 milliarder kroner mer enn beregnet som følge av den samme prisveksten.

HVOR MYE ER 16,6 MILLIARDER KRONER?

Kilde: St. prp. nr. 1 (forslag til statsbudsjett) for budsjetterterminen 2005.

TOTAL NORSK BISTAND (ODA)

Kilde: St. prp. nr. 1 (forslag til statsbudsjett) for budsjetterterminen 2005.

og andre aktører i det sivile samfunn» i samtlige av sine budsjettforslag.

I praksis er det store profesjonelle bistandsaktører som Kirkens Nødhjelp, Norges Røde Kors, Norsk Folkehjelp og Flyktningerådet som kanaliserte de store pengebeløpene innenfor dette feltet, sammen med misjonsorganisasjoner og organisasjoner som arbeider for barns rettigheter. Regnskapstall for 2003 viste at over 3 milliarder kroner ble kanalisert gjennom ikke-statlige organisasjoner dette året – i form av både

nødhjelp og langsiktig bistand, noe som samtidig innebærer at dette er den største kanalen for Norges bilaterale bistandsinnsats.

Mer til utdanning. Utdanning er blant de formål som det kanaliseres store midler til gjennom FN-systemet. For 2005 foreslås det å øke den totale utdanningsbistanden – gjennom både multi- og bilaterale kanaler – med omlag 350 millioner kroner. Det betyr at samlet norsk bistandsstøtte til utdanning er blitt fordoblet sammenlignet med 2002-

nivået. Dette er i tråd med strategien «Utdanning som jobb nr. 1», som ble lansert i 2003.

«Utdanning er noe av det viktigste i kampen mot fattigdom. Ingen investeringer er mer effektive enn satsingen på utdanning», heter det i pressemeldingen som Utenriksdepartementet sendte ut i forbindelse med budsjettframleggelsen.

Departementet viser i den forbindelse til at omlag 115 millioner barn fortsatt mangler grunnutdanning. Flertallet av disse er jenter. Økt støtte til utdanning for jenter via UNICEF er ett av tiltakene. 425 millioner kroner vil gå til dette programmet alene – en økning på 150 millioner kroner i forhold til inneværende år.

Mer til hiv/aids. Hiv/aids-feltet har vært et annet prioritert område for norsk utviklingspolitikk under Bondevik-regjeringen. Regjeringen foreslår at bevilgningene på dette feltet økes med 100 millioner kroner. «Den økte innsatsen for 2005 skal bidra til at jenter og kvinner gis mulighet til å beskytte seg mot hiv-smitte, blant annet ved å utvikle beskyttelsesmidler som kvinnene selv har kontroll over».

Den norske støtten gis for øvrig både til forebygging av hiv-smitte og for å støtte pasientbehandling. Verdens helseorganisasjon, FNs aids-program og Clinton-stiftelsen er blant kanalene for denne bistanden. Sistnevnte driver blant annet distribusjon av medisiner i Tanzania og Mosambik.

Mer penger skal også pløyes inn i jordbruk og næringsutvikling. Tidligere år ble regjeringen kritisert for å ha satset for lite på støtte til landbruk. For neste år styrkes støtten til landbruksutvikling styrket med 85 millioner kroner, og utviklingsminister lover ytterligere opptrapping de neste årene. Disse midlene vil bli forvaltet i tråd med en egen handlingsplan for landbruk i utviklingspolitikken (fra våren 2004). Malawi og Etiopia er nylig valgt ut som pilotland for denne satsingen.

Mer til Sudan. Det foreslås ellers 60 millioner kroner mer til overgangsbistand i 2005. Dette er en post som rommer midler som kan brukes til land i en fase mellom nødhjelp og støtte til langsiktig utvikling, blant annet for land som er på vei ut av konflikt. Det afrikanske landet Sudan, der det nylig ble undertegnet

en avtale om fred, er et eksempel på et slikt land. «I disse kritiske fasene av et lands utvikling opplever dessverre mange land å bli sviktet, for akutte kriser i andre deler av verden», skriver utviklingsministeren i sin pressemelding.

Malurten i begeret for regjeringen – ved framleggelsen av et historisk bistandsbudsjett – er at man ikke klarer å følge opp bistandsmålsettingen fra erklæringen de tre partiene undertegnet på forut for regjeringdannelsen. Årsaken er høye oljepriser og høy vekst i verdiskapningen her i landet, forklarer regjeringen. Likevel har ulike bistandsorganisasjoner sørget for å minne om Semerklæringen i sine budsjettkommentarer. I denne politiske erklæringen sto det blant annet å lese at 1 prosent av verdiskapningen her i landet skulle settes av til utviklingsbistand. Per i dag regner man med at bidraget for neste år vil tilsvare 0,95 prosent – en økning fra 0,94 prosent i 2004.

Det er allikevel muligens nok til at Norge beholder førsteplassen på rankingen over verdens mest bistandsgavmilde nasjoner. I buskene lurer imidlertid svenskene som har lovet å øke bistanden til 1 prosent i løpet av 2006.

Mindre til flyktninger i Norge

Bør bistand kunne brukes til flyktingtiltak i Norge? Dette har vært et omstridt tema i bistandsdebatten i flere år. Men OECD-landene har vært enige om at en viss del av støtten til førsteårs bosetting av flyktninger og tilbakevending til hjemland skulle være godkjent som offisiell bistand, såkalt ODA.

Totalt omfatter posten «Flyktingetiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp» anslåtte driftsutgifter til flyktninger for året 2005 tilsvarende 714 millioner kroner. Men posten er redusert de siste to årene, i takt med mindre flyktingstrøm til landet. Utgiftene som antas belastet bistanden er til sammenligning omlag 535 millioner lavere enn de var i 2003.

Mer om bistandsbudsjettet side 8-9 >>>

Bistand til utdanning får 350 millioner kroner ekstra neste år. For de pengene kan over 8 millioner barn få skolemateriell.

FOTO: KARIN BEATE NØSTERUD

Budsjettvinneren

Statssekretæren for utviklingssaker vil kjempe mot «giversirkus» og «byråkratiske uhyrer»

Statssekretær Olav Kjørven (KrF) ser det ikke som et nederlag at målsettingen fra Sem-erklæringen om 1 prosent av brutto nasjonalinntekt til bistand ikke ble oppnådd. Snarere gleder han seg over at bistandsbudsjettet i Norge har fått den kraftigste økningen noen gang.

• GUNNAR ZACHRISEN

– Kirkens Nødhjelp, Redd Barna og Utviklingsfondet har kritisert at det manglet drøye 800 millioner kroner på at man skulle nå målsettingen om 1 prosent av bruttonasjonalinntekten. Det hadde vi ikke råd til, samtidig som det overføres 130 000 millioner kroner til Oljefondet?

– Det er for så vidt et paradoks. Men det er jo ikke slik at når pengene strømmer inn til Oljefondet, så åpnes slusene til alle viktige formål, for eksempel ulike tiltak i norsk kommunesektor. Regjeringen må sørge for en ansvarlig økonomisk politikk totalt sett, slik at vi for eksempel unngår at renta stiger. Og Oljefondet er jo penger som investeres slik at vi skal sikre velferden her i landet på lengre sikt. Det hadde vært et langt større paradoks om vi i lys av de økte oljeinntektene hadde «tatt oss råd til» store nye utlegg til formål her hjemme, uten at vi hadde gjort det samme på bistand.

Vi må også huske på at årets økning representerer en 10 prosent økning av bistanden – til et historisk høyt nivå. Og at «problemet» skapes av den sterke veksten i Norge. Hadde oljeprisen vært på et mer «normalt» nivå, så hadde økningen på årets bi-

Vi må også huske på at årets økning representerer en 10 prosent økning av bistanden – til et historisk høyt nivå, sier statssekretær i Utenriksdepartementet Olav Kjørven.

BISTANDBUDSJETTET 2004

”

Bilateral bistand må bli ryddigere, proffere og mer harmonisert.

Olav Kjørven, statssekretær (KrF).

standsbudsjett faktisk vært mer enn nok til å innfri målsettingen i Sem-erklæringen. Og hvis du ser på hvilke områder som har fått en økning på budsjettet, så taler tallene sitt språk om hvor sterkt denne regjeringen prioriterer kampen mot fattigdom.

Hiv/aids og landbruk. – Hva vil du si er de særegne trekkene ved årets bistandsbudsjett-forslag?

– Budsjettet har en styrket profil på områder som er høyt politisk prioritert. Eksempler på dette er utdanning, hiv/aids og landbruk som får

en betydelig økning. Det er også en sterk betoning av multilaterale kanaler. Videre er det politiske budskapet i budsjettet viktig for å drive fram nye arbeidsmåter, som i neste omgang er en forutsetning for å få til et effektivt utviklings samarbeid. Millenniumsmålene, fattigdomsreduksjonsplanene og harmoniseringsarbeidet er viktige rammer for denne tenkningen

– Hvor er det KrF-stempelet kommer til syne?

– Dette skal jo ikke være et KrF-budsjett som sådan, men et budsjett som hele regjeringen står bak – i

tråd med Sem-erklæringens forutsetninger. Og det er det blitt. Men det er samtidig absolutt god KrF-politikk i dette budsjettet. Det legger sterk vekt på å se utviklingspolitikken i lys av internasjonale rammebetingelser. Jeg tenker her særlig på gjeld og internasjonal handel. Korrupsjonsproblematikken er også sterkt understreket både i budsjettet og i stortingsmeldingen som nylig er framlagt. Rettighetstenkning er også vektlagt – på vår måte. Dette gir føringer på arbeid med sivil samfunn, policydialog med de enkelte mottakerlandene, og det

God karakterbok gir mer i ukepenges

• GUNNAR ZACHRISEN

Utenriksdepartementets budsjett inneholder også en omfattende vurdering av utviklingen i en rekke samarbeidsland for norsk bistand. Beskrivelsen av positiv eller negativ utvikling synes å være i samsvar med hvor mye Bondevik-regjeringen har foreslått å bevilge til de ulike landene. Det er de snilleste elevene i klassen som får mer i ukepenges neste år.

Slik er vurderingen av utviklingen i de syv hovedsamarbeidslandene, hvorav fem er i Afrika og to i Asia:

Malawi: Siden det langvarige diktaturet ble fjernet i 1994, har landet gjort betydelige demokratiske framskritt. Viktige kontrollfunksjoner er på plass. Den nye regjeringen har vist handlekraft i forhold til målene om å øke den økonomiske veksten, styrke menneskerettighetene, arbeide for godt styresett og bekjempe korrupsjon. Den økonomiske utviklingen er fortsatt svak, men veksten tok seg noe opp i 2003 til 4,4 prosent (mot 2,8 pst. i 2002). Hovedårsaken til den svake veksten har vært svak styring av den økonomiske politikken og svikt i jordbruket. Budsjettet for 2003/2004 har en bedret fattigdomsprofil i forhold til tidligere år.

■ Landet var i 2004 nr. 165 av 177 på UNDPs indeks for levekår (human development index).

■ Bistanden fra internasjonale givere utgjorde cirka 20 prosent av

Veksten i Zambia har tatt seg opp de siste fem årene.

brutto nasjonalinntekt i 2002.

■ Forslag for 2005: 120 millioner kroner. Økning (fra 2004): 20 millioner kroner.

Mosambik: Tolv år etter freden fremstår landet som relativt stabilt. Statsadministrasjonen er svak, og reformarbeid pågår i flere sektorer. Korrupsjon i offentlig sektor er et stort problem. Grunnloven ivaretar mange av de grunnleggende menneskerettighetene, men i praksis skjer det stadig overtramp. Kvinner og barn er særlig utsatt. De siste 15 årene har regjeringspartiet FRELIMO endret den økonomiske politikken i markedsøkonomisk retning. Den økonomiske veksten har vært høy og har ligget stabilt på rundt 8 prosent.

■ Landet var i 2004 nr. 171 av 177 på UNDPs indeks for levekår.

■ Internasjonal bistand finansierer omlag halvparten av statsbudsjettet, tilsvarende 14 prosent av brutto nasjonalinntekt.

■ Forslag for 2005: 210 millioner kroner. Økning (fra 2004): Null.

Zambia: De økonomiske utsiktene – særlig i forhold til gjeldssituasjonen – er bedret etter at landet oppnådde enighet med Det internasjonale pengefondet (IMF) våren og sommeren 2004. Myndighetene har også vedtatt et omfattende reformprogram for offentlig finansforvaltning. Det er håp om at dette pro-

grammet vil kunne redusere risikoen for tilsvarende finansielle styringsproblemer som oppsto i 2003, med blant annet manglende budsjett disiplin. Presidenten har gjort kampen mot korrupsjon til sin fane-sak, men den fortsetter å være et stort problem.

Etter mange år med økonomisk nedgang har veksten i Zambia tatt seg opp de siste fem årene. Kombinasjonen av en god jordbruksproduksjon, satsing på turisme og økt eksport bidro til en vekst på over 5 prosent i 2003. Utsiktene for 2004 er også gode. Det anses som positivt at landet nå klarer å redusere den ensidige avhengigheten man tidligere har hatt av koppar.

Manglende finanspolitisk kontroll har bidratt til at iverksettingen av Zambias fattigdomsstrategi fra 2002 (PRSP) har gått langsomt, men det ser nå ut til at dette bedrer seg. Menneskerettighetssituasjonen er relativt god, men overfylte fengsler er et problem.

■ Internasjonal bistand finansierer omlag 37 prosent av statsbudsjettet.

■ Landet var i 2004 nr. 164 av 177 på UNDPs indeks for levekår.

■ Forslag for 2005: 150 millioner kroner. Økning (fra 2004): 30 millioner kroner.

Uganda: Uganda hadde en imponerende økonomisk utvikling i 1990-årene med en gjennomsnittlig øko-

nomisk vekst på over 6 prosent i året. De senere årene har veksten stagnert og var på 4,4 prosent i 2003. Kampen mot fattigdom står i sentrum for regjeringens politikk. Det er sannsynlig at Uganda vil nå tuse-nårsmålet om en halvering av andelen fattige innen 2015, det vil si at andelen kommer under 28 prosent.

Uganda er inne i en kritisk fase både økonomisk og politisk. Regjeringen har erklært at den ønsker en overgang til flerpartistyre. Samtidig har viljen til å endre på lover som begrenser partipolitisk aktivitet og legger til rette for flerpartivalg vært begrenset. Det rapporteres også om brudd på menneskerettighetene.

Som følge av konflikten i Nord-Uganda er den humanitære situasjonen dramatisk forverret, og antallet internt fordrevne er nå oppe i 1,8 millioner mennesker. En løsning på konflikten er en forutsetning både for å bekjempe fattigdom og å videreutvikle demokratiet.

■ Landet var i 2004 nr. 146 av 177 på UNDPs indeks for levekår.

■ Internasjonal bistand finansierer om lag halve statsbudsjettet.

■ Forslag for 2005: 140 millioner kroner. Økning (fra 2004): Null.

Tanzania: Landet har en stabil politisk situasjon. Spenningen i unionsdannelsen med Zanzibar utgjør en potensiell kilde til politisk uro. Myndighetene gjennomfører en rekke reformer innenfor offentlig forvalt-

multilaterale samarbeidet.

– Bistanden øker neste år med 1600 millioner kroner – til 16 600 millioner kroner. Hvordan kan norske skattebetalere føle seg trygge på at pengene brukes på en god måte?

– Jeg kan garantere skattebetalerne at alt som kan gjøres vil bli gjort for å sikre mest mulig effektiv bistand til de som trenger det mest. De som leser budsjettproposisjonen vil se at det er en meget høy oppmerksomhet mot en mest mulig forsvarlig bruk av pengene. Dette var jo også en hovedhensikt bak omorganiseringen av den offentlige bistandsforvaltningen – å bygge opp systemer og strukturer som vektlegger resultatstyring og kvalitetssikring av bistanden. Hele anti-korrupsjonsarbeidet vårt er også delvis et uttrykk for dette. Men det aller viktigste er å bygge opp gode systemer og kapasitet i mottakerlandene, slik at de får et effektivt rammeverk for utvikling.

Mindre misbruk. – Betyr det du sier nå at du mener det er mindre misbruk og bedre effekt av bistandspenger i dag enn det var for fem eller ti år siden?

– Ja, det mener jeg. Men man må selvsagt også være klar over at vi samarbeider med noen av verdens fattigste land, hvor den offentlige kapasitet og styring er svak. Av samme grunn jobber vi også hardt for å styrke finansforvaltningen i flere av samarbeidslandene våre.

– Budsjettet understreker en utvikling hvor det legges stadig mer vekt på budsjettstøtte? Kan det nå endelig påvises at dette gir en større utviklingseffekt enn prosjektbistand?

– Det er ganske robust kunnskap som ligger bak bevegelsen fra prosjektstøtte til programtilnærming-

Prosjektbistand vil fortsatt være viktig for å skape gode eksempler, framholder statssekretær Olav Kjørven. Bildet er fra et skoleprosjekt.

er, enten vi da mener sektorprogrammer eller budsjettstøtte. Det er foretatt mange analyser av disse temaene opp igjennom årene. Disse peker i retning av at mens prosjekter ofte gir lokale utviklingseffekter på kort sikt, så er mer gjeldsslette og budsjettstøtte helt nødvendig for å lette det administrative presset prosjekter medfører, og for å gi samarbeidslandene makroøkonomisk spillerom.

– Men her snakker vi om teoretiske analyser?

– Både teoretiske analyser og analyser basert på faktisk erfaring. Verdensbanken har i mange år holdt på med både prosjekt- og programstøtte, og har foretatt sammenlikninger. Fra norsk side er vi fortsatt i en overgangsfase der vi gradvis vrir mer over på budsjett og pro-

gram, noe som legger press på det offentlige kapasitet til å gjennomføre ulike tiltak. Regjeringen har vist vilje til å etablere institusjoner og strategier for å bekjempe korrupsjon, men institusjonene er ennå ikke særlig effektive.

Fattigdomsutviklingen har hatt en svak forbedring de siste årene. Den makroøkonomiske situasjonen er bedret de siste årene. Inflasjonen er ned epå 4 prosent, gjeldsbetjeningsraten utvikler seg positivt, budsjettunderskuddet er redusert og innenlands ressursmobilisering øker. I 2003 var den økonomiske veksten på 5 prosent

■ Landet var i 2004 nr. 162 av 177 på UNDPs indeks for levekår.

■ Internasjonal bistand til Tanzania utgjorde i 2003 13,4 prosent av brutto nasjonalinntekt.

■ Forslag for 2005: 280 millioner kroner. Økning (fra 2004): 30 millioner kroner.

Nepal: Landet ledes nå av en flerpartiregjerings, som med støtte fra kon-

gen arbeider for å finne en fredelig løsning på den væpnede konflikten i landet. Maoistene, som to ganger tidligere har brutt våpenhvilen, hevder at de ønsker en forhandlingsløsning. Etter bruddet på våpenhvilen i august 2003 har menneskerettighetsovergrepene igjen økt kraftig. Media spiller en viktig rolle og er svært frittalende. Sikkerhetssituasjonen, mangelen på folkevalgte organer og bruddene på menneskerettighetene reduserer mulighetene for langsiktig utviklingsarbeid.

Etter bruddet på våpenhvilen har veksten holdt seg, mye på grunn av arbeidsmigrasjon, vekst i landbruket og økt turisme. Den makroøkonomiske situasjonen er stabil og inflasjonen lav, grunnet meget stram budsjettstyring. Nepal betjener sine lån og mottar ikke gjeldsslette.

■ Landet var i 2004 nr. 140 av 177 land på UNDPs indeks for levekår.

■ Internasjonal bistand utgjorde i 2002/2003 i underkant av 3 pro-

Ordforklaringer:

Sem-erklæring – Fellesterklæring fra regjeringspartiene forut for dannelsen av den første Bondevik-regjeringen.

Sektorprogram – bistand til en samfunnssektor i et mottakerland (for eksempel utdanning eller helse), som det er opp til mottakerlandet å fordele til formål innenfor sektoren

Budsjettstøtte – bistand direkte til statskassen i et mottakerland som ikke er øremerket for spesielle formål. Både sektorprogram og budsjettstøtte er gjenstand for dialog på overordnet nivå med bistandsgiveren.

Avbinding – At bistand ikke lenger skal knyttes til kjøp av varer og tjenester fra giverlandet.

Bangladesh er preget av sterke motsetninger mellom de to største partiene.

gram. Foreløpig er det begrenset hvor mye empiri vi har ut fra norske erfaringer, men det vil komme. Norge samarbeider nå med 12 andre OECD-land om en større evaluering av budsjettstøtte ved å se på flere mottakerland. En evaluering nylig av utdanningsområdet ga litt blandede konklusjoner. Den ga ikke grunnlag for å si at sektorprogramtilnærmingen til nå hadde fungert mer effektivt enn prosjektstøtte. Samtidig innebar ikke dette en konklusjon om at det ene er like bra som det andre. Poenget er at sektorprogrammene fortsatt for en stor del er i innkjøringsfasen.

– Belastningen på mottakerlandenes forvaltningsapparater ble ikke så mye redusert som man hadde håpet på?

– Ja, håpet hadde vært å redusere belastningen raskere, men mange forvaltninger er på et svakt nivå, og mange givere gir ikke slipp på prosjektstyringen samtidig som mottakerlandene også må rapportere budsjettstøttenivået. Og det blir transaksjonskostnader i en overgangsfase. Når egnede systemer for kvalitetssikring og oppfølging er på plass og flere givere støtter opp, vil prestasjonene forbedre.

Ikke «over og ut». – Hvor langt vil man gå i å redusere prosjektstøtte?

– Det er på ingen måte slik at prosjektstøtte er «over og ut». Fortsatt vil den være viktig blant annet for å skape gode eksempler, som deretter kan skaleres opp og inn i sektorprogrammer. Et eksempel på det er et utdanningsprosjekt blant minoriteter i Vietnam som nå bidrar til utformingen av et større sektorprogram.

– Multilaterale kanaler, som Verdensbanken og FN-organisasjonene, er

de store vinnerne på årets bistandsbudsjett. Er dette en dreining av bistanden som vi vil se mer og mer av?

– Det er riktig at det er en økning her blant annet i forhold til å kanalisere mer bistand til for eksempel utdanning og hiv/aids. Men det er vanskelig å si om dette er en utvikling som vil fortsette. Det er helt avhengig av de resultater man vil kunne klare å vise fram både i de multilaterale institusjonene, i den bilaterale bistanden og hos de frivillige organisasjonene. Verdensbanken er en effektiv kanal, men kan bli en enda mer effektiv kanal. Det samme gjelder de regionale bankene og mange av FNs programmer på sine områder.

– Det har vært mye snakk om avbinding av bistand, budsjettstøtte og giverharmonisering de siste årene. Hadde det ikke vært mer konsekvent å avvike den bilaterale bistanden til fordel for multilaterale kanaler?

– Jeg tror du skal sitte ganske langt oppe i det akademiske elfenbenstårn for å mene noe slikt alvorlig. Dessverre har det vært sider ved bilateral bistand som har ligget langt fra det ønskelige. Eller for å si det på en annen måte: Hvis valget ensidig sto mellom dagens multilaterale bistand og en gammeldags bilateral bistand fra alle de forskjellige bistandsgiverne, så burde trenden helle klart i retning av den multilaterale.

Men slik er det jo ikke. Den bilaterale bistanden er gjenstand for kontinuerlig utvikling og endring. For å rydde opp i dens verste sider internasjonalt – med «giversirkus» og «byråkratiske uhyrer» – må den bli ryddigere, proffere og mer harmonisert. Det er jo nettopp dette vi jobber med, sier statssekretæren.

sent av brutto nasjonalinntekt.

■ Forslag for 2005: 65 millioner kroner. Økning (fra 2004): Null.

Bangladesh: Bangladesh er preget av sterke motsetninger mellom de to største partiene Bangladesh Nationalist Party og Awami League. Landet gjennomfører demokratiske valg, men reelle demokratiske verdier og rettigheter har dårlige vekstvilkår. Dette kommer klart til uttrykk i at opposisjonen har boikottet parlamentet i lange perioder, og at politisk motivert vold er utbredt. Lov- og ordenssituasjonen har i lengre tid utviklet seg i feil retning. Hovedinntrykket er at myndighetenes løfter om styresettforbedringer på mange områder sjelden følges opp.

Bangladesh kommer likevel relativt godt ut av Verdensbankens rangering av lands politikk og institusjonelle rammeverk for bekjempelse av fattigdom og bærekraftig vekst. Dette skyldes i hovedsak den økonomiske politikken, som har ført til stabil vekst, betydelig bedring av le-

vekår for befolkningen og reduksjon av fattigdom.

■ I 2002 utgjorde den internasjonale bistanden til Bangladesh 2,1 prosent av brutto nasjonalinntekt, ned fra 7 prosent i 1990. Givermidlene finansierer 15 prosent av statsbudsjettet.

■ Landet var i 2004 nr. 138 av 177 land på UNDPs indeks for levekår.

■ Forslag for 2005: 60 millioner kroner. Økning (fra 2004): Null.

*

I tillegg til den direkte støtten over landrammen mottar hovedsamarbeidslandene også betydelige beløp over regionbevilgningene. Regionbevilgningen for Afrika er foreslått økt fra 978 millioner kroner (saldert budsjett 2004) til 1078 millioner kroner – en økning på 100 millioner kroner. Regionbevilgningen for Asia er økt med 95 millioner kroner – fra 365 til 460 millioner kroner.

Afghanere, irakere og palestinere fikk 1,3 mrd. kroner

Trodde du at det var de såkalte hovedsamarbeidslandene som mottok mest norsk bistand?

Slik er det ikke. Det framgår av tall gjengitt i det nye forslaget til bi-

standsbudsjett. Blant de fem største mottakerne av norsk bistand i fjor var det tre land som ikke sto på listen over hovedsamarbeidsland.

I 2003 mottok Afghanistan (487

mill. kroner), Tanzania (477 mill. kr), Irak (415 mill. kr), Mosambik (383 mill. kr) og Det palestinske området (379 mill. kr). Da regner man med både langsiktig bistand, over-

gangsassistans og humanitære bevilgninger (nødhjelp).

– Penger er ikke problemet

CMI-forsker vil ha fokus på hvordan bistanden gis – og foreslår betaling etter resultat

Betaling først etter at prosjektene er gjennomført. Bistandsmidler i fond til de kan brukes forsvarlig. Assisterende direktør ved Christian Michelsens Institutt (CMI), Alf Morten Jerve, mener det må tenkes nytt for å få resultater i bistanden.

UTVIKLINGSMELDINGEN

• ELLEN HOFVANG

– Mitt hovedbudskap til Utenrikskomiteen er at de må sette søkelyset på hvordan vi gir bistand, ikke bare hva slags bistand og hvor mye, sier Alf Morten Jerve.

Han er kritisk til påstanden i Stortingsmelding 35 om at det i dag er bred internasjonal enighet om både utviklingspolitikken innhold, hva som skal til for å redusere fattigdom og om hvordan bistand skal gis for å være effektiv. Jerve mener det er en langt større uenighet enn det som kommer fram i meldingen:

– Stortingsmeldingen gjenspeiler den internasjonale retorikken som har vært rådende de siste årene, spesielt i Verdenbanken under president James Wolfensohn. Fokuset er flyttet fra prosjekt- til politikknivå, og man later til å tro at bare de overordnede planene og strategiene gjenspeiler en «riktig politikk» vil forvaltningsapparatet som skal gjennomføre tiltakene gjøre jobben bedre. Slik er det ikke, slår Jerve fast.

Ansaret selv. – I mange tilfeller bidrar bistanden til å sy puter under armene på dårlig fungerende institusjoner i mottakerlandet. Vi må finne nye måter å gi bistand på, som mer effektivt legger ansvaret der det skal være – hos mottakeren. Ikke bare fortsette å dele ut penger til luftige planer, mener Jerve.

CMI-forskeren viser til at det gjennom flere år har vært satset på sektorprogrammer og større finansieringspakker, men uten at dette har ført til noen klar bedring av resultatene.

– Resultatorientering må bli viktigere, og man må se på hvordan bistanden fungerer i forhold til forvaltningen i mottakerlandet. Svært ofte er det ikke mangelen på penger som er den største begrensningen. Det er heller ikke mangelen på gode planer og strategier. Problemet er hvordan organisasjoner fungerer – om de er tilstrekkelig resultat- og læringsorienterte, og om de er ansvarlige overfor det mandatet de har fått. Bistanden kan ikke fjerne årsakene til slike problemer, det må gjøres i landene selv, sier Jerve.

Fakturering ved ferdigstillelse. CMI-forskeren la fram et konkret forslag til en slik ny måte å gi bistand på, som han håper utenrikskomiteen vil få prøvd ut. Jerve mener en ordning basert på etterskuddsvis betaling av utviklingstiltak kan bidra til bedre resultater.

– Man kan tenke seg at det for eksempel bevilges 100 millioner kroner til skolebygging i Tanzania, men at dette ikke betales ut før etter at bygningene står der og er tatt i bruk. Det blir da opp til landet selv å skaffe mellomfinansiering og sørge for at skolene faktisk bygges. Slik ville man få større fokus på gjennomføring og resultatene, og samtidig

Bistanden har et ekstremt fokus på planer og en tilsvarende svak kobling til resultat. Et system basert på etterskuddsvis finansiering ville endre ubalansen, mener artikkelforfatteren, som mener systemet egner seg for blant annet skoleprosjekter.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

innebærer dette en reell tro på at et land som Tanzania faktisk har mulighet til å selv å gjennomføre utviklingstiltak de selv har satt høyt på prioriteringslisten, forklarer Jerve.

Infrastruktur-bistand. Han understreker at dette egner seg best til den type tiltak som er lette å måle, som bistand til å bygge skoler eller infrastruktur, men også til for eksempel opplæring.

– I dag gis bistanden stort sett basert på planer. Landene skriver planene, ofte med påholden penn, og bistandsgiverne kommer så med penger for at det hele skal starte. Det er et ekstremt fokus på planer (logiske og andre) og en tilsvarende svak kobling til gjennomføringsevne. Et system basert på etterskuddsvis finansiering ville endre ubalansen og gi institusjoner i mottakerlandene en selvstendig oppgave med å prioritere, planlegge og gjennomføre tiltak. Det kunne fungere som en kraftig spore til å få institusjonene til å fokusere på konkrete resultater, samtidig som bistandsgiverne blir mindre direkte involvert, mener Jerve.

– Men vil ikke det fordyre bistandsprosjektene dersom landene må ut på det internasjonale markedet å låne penger på kommersielle betingelser?

– I så fall må dette gå inn som en del av kostnadene og refunderes i etterkant. Men de fleste land har nasjonale ressurser som kan brukes. Hvis det er slik som man hevder i bistanden, at tiltakene skal være de som landene selv prioriterer høyest, så vil man også kunne finne pengene, sier Jerve.

Bli kvitt pengene. Han mener at et annet problem som bidrar til mindre effektiv bruk av bistanden, er det sterke presset hos bistandsgivere og internasjonale låneinstitusjoner som Verdenbanken for årlig å få

brukt opp tildelte midler og forhandle nye lån.

– For å legitimere behovet for bistand må givene ofte bruke penger uavhengig av kapasiteten hos mottakerne. Det gjelder internasjonalt, og det gjelder for norsk bistand. Dette presset for å bli kvitt pengene bidrar ikke til effektiv bruk av midlene i mottakerlandene, men forsterker tvert imot problemet knyttet til å oppnå resultater, påpeker Jerve.

Han mener denne problemstillingen er helt fraværende i Utviklingsmeldingen, men tror at problemet kan minskes ved at bistandsmidler avsettes i fond.

Sett penger i fond. – Vi må fortsette å bevilge til bistandsformål når vi har høye oljeinntekter og det er politisk vilje til det. Men vi kan ikke forvente at pengene skal brukes effektivt i mottakerlandene helt i takt med dette. Midler kan da avsettes i fond, omtrent som oljefondet, og betales ut ettersom effektive måter å benytte dem på kommer på plass, foreslår han, og utdypes:

– Det finnes internasjonale fond, men man bør teste andre typer fond. En mulig modell er at slike fond knyttes til prioriterte mottakerland, eller viktige departementer i mottakerland. Fondet kunne gjerne knyttes til en ordning med etterskuddsvis finansiering av tiltak. Fondsavsetninger vil gi landene større forutsigbarhet for tilgang på kapital. I dag må utviklingslandene løpe etter enhver mulighet som byr seg til finansiering, uavhengig om det er i tråd med deres egne langsiktige ønsker, sier Jerve.

CMI-forskeren understreker at det er et enormt behov for bistand, og at han ikke mener budsjettene skal reduseres.

– Men måten bistanden gis på må i større grad oppmuntre til resultater.

Ensretting. – Man må tenke nytt og gi rom for mangfold i bistanden for å finne fram til måter å oppnå bedre resultater på. I Utviklingsmeldingen legges alle eggene i samme kurv, som om oppskriften på utvikling er funnet, sier han.

Både Utviklingsmeldingen og de økte bevilgningene til utviklingsbankene i statsbudsjettet er et kraftig politisk signal om at man har tro på disse institusjonene. Jerve er kritisk til det sterke fokuset på giverekordinering og ensretting etter modell fra internasjonale aktører, og mener det kan bidra til å svekke innflytelsen til mottakerlandene.

– Jeg mener det er viktig at Norge bidrar og er en viktig aktør i den multilaterale bistanden, men det er også viktig at vi er en aktiv bilateral aktør. Slik kan man bidra til nytenking og eksperimentering. En kunstig ensretting tror jeg ikke er bra. Det at det finnes ulike syn gir mottakerlandene en viss valgfrihet, understreker Jerve.

– Det er et stort paradoks når du ser hvordan en markedsliberal institusjon som Verdensbanken, tenker utrolig lite liberalt når det gjelder politikk. Men samtidig og tvert imot fremmer Banken en slags planpolitikk, uten konkurranse om ideer og løsninger, avslutter Jerve.

FAKTA

■ Utenrikskomiteen arrangerte høring om Stortingsmelding 35 «Felles kamp mot fattigdom» 5. oktober. Fem forskere og 26 frivillige organisasjoner, fag- og næringsorganisasjoner var invitert for å besvare spørsmål fra komiteens medlemmer.

■ Utenrikskomiteen skal ha sin innstilling klar 10. november.

»

I Utviklingsmeldingen legges alle eggene i samme kurv, som om oppskriften på utvikling er funnet».

Alf Morten Jerve, assisterende direktør ved CMI.

...men så ille er det likevel ikke

Nordmenn flest tror innbyggerne i fattige land har det langt, langt verre enn virkeligheten er. Dette kommer fram av en meningsmåling utført av Gallup for FN-sambandet, Fredskorpset, FNs utviklingsprogram (UNDP) og UNICEF Norge.

• GUNNAR KOPPERUD

De overdrevne negative forestillingene våre er verst på områder som hiv-smitte, underernæring, mangel på skole og mangel på rent vann. Men kunnskapsnivået er aller svakest når det gjelder FNs tusenårsmål. Bare 3,8 prosent av oss har hørt om dem.

Seks av ti nordmenn tror at under 30 prosent av innbyggerne i fattige land har tilgang til rent vann. Virkeligheten er at 80 prosent har det.

Ni av ti nordmenn tror tallet på hiv-smittede i fattige land er større enn det faktisk er. Fire av ti nordmenn tror at rundt halvparten av befolkningen er hiv-smittet. Virkeligheten er at om lag 1,2 prosent av befolkningen i fattige land er hiv-smittet.

Syv av ti nordmenn tror at under halvparten av alle barn i fattige land går på skole. Virkeligheten er at åtte av ti barn i fattige land blir skrevet inn på skole.

Ni av ti nordmenn tror også at tallet på mennesker som lider av underernæring i fattige land er større enn det faktisk er. Seks av ti nordmenn tror at over halvparten av befolkningen i fattige land lider av underernæring. Virkeligheten er at 17 prosent av befolkningen i utviklingsland lider av underernæring.

Kritiserer bransjen. UNDPs informasjonsansvarlig i Norge, Veslemøy Lothe Salvesen, mener at bistandsbransjen må ta en betydelig del av skylden for resultatene.

- Bistandsbransjen må ta selvkritikk for å fokusere på det negative. Vår oppgave er å fortelle sant om

hvordan det går i verden, og tallene viser at vi ikke har greid å få frem at utviklingen i verden også er positiv, sier hun til Aftenposten.

Salvesen frykter at folk, som følge av det negative fokuset, heller vil føle håpløshet enn å ha tro på bistand som virkemiddel i fattigdomsbekjempelsen. Pekefingeren retter hun både mot private organisasjoner, FN og Utenriksdepartementet.

Aldri hørt om tusenårsmål. Undersøkelsen om nordmenns syn på verdens fattige er utført på oppdrag fra den nystartede Tusenårsmålskampanjen. Det er FN-sambandet, Fredskorpset, UNDP og UNICEF som sammen skal arbeide for å spre opplysning i Norge om FNs tusenårsmål. Det kan synes som om det er et stykke fram. Undersøkelsen spurte også om tusenårsmålene. Bare 11,4 prosent av de spurte oppga at de kjente til dem. Av disse var det imidlertid bare en tredel som visste hva tusenårsmålene handler om, så totalt sett var det ifølge rapporten bare 3,8 prosent som hadde hørt om tusenårsmålene og hadde en viss idé om hva de går ut på.

Og selv om Norge er blant landene som har sluttet seg til tusenårsmålene, tror kun én av ti nordmenn at det er mulig å halvere verdens fattigdom innen 2015. FNs eksperter mener på sin side at verden vil nå dette målet i god tid innen år 2015 hvis utviklingen fortsetter som i dag. Denne positive utviklingen skyldes hovedsakelig framgang i asiatiske land som India og Kina, mens utviklingen i afrikanske land har gått motsatt vei.

Positiv ungdom. Men organisasjonene bak meningsmålingen og rapporten holder fram ett trekk de mener er positivt: Troen på at tusenårsmålene kan oppnås er større blant ungdom enn blant voksne. Blant dem som er under 30 år tror 17,4 prosent at det er mulig å halvere verdens fattigdom innen 2015, mot bare 7,1 prosent i aldersgruppen 30-44 og 6,6 prosent i aldersgruppen 45-59. Deretter tar det seg litt opp: 8,7 prosent av de spurte over 60 år tror det er mulig å halvere verdens fattigdom innen 2015.

Kjennskapet til tusenårsmålene er også i snitt dobbelt så stor blant ungdom under 30 år enn i de andre aldersgruppene - 6,4 prosent av dem kjenner målene.

Eksporterer norsk rugekasse til Bosnia

Finansiert med 15 millioner kroner fra Utenriksdepartementet skal det etableres «en rugekasse» for bedrifter innenfor IKT-bransjen i Tuzla i Bosnia. Det er første gang et slikt konsept prøves ut i norsk næringslivsbistand.

• ERIK LANDET

- Det spesielle med dette prosjektet er at man tar et gammelt og velprøvd konsept - både nasjonalt og internasjonalt - og knytter det til bistand, sier direktør i Siva Internasjonal, Per K. Støle.

Etter hans mening er Norge i verdenstoppen når det gjelder oppbygging av innovasjonsmiljøer som verktøy for regional utvikling, med rundt 70 regionale utviklingssentra i ulik form. Siva har allerede etablert i næringsparker i Murmansk, Latvia og Litauen, men dette er første gang man tar inkubatorkonseptet og erfaringene derfra ut av landet.

- Jeg kjenner heller ikke til at dette er gjort i bistandssammenheng før, sier Støle.

Han forteller at inkubatorkonseptet er minst 50 år, og finnes i dag over hele den vestlige verden og i land som Japan og Korea. I Norge ble inkubatorene introdusert for mer enn 10 år siden. I dag har vi 19 av dem spredt utover landet.

«Fødselshjelp». Sammen med Siva og Sintef utgjør Utenriksdepartementet og ambassaden i Sarajevo de norske deltakerne i prosjektet. På bosnisk side står Tuzla kommune og Tuzla University i fremste rekke. Totalt har Utenriksdepartementet be-

vilget snaut 15 millioner kroner fordelt over fire år.

- En god betegnelse på inkubatorene er «fødselshjelp for bedrifter». I Bosnia er det et stort behov for nye bedrifter. Der kommer det til å delta både små lokale bedrifter og knopp-skytninger fra større firmaer. Felles for dem alle er at dette er kunnskapsbaserte bedrifter, nærmere bestemt IKT-bedrifter (informasjons- og kommunikasjonsteknologi), sier prosjektleder Torkel Ystgaard i Sintef.

På egne bein. I høst begynner restaureringen av en 700 kvadratmeter stor bygning hvor bedriftene neste sommer skal innlosjeres. Bygget skal huse alle fasiliteter i form av utstyr, veiledning, nettverksmuligheter og opplæringsstilbud som trengs for at bedriftene og inkubatoren kan stå på egne bein om rundt fire år. En av hovedutfordringene de neste årene blir derfor å finne andre finansieringsmuligheter. Det er også et mål at eierskapet etter denne perioden skal være hundre prosent lokalt.

- I den første fasen vil det jobbe et par nordmenn ved inkubatoren, men det er et mål i løpet av vinteren og våren at det skal ansettes lokal ledelse og ansatte, sier Ystgaard.

Tunge på IKT. Det er langt fra tilfeldig at nettopp IKT er prioritert ved inkubatoren. Bosnia har laget en nasjonal IKT-strategi med støtte fra Norrad og FNs utviklingsprogram UNDP. Tidligere i år var en større delegasjon fra Bosnia i Oslo og Halden for å lære om fagområdet. Halden ble valgt fordi byen på 60-tallet hadde samme industriprofil som Tuzla har i dag. Etter flere tiår med tapte industriarbeidsplasser har byen skapt mer enn 1200 IKT-arbeidsplasser.

Norge og UNDP støtter også et prosjekt innen såkalt «e-lovgivning». Hovedtanken bak støtten er at informasjon gjennom IKT kan gi bedre regulering og lovgivning.

Per K. Støle, direktør i Siva Internasjonal.

BOSNIA-HERCEGOVINA

UNDPs Veslemøy Salvesen kritiserer bistandsbransjen for svartmaling.

notiser

Kirkelig handelskampanje

En kirkelig allianse tar nå til motmæle mot dagens handelssystem. Kirkens Nødhjelp oppfordrer til å delta i en e-postkampanje rettet mot utenriksminister Jan Petersen.

Utenriksminister Jan Petersen skal holde en redegjørelse om Verdens Handelsorganisasjon i Stortinget tirsdag 26. oktober. Kirkens Nødhjelp ønsker å fortelle ham at en allianse for rettferdige handelsregler, bestående av enkeltpersoner, kirker, kirkelige organisasjoner og institusjoner snart vil se dagens lys. - Vi vil ha åpenhet om norsk handelspolitikk, og vi vil bli hørt i saker som angår oss eller våre brødre og søstre i fattige land. Internasjonal handel er altfor viktig til å overlates til økonomer eller profittsøkende næringslivsaktører. Sammen kan vi gi handelen et menneskelig ansikt, sier kampanjeleder Tarjei Wanvik

700 barneskoler ødelagt i Irak

Over 700 barneskoler i Irak er ødelagt siden mars 2003 - en tredjedel av dem ligger i Bagdad. Mer enn 200 skoler er brent helt ned og over 3000 plyndret, opplyser UNICEF.

Den første omfattende undersøkelsen på skoletilstanden i Irak etter krigen viser at skoler mangler grunnleggende fasiliteter og utstyr. En fjerdedel av skolene i Irak må repareres. Undersøkelsen som Det irakiske utdanningsdepartement har gjort i samarbeid med UNICEF, viser at en tredjedel av skolene i Irak mangler vann og nesten halvparten er uten sanitæranlegg.

På tross av vanskelighetene i landet viser undersøkelsen at det i skoleåret 2003/2004 var et stigende antall barn. Per i dag er 4,3 millioner barn meldt inn i barneskolen mot 3,6 millioner barn i 2000.

Vil du vite mer om spesielle land og temaer?

Prøv et søk på www.bistandsaktuelt.no

Her finner du ca. 3000 artikler om bistand og utvikling.

Jevn valginnspurt i Mosambik

Både Frelimo og Renamo er sikre på seier

MAPUTU (b-a): Det går mot et spennende president- og parlamentsvalg i Mosambik 1. og 2. desember. Erkerivalene Frelimo og Renamo ligger nesten side ved side i innspurten. Begge er skråsikre på at de vinner, og klare til å beskyldte hverandre for fusk. Frelimo stiller med ny presidentkandidat, Armando Guebuza, mens Renamo kjører fram velkjente Alfonso Dhlakama. Ingen andre har noen sjanse.

• I MOSAMBIK:
TONE BRATTELI

MOSAMBIK Den offisielle valgkampen er så vidt kommet i gang. Valgloven sier nemlig at en valgkamp skal vare i 45 dager, selv om den i realiteten er blitt ført lenge i media, som i praksis kontrolleres av regjeringspartiet Frelimo.

Da fristen for å melde seg som presidentkandidat gikk ut i oktober, hadde åtte kandidater meldt seg. Journalisten og redaktøren Paul Fauvet i Mozambique News Agency sier til Bistandsaktuelt at han har en mistanke om at fire av dem ryker ut fordi de ikke vil klare kravet om å ha 10 000 registrerte velgere bak seg.

Til parlamentsvalget, som holdes samtidig, var det ved fristens utløp registrert 25 partier.

– Vanvittig, sier Fauvet.

– Det er Frelimo og Renamo det handler om, pluss noen få til. De må ha minst fem prosent av stemmene for å komme inn i parlamentet, forteller han.

De fleste Bistandsaktuelt har snakket med, tror at Frelimo vil vinne valget. Men de er ikke sikre. Så tvetydig er situasjonen. Det kan også bli forskjellig partifarge i regjeringen og blant flertallet i parlamentet, noe som karakteriseres som en vanskelig situasjon. Borgerkrigen er ikke lenger noe valgtema blant folk i Mosambik, men stabiliteten er fortsatt skjor. Blir løpet mellom Frelimo og Renamo nesten likt – og det er ganske sannsynlig – er det en viss frykt for at beskyldninger om juks og manipulering kan slå ut i voldelige episoder. Ingen ønsker det.

Stabilitet viktig. Det er Frelimo som stiller med det mest velsmurte partiapparatet, ressursene og kontrollen foran dette valget. Parlamentarisk leder Manuel Tome er selvsikker når han sier til Bistandsaktuelt:

– Vi har skapt stabilitet, og det er veldig viktig. Dette er ikke kosmetikk eller bare snakk, det er realiteter. Den utviklingen lar seg ikke snu. I løpet av de siste tolv årene er det ikke skutt en kule her av politiske grunner. Med tanke på hvor brutal krigen var, er dette en fantastisk situasjon.

Han trekker også fram den sterke økonomiske veksten og en statistisk nedgang i fattigdommen som gode kort for Frelimo.

– Men valg er valg, og folket bestemmer. Hvis vi ikke vinner valget, har det ikke noe med de resultatene vi har oppnådd å gjøre. Da skyldes det tabber i valgkampen, sier Tome.

På spørsmål om det ikke gjør et demokrati godt å skifte regjeringer

Det går mot jevnt løp i valget i Mosambik 1. og 2. desember. Regjeringspartiet Frelimo stiller med et velsmurt valgapparat. Men opposisjonspartiet Renamos oppslutning øker – både på landsbygda og i byene – som her fra bydelen Mafalala i hovedstaden Maputo

FOTO: BJØRN SIGURDSON, SCANPIX

og presidenter av og til, sier Tome at det ikke blir riktig å sammenlikne europeiske og afrikanske land i denne sammenhengen. Han peker på at det frie Mosambik er et ungt land, der de statlige institusjonene fortsatt er svake. Samtidig sliter alle afrikanske land med tilfeldig grensesetting og etniske utfordringer. Bare i Mosambik er det 150 religiøse grupper. Det er mye som skal på plass. Selv holder han aldri en tale uten å snakke om nasjonal enighet.

Seierssikker opposisjon. Dersom Renamo overtar presidentstolen, er det et forholdsvis dårlig organisert parti med små ressurser som overtar. Det hevdes fra politiske motstandere at Renamos presidentkandidat Alfonso Dhlakama ikke bare vil innta kontorene med helt nye ministre dersom han vinner, men at han vil skifte ut de fleste tjenestemennene også.

Alfonso Dhlakama, presidentkandidat Renamo.

FOTO: INACIO ROSA, EPA

Armando Guebuza, presidentkandidat Frelimo.

FOTO: FATI, AFP

KANDIDATER:

Disse har meldt sitt kandidatur til presidentvalget:

Armando Guebuza (Frelimo)
Alfonso Dhlakama (Renamo)
Paul Domingos (Party for Peace, Democracy and Development)
Yaqub Sibindy (Independent Party of Mozambique)
Carlos Reis (Mozambique National Union)
Jose Massinga (National Democratic Party)
Joaquim Nhota (Democratic Liberal Party of Mozambique)
Neves Serrano (Progressive Liberal Party)

– Alle tjenestemenn tvinges til å være medlem av Frelimo, sier Dhlakama til Bistandsaktuelt.

– De har innført et fullstendig kommunistisk system. Da krigen var slutt i 1992, så giverland på Mosambik som en modell. Men sannheten er at folk lider under et dårlig styresett. Hvis du ikke er medlem av Frelimo, har du det ikke lett her. Da er du en fiende av regjeringen.

På spørsmål om han vil bytte ut alle disse menneskene om han selv kommer til makten, svarer han:

– Dersom vi skulle bytte ut alle tjenestemenn, ville det gå ut over stabiliteten i landet. Dessuten er det snakk om en rekke profesjonelle tjenestemenn som vi trenger. Kan det dokumenteres at noen har drevet med korrupsjon, må de ut. Men vi vil garantere en jobb utenfor forvaltningen for disse. De må jo ha tilbrødet, sier presidentkandidaten.

For Dhlakama er saken allerede klar. Renamo vinner valget. De har ifølge ham god oppslutning på landsbygda, og befester etter hvert sin oppslutning i de store byene.

– Vi er demokrater. Det er ikke gjort noe godt for folk her i landet på lenge. Overalt er det korrupsjon, det er brudd på menneskerettigheter og kriminalitet. Vi vil at folk skal få sin verdighet tilbake. Barna skal få gå på skole, foreldre skal ha jobb, de skal ha helsetjenester og rettsvesenet må fungere rettferdig, sier han.

Valgobservatører. Renamo vil ha valgobservatører over alt. Dhlakama varsler allerede nå at han er sterkt i tvil om valget blir fritt og rettferdig, og mistenker Frelimo om å ha planer for manipulasjon og juks.

Nettopp spørsmålet om valgobservatører er blitt en het potet. Myn-

dighetene ba EU om støtte til valget, og EU stiller med 12 millioner Euro (96 millioner kroner) og valgobservatører. Det har vært lange og harde forhandlinger om valgobservatørens plasseringer under valget. EU insisterer på at observatørene skal slippe inn der stemmer telles. Oppstillingen har vært det svake punktet tidligere, og gitt støtet til anklager om juks. Ved forrige valg var det ikke mange stemmene som skilte de to store, og mistankene får gode vekstvilkår i en slik situasjon.

Frelimo har imidlertid – som eneste parti – holdt igjen. De mener at observatørene får holde seg til

VALGFAKTA:

■ Ved frigjøringen i 1975 ble makten overført direkte til Frelimo uten valg.

■ Det første demokratiske parlamentsvalget ble holdt i 1994 – to år etter at borgerkrigen sluttet. Frelimo fikk 44 prosent av stemmene, Renamo 38 prosent.

■ Under presidentvalget i 1994 fikk Joaquim Chissano (Frelimo) 53,3 prosent av stemmene, mens Alfonso Dhlakama (Renamo) fikk 33,7 prosent.

■ Under presidentvalget i 1999 gikk oppslutningen til Chissano ned til 52,3 prosent, mens Dhlakama økte til 47,7 prosent. Renamo beskyldte motstanderen for juks, men valget ble erklært fritt og rettferdig av internasjonale observatører.

■ Det ble holdt lokalvalg i 2003. Frelimo fikk flest stemmer, men Renamo fikk for første gang kontroll over fem byer.

valglokale og de lokale valgene. Stemmesedler som skal sjekkes før de eventuelt godtas eller forkastes, blir telt opp sentralt. Der vil ikke Frelimo ha utenlandsbesøk. Kanskje ikke en gang av USAs tidligere president Jimmy Carter, som kommer til Maputo for å følge valget fra sitt Carter Center i hjertet av byen. Nasjonalt er det bygd opp en paraplyorganisasjon innenfor sivilt samfunn som vil ha 1000 observatører ute.

Irritert EU. Det snakkes om at Frelimo er så oppsatt på å beholde makten at de setter forholdet til givelandene på spill ved å holde EU vekke fra den nasjonale tellingen. Selv vil de si at det dreier seg om nasjonal suverenitet. Det er ingen tvil om at representanter for EU er irritert over det som skjer. De første langtidsobservatørene skulle allerede vært på plass, men er det ikke.

Tome er ikke spesielt glad for å bli spurt om dette. Han sier til Bistandsaktuelt at alle observatører er velkomne, bare de oppfører seg i henhold til mosambikansk lov.

- Vi forlanger ikke å overvåke de valgene dere har i Europa. Men vi aksepterer at dere overvåker oss. Observatørene får slippe til på de fundamentale nivåene som valglokaler og den lokale optelling. Det er bare de stemmene som skal telles på nasjonalt nivå at vi ikke ønsker dem inn. Dette dreier seg om ganske få stemmer som ikke er avgjørende for valget, mener han.

Luksuslivet i Maputos bedre strøk står i grell kontrast til livet i slummen og på landsbygda.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Men om det strides altså partene, og i skrivende stund er ingen løsning funnet.

Kampen om media. Kampen om mediene kan synes som en ulik kamp mellom de to største rivalene, for ikke å snakke om alle andre som prøver å komme seg i posisjon. I prinsippet får alle partiene sendetid på fjernsynet, men de må selv produsere programmene. Det er det bare de største som har kompetanse og ressurser til å gjøre.

- Under tidligere valg har vi sett

et partis logo bli stående på skjermen i flere minutter, og det var det hele, sier Pauls Fauvet.

I radio er det noe lettere, men også der må partiene selv stille opp. Hittil har det ikke skjedd at to kandidater har møttes ansikt til ansikt under en debatt. Det hevdes at Frelimo ikke vil nedverdige seg til det. Regjeringspartiet har for øvrig fylldig dekning i fjernsynskanalen året gjennom.

”

Det er Frelimo og Renamo det handler om, pluss noen få til.

Paul Fauvet, redaktør i Mozambique News Agency.

NRK-reporterens råd: Ikke tro dine egne øyne!

NY BOK OM VALG

•TONE BRATTELI Tomm Kristiansen kommer med et entydig råd til journalistkolleger som drar ut i verden for å dekke valg: Ikke tro dine egne øyne. Vær ute i forkant og lær det du rekker om politikk, opposisjon, kultur og tradisjoner. Kanskje kommer du da nærmere det som virkelig skjer.

Nylig utkom boka «and the winner might be...Democratic Elections and Independent Journalism». NRKs afrikakorrespondent Tomm Kristiansen er redaktør. Det er en samling artikler, hentet fra Afrika, Latin-Amerika, Asia - men også fra USA. Fokuset er på dekning av valg, kampen for demokrati og menneskerettigheter og journalistenes rolle i denne type prosesser.

Mer enn selve valget. - Hva er egentlig hensikten med å gi ut denne boka?

- Hensikten er ikke å gi journalister en oppskrift på hva de skal gjøre når de skal dekke et valg. Men å si fra om at de ikke skal tro sine egne øyne. Det som tilsynelatende kan se ut som noe greit, kan vise seg å være noe av det vanskeligste, sier Kristiansen, og nevner ett konkret eksempel:

- Du ser for eksempel en lang, rolig kø foran et valglokale, og rapporterer at valget går rolig for seg. Men kikker du nærmere etter, kan du finne deg i et distrikt der opposisjonen står sterkt, og der det ikke er mange funksjonærer inne i lokalet. Alt går sakte. Kanskje de som står der i den rolige køen ikke en gang får stemt før dørene lukkes.

Fra valget i Kenya forteller han om hvordan folk må til hjemdistrik-

tet sitt for å stemme.

- De fleste som bor i byene kommer fra landsbygda. Siste valg ble holdt i romjula. Da var alle kristne hjemme, men ikke muslimene, sier Kristiansen.

I Zimbabwe står opposisjonen sterkt i townshipene. Kristiansen forteller hvordan valget der ble holdt i uka, noe som førte til at folk ikke kunne dra hjem til townshipene sine for å stemme.

- Ingen av eksemplene er ulovlige. Likevel er de ganske utslagsgivende for hvem som får brukt stemmeretten.

Kristiansen mener derfor at journalister som skal dekke valg bør være ute i tide, slik at de også ser hva som skjer i forkant av et valg.

- Valgkampen er ofte mer enn selve valget, sier han.

Megafonen viktigst. -Hvilken rolle har mediene i for eksempel Afrika i et valg?

- Det varierer veldig fra land til land. I Kenya og Sør-Afrika finner vi for eksempel en sterk og selvstendig presse, det samme i Mosambik. I andre land kan det være helt annerledes. Nå er det heller ikke så mange som leser aviser i disse landene, men det betyr ikke at de er ubetydelige. Likevel er det fortsatt megafoner og masse møter som har størst betydning, sier Kristiansen.

Han mener at vi må tenke annerledes på formidling i disse landene, og peker på at folk ofte vet lite om for eksempel rettigheter, hvem som leverer den informasjonene de eventuelt får og hva opposisjonen står for.

”

Valgkampen er ofte mer enn selve valget.

Tomm Kristiansen, utenriksjournalist.

FOTO: VG, MAGNAR KIRKKNES

- Det er ikke uten problemer at det gis støtte til organisasjoner som er aktører i valgkampen. Når Norge støtter forskjellige organisasjoner ut fra den beste vilje, kan de bli stemplet som dem som mottar støtte fra utlandet. Det er ikke enkelt. Den koplingen mellom arbeiderbevegelse og fagbevegelse som har lange tradisjoner hjemme, vil være utenkelig i mange land her. Det vil bli regnet som korrupt. Så oppfatningen av hva som er et demokrati og hvordan det fungerer, varierer fra land til land, sier Kristiansen.

USAs presse etter 11.9. - I boka er det artikler hentet fra Afrika, Asia og Latin-Amerika, men også fra USA. Har 11. september også satt spor i journalistikken i USA, for eksempel i dekkningen av presidentvalget nå?

- Vi har tatt med USA av én grunn: 11. september førte til at den amerikanske pressen - som vi har sett på som den frieste og mest uavhengige i verden - i løpet av noen få uker raste sammen. Nå hører vi om avtaler mellom media og presidenten om hva de kan skrive og hva de skal la ligge. Ta fangemishandlingen i Irak. Mange visste mye om det lenge før noe kom på trykk. Det vi en gang beundret som landet som drev renhårig journalistikk, endret seg, sier Kristiansen, som mener å se tegn til bedring. Likevel mener han at eksempelet USA viser at det er viktig å ta inn over seg at debatten om demokratiske valg og journalistikk er universell.

- Den er ikke bare noe som angår de som holder til på andre kontinenter enn vårt eget.

Vurderer å forlate Zimbabwe

Norsk Folkehjelp er svært kritisk til at regjeringen i Zimbabwe har lagt fram et lovforslag som vil legge store begrensninger på ikke-statlige organisasjoners virksomhet i landet. Nå vurderer organisasjonen om den vil måtte trekke seg ut av landet.

- Den foreslåtte NGO-loven vil kunne føre til at et allerede fiendtlig innstilt system blir enda mindre samarbeidsvillig. Selv om loven retter seg spesielt inn mot å tøyte enkelte svært synlige og taleføre organisasjoner, vil alle ikke-statlige organisasjoner i landet rammes, sier Atle Karlsen ved Folkehjelpens regionkontor for Det sørlige Afrika.

Ifølge Karlsen vil organisasjonen nå måtte foreta en kontinuerlig vurdering av hvor lenge det er tilrådelig å operere i Zimbabwe.

Ris og ros til Norge i WTO

Norsk handelspolitikk var gjenstand for høring i Verdens handelsorganisasjon, WTO, 11. og 13. oktober 2004.

Under gjennomgangen fikk Norge anerkjennelse for sitt åpne handelsregime, sin makroøkonomiske politikk og forvaltningen av naturressursene. Norge ble også berømmet for sin aktive og konstruktive rolle i WTO, etterlevelse av WTO-forpliktelsene, og sitt engasjement for at utviklingsland skal få større nytte av internasjonal handel, heter det i en pressemelding fra Utenriksdepartementet.

Flere land kritiserte imidlertid norsk landbrukspolitikk og det høye toll- og støtte-nivået som man mente virket unødig handelsvridende. Andre land, herunder EU, Japan og Korea, uttrykte forståelse for virkemidlene i norsk landbrukspolitikk. Fra norsk side ble det vist til landbrukets spesielle betydning for bosettingen i distriktene, matsikkerhet og kulturlandskapet.

Støtte til FN-voktere i Darfur

Utenriksdepartementet gir 1,7 millioner kroner i nye bidrag til utplassering av observatører fra FNs Høykommissær for menneskerettigheter i Darfur. Norge ga allerede i juni i år støtte til utplassering av de første 8 observatørene, og ytterligere bidrag kommer som en oppfølging av FN-resolusjon 1564 av 18. september. Bidraget ble kunngjort av statssekretær Vidar Helgesen på Sudan-konferansen som ble avholdt 27.-28. september i Oslo.

- Situasjonen i Darfur er fremdeles kritisk. Det er avgjørende å opprettholde presset FNs sikkerhetsråd legger på partene, og i særlig grad regjeringen i Khartoum, om å stoppe voldshandlingene og gi effektiv beskyttelse til sivilbefolkningen, sier statssekretær Helgesen i en pressemelding

KITGUM (b-a): Blodrød sol, i horisonten truer skyene, skumringstimen trommes inn i byen Kitgum i Nord-Uganda. Aktiviteten i gatene har økt betraktelig. Hurtige, lydløse små skritt. På hodet bærer de ullteppene sine mot nattekulden. Mørket kommer brått i denne delen av verden og med mørket følger redselen. Her i det krigsherjede nordlige Uganda er alle barns frykt reell – frykt for å bli drept, for å bli bortført eller for å miste far og mor.

• I NORD-UGANDA:
GØRIL TRONDSEN

NORD-UGANDA Det vrirler i bykjernen. Hver natt søker tusenvis av barn, i år anslagsvis 18 000 gutter og jenter, inn til den lille byen Kitgums sentrum for å sove. Totalt anslås det å være ca. 40 000 «nattpendlere», som de blir kalt på folkemunne, i de krigsrammede områdene i nord. Mange kommer langveisfra. De har gått langs veien – noen i flere kilometer – for å sove i lyset fra butikkene, på verandaer, i sykehustrappene og i teltleirer organisert av humanitære organisasjoner. De er sendt hjemmefra av foreldre sine, som føler at dette er den eneste måten de kan beskytte barna sine mot å bli kidnappet av opprørshæren Lord's Resistance Army (LRA).

Den bisarre krigen. «Herrens motstandshær» – LRA – har drept, voldtatt og terrorisert sitt eget folk i 18 år. – Konflikten er bygget på ren terrorisme, sier den ugandiske hærens talsmann, løytnant Chris Magezi.

Krigen mellom Ugandas regjeringsstyrker og opprørgruppen har krevd titusener av menneskeliv, 1,6 millioner lever i leire for internt fordrevne, og siden krigens start i 1996 har mer enn 25 000 barn blitt kidnappet. De blir benyttet til soldater, som arbeidere og som sexslaver. Under tvang og manipulasjon er de beordret til plyndring, brannstiftelse, kidnapping, voldtekt og drap av sivile og drap av hverandre. Ofte blir de sendt på militært oppdrag til sine egne landsbyer, en taktikk som stopper barna fra å rømme hjem igjen.

Det som kanskje skiller denne brutale krigen fra andre kriger, er de bisarre fakta; ofrene er barn – og de fleste overgriperne barn. Og samtidig er de begge ofre for opprørshærens nådeløse og blodige strategi. Det anslås at 80 prosent av denne militære styrken består av tidligere bortførte barn.

Ugandas president Yoweri Museveni, selv tidligere opprørsleder, sverger til en militær løsning på konflikten. Og ifølge hæren er den pågående «Operasjon Jernneve» en suksess. Operasjonen begynte i februar 2002 etter at den sudanske regjeringen ga den ugandiske hæren tillatelse til å krysse grensen. Dette har gitt resultater, og i løpet av de to siste årene har hæren «omringet og eliminert» store deler av LRA-styrkene, hevder den selv.

– Rapportert bare fra de siste to ukene (midten av september) viser at 29 opprørere har overgitt seg, vi har drept 20, fanget 4, vi har konfiskert 34 maskingevær og reddet 28

Hver natt trekker 40 000 barn inn til lysene i bygatene for å sove. De lever i konstant frykt for å bli kidnappet av «Herrens motstandshær».

Ugandas nattpendlere

18 000 redde barn søker hver kveld inn til sentrum av byen K

” Det er ikke fred i Nord-Uganda, selv om vi er inne i en roligere periode. Dette kan fort snu.

Magnhild Vasset, Flyktningerådet.

Patrick Ayella (18) forteller at han hadde bestemt seg for å overgi seg sammen med fem andre LRA-soldater. Ifølge Patrick ble det misforstått av regjeringsstyrkene, og de ble beskyttet. Nå prøver han å lege et skuddsår i beinet.

bortførte barn, forteller hærens talsmann.

Det ingen av de to stridene partene snakker om er at de fleste drept er Acholi-folkets egne sønner og døtre, ofte barn som nettopp er blitt tatt til fange, de er redde, panikk-lagne og har ennå ikke lært å gå i

Patrick Ariono (19) ble kidnappet 20. juli 2004, og tvunget til å gå mil på mil barbeint. Tross åpne sår under fotbladene fikk ikke Patrick noen spesialbehandling. Han ble befridd av den ugandiske hæren i september.

dekning.

En 18-års historie. – Jeg trodde noen skulle komme for å redde meg, regjeringen kanskje, men de kom ikke. Men jeg vet at de prøver, sier Deogracius Okello, 18 år og tidligere LRA-soldat.

De sover på verandaer, under gatelyst, på sykehustrappene og i teltleire organisert av bistandsorganisasjoner.

Han bekrefter at de fleste som ble drept under sammenstøt mellom opprørerne og hæren, var sivile.

10. mai 2003 ble landsbyen, La Alokolum, angrepet. Deogracius og hans klassekamerater hadde søkt tilflukt i skolen. Men opprørerne

ALLE FOTO: GØRIL TRONSDEN

Ungdom i Nord-Uganda

knuste vinduene og klarte å komme seg inn. Med våpen mot hodet ble de unge elevene truet. Adlød de ikke ordre ville de bli skutt. 43 studenter ble tatt til fange.

– Vi ble slått med køller og gevær og var tvunget til å bære tunge, tunge bærer med tjuvgods fra landsbyen. Så hørte vi plutselig rotorene fra et kamphelikopter over hodene på oss. Vi ble beordret til å gjemme oss. Da tenkte jeg at dette var min sjanse, og forsøkte å rømme. Men de nådde meg igjen og førte meg tilbake. De knivstakk og slo meg før de beordret noen barn til å drepe meg. Jeg vet ikke hva som skjedde videre, men jeg slapp unna med livet i behold.

Brutal straff. Deogracious forteller videre om den lange marsjen til Sør-Sudan, med lite vann og lite mat, om venner som ble myrdet fordi de var for utmattet til å gå, og om brutale straffemetoder som pisking og bruk av «panga» (stor kniv). Han forteller om kommandanten sin, Kamdulu, og om den gang de møtte Oti Vincents (Konys nestkommanderende) og Konys egen brigade i Teso-distriktet. Kony var misfornøyd med kommandant Kamdulu for hans manglende råskap og ga klar ordre om flere drap. Tyveri av geiter var ikke overbevisende nok.

Den 18-årige gutten stopper opp før han fortsetter med lav stemme; – Kommandant Kamdulu måtte

Mary Apio (11) var fange hos LRA i godt over ett år. I august ble de angrepet av ugandiske regjeringsstyrker og Mary ble skadet i kryssilden. Søsteren er fremdeles i opprørernes varetekt.

adlyde Kony og beordret oss til å dra ut for å drepe. Vi angrep to sivile på veien, vi slo dem i hjel med stokker, vi knuste skallene på dem...

Usikkert fortsetter Deogracious; – Etter at jeg hadde drept var det som om det var blitt enklere for meg å takle situasjonen i «bushen». Jeg fikk på en måte bedre selvtillit, og den dagen jeg fikk tildelt våpen følte jeg meg fri, avslappet og mektig.

Deogracious klarte å rømme fra LRA under et plyndringstokt på en landsby i august. Nå ønsker han å legge fortiden bak seg og håper å kunne fortsette studiene sine. Deogracious ønsker å bli prest.

«**Kom hjem!**» I januar 2000 lovet Musevenis regjering amnesti for LRA-soldater som var villige til å overgi seg. Avtalen om amnesti utgikk 16. august, men for 12. gang ble den igjen forlenget med tre måneder. I løpet av fire år har mer enn 7000 opprørsoldater av ulik rang fått tildelt amnesti.

En stor del av æren skal Nord-Ugandas lokalradioer ha, spesielt Gulus Radio Mega FMs program «Dwogpaco», som betyr «Kom hjem!», med John Lacambel som vert. Programmet er på luften tre ganger i uken på det lokale acholispråket, og er basert på inviterede gjester. Blant dem er tidligere LRA-soldater som appellerer til Konys soldater om å vende hjem.

– Kony er bekymret for denne kampanjen. Han er redd for å miste folkene sine og omgrupperer nå sine opprørsoldater til leirer i Sør-Sudan, forteller Løytnant Magezi fra regjeringshæren.

LRAs nestkommanderende. Lacambel, som er i daglig kontakt med både LRA-offiserer og tilbakevendte opprørere bekrefter at Kony mister mange. Men opprørsgeriljaens øverste ledere, den harde kjerne, står trofast ved Konys side, mener han.

Lacambel har Oti Vincent, LRAs nestkommanderende på tråden ukentlig og kan fortelle at Oti er misfornøyd med radioprogrammet hans. Han mister folk. Han har truet med å bombe hele stasjonen.

– Jeg måtte fortelle Oti: «Vi er ikke venner, men vi er brødre, jeg hater ikke deg, men det du driver med. Og jeg vil alltid søke etter veier til fred, og jeg ser fram til å ha deg på besøk i studioet mitt!», sier radioverten.

Otis svar til Lacambel var at han ikke stolte på løftene om amnesti, han hadde drept for mye til ikke å bli drept selv om han vendte tilbake.

– Oti sier at hvis de ikke klarer å overta makten i landet, så vil han dø i bushen. Men «så lenge han har armer og bein og er i stand til å bevege seg, vil han fortsette å kjempe». Han sier, «hvis dere ikke tror på Konys åndelige evner – en dag vil dere sel» refererer Lacambel.

Spiritualisme. – Problemet er mangel på informasjon, klar og korrekt informasjon. Kony har utnyttet

Deogracious Okello (18) klarte å rømme fra opprørshæren, men det han har sett og gjort er vanskelig å bære.

” Har din sønn drept min sønn, så higer jeg ikke etter hevn. Vi setter oss ned med høvdingen for å finne en løsning.

John Lacambel, radiovert.

90 prosent av befolkningen i de krigsrammede nordligste distriktene er avhengig av matforsyning.

barns uvitenhet og manipulert dem. Han forfører barna med «spiritualisme»!

Han bruker for eksempel sine etterretningsrapporter og påstår han er i direkte kontakt med åndene og Gud. Soldatene tror han har overnaturlige evner, de tror han er en profet. Kony påstår han vil styrte regjeringen for å styre landet etter de ti bud – men hva med «du skal ikke drepe»?

– Barna blir kidnappet når de er veldig unge, de mangler utdannelse – og de vet ingenting om politikk, så hva de blir servert er hva de må tro på, sier en meget engasjert Lacambel.

Kan de tilgis? – I vår kultur har vi ikke hevn, «øye for øye» er et kjent begrep. Vi lever etter det tradisjonelle og kulturelle forsoningssystemet, og amnestiloven forsterker denne tradisjonen. Har din sønn drept min sønn, så higer jeg ikke etter hevn. Vi setter oss ned med høvdingen og forsøker å arbeide oss fram til en løsning, sier Lacambel.

Han mener at Acholifolket i Nord-Uganda, om de ikke glemmer, så tilgir del.

Ifølge Lacambel er folk følelsesmessig utmattet, etter 18 år med krig. Mange har mistet familie på de mest brutale måter, men de tilgir for å få fred. Og folk er overbevist om at den eneste måten å oppnå fred på, er å overtale soldatene til å komme hjem.

– Jeg tror aldri du kan glemme, men folk vil videre, de ser at det å tilgi er til alles beste. I Skandinavia er vi så opptatt av at følelser skal være ekte. Men trenger man ekte følelser for at livet skal gå videre? spør Ulla Fomsgaard, ved Flyktningerådets base i Kitgum.

– Mange av dem som vender hjem, spesielt offiserer får til og med en form for heltestatus, for eksempel Kenneth Banya, supplerer Jan Kolås ved Flyktningerådets kontor i Gulu. – Dette er veldig vanskelig for oss å forstå, men du kan ikke tenke norsk, tilgivelse ligger i kulturen, sier han.

Mat med militær eskorte. Flyktningerådet er Nord-Ugandas største hjelpeorganisasjon, og har blant annet ansvar for matforsyning til 62 leire, med til sammen 973 000 mennesker. Over 90 prosent av befolkningen i de tre nordligste distriktene, Gulu, Kitgum og Pader hvor Flyktningerådet opererer er avhengig av matforsyning. Siden Operasjon Jernneve startet har tallet på internt fordrevne tredoblet seg til 1,6 millioner.

Målet for distribusjonen blir ikke opplyst før få timer før avgang, mottakerne av distribusjonen blir heller ikke mobilisert før konvoien ankommer leiren.

– Jeg føler egentlig ikke at det er utrygt, vi har så mye eskorte. Men vi vet selvfølgelig ikke når det kan dukke opp situasjoner, sier Jan Kolås

som er Flyktningerådets prosjektleder for matdistribusjon.

Går krigen mot slutten? Til tross for at krigen har akselerert de siste to årene under «Operasjon jernneve», erklærte President Museveni i slutten av september 2004 krigen i nord som praktisk talt vunnet.

Det kan bekreftes fra mange hold, av internasjonale og lokale organisasjoner, av regjeringshæren og lokale myndigheter, at det har vært færre angrep fra LRA de siste tre månedene. Flere opprørere har overgitt seg, men de humanitære organisasjonene er skeptiske til å kalle det fred.

– Det er ikke fred i nord, fastslår Magnhild Vasset, stedlig representant for Flyktningerådet i Uganda/Gulu.

– Det er korrekt at det er færre angrep, og når det er angrep så er det små angrep. Men det er fremdeles lommer av opprørsaktivitet i Gulu og LRA-aktivitet i Kitgum og Pader. Fra Pader får vi jevnlig rapporter om overgrep i leirene, angrep, plyndring og drap, forteller hun.

Mens hjelpearbeiderne analyserer situasjonen har stormen innhentet barna som er på vei for å søke tilflukt i byen. Store, tunge våte dråper treffer bakken. Himmelen åpner seg, og alle som ennå ikke har kommet seg i ly er gjennomvåte på få sekunder. Tusenvis av våte barn, med våte ulltepper skal tilbringe atter en natt i bygatene under Nord-Ugandas urolige himmel. I den samme stormen, under den samme himmelen, gjemmer de bortkomne barna seg. De som har sett og gjort for mye til at de våger å vende hjem.

FAKTA

- Uganda er hovedsamarbeidsland for norsk bistand.
- Flyktningerådet er største internasjonale bistandsorganisasjon i det krigsherjede Nord-Uganda, og har blant annet ansvar for matforsyning til 62 leirer, med til sammen 973 000 mennesker.
- Humanitær innsats gjennom norske bistandsorganisasjoner finansieres i hovedsak av Utenriksdepartementet – ofte med 100 prosent statlige midler.

Mye prat, ingen løsning

Årsmøtene i Verdensbanken og IMF ga ingen nye gjeldsletter

Alt lå til rette for ny omfattende gjeldslette i forkant av årsmøtene til Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet IMF. Storbritannia ville slette gjeld, USA hadde sagt seg enig. Aktivistene jublet. Men i Washington strandet forsøket.

VERDENSBANKEN OG IMF

• ELLEN HOFVANG
Storbritannia har vedtatt å slette all bilateral gjeld for de fattigste landene og sin andel av disse landenes gjeld i Verdensbanken og Den afrikanske utviklingsbanken. Forslaget innebærer at Vietnam, Afghanistan og Armenia og flere andre land som ikke omfattes av dagens gjeldsletteordning HIPC, kan få slettet gjeld. Finansminister Gordon Brown har innstendig oppfordret andre industriland om å følge Storbritannias eksempel. USA, som arbeider intenst for å få støtte til gjeldslette for Irak, støtter forslaget om 100 prosent ettergivelse av gjelden til de fattigste landene. Frankrike og Canada jobber med liknende planer.

Skuffelse. Det var derfor stor skuffelse blant gjeldsaktivister som fulgte årsmøtet til finansinstitusjonene, da det viste seg at landene ikke klarer å bli enige om finansieringen. Dermed ble det ingen gjeldslette. Det mest konkrete fra møtene var en uttalelse fra Verdenbankpresident James Wolfensohn om at han håpet spørsmålene snart ville løses.

Striden handler om hvordan gjeldslette skal finansieres. Storbritannia går inn med midler for å dekke «sine» ti prosent av gjelda som slettes i Verdensbanken. Det er litt mer uklart hvordan USAs forslag skal finansieres, men det innebærer at Verdensbanken selv skal ta tapet ved å avskrive gjeld. Blant annet har USA foreslått at en del utestående lån skal gjøres om til gavebistand. Verdensbanken, med flere tunge kreditorland i ryggen, er redd for at dette vil svekke låneinstitusjonens rom for nye myke lån til de fattige landene.

– Om lag 40 prosent av IDAs utlån på rundt 9 milliarder dollar årlig blir resirkulert til nye lån. Kommer ikke disse pengene inn, kan de

IMF-sjef Rodrigo de Rato (t. v.) hygger seg sammen med Verdensbank-sjef James Wolfensohn under utviklingskomiteens pressekonferanse. FOTO: IMF

Jeg tror hele verden vil være enige i at 150 år er for lenge for et folk å vente på rettferdighet.

Gordon Brown, Storbritannias finansminister, under årsmøtet i WB og IMF.

heller ikke brukes i nye lån, sa James Wolfensohn.

Effekten av dette vil man først se etter en tid, ettersom lånene fra IDA er avdragsfrie i 10 år.

IMF-gull. Striden mellom de toneangivende industrilandene, G7-landene, stanser ikke med dette. Storbritannia har også foreslått sletting av IMF-gjeld og at dette finansieres ved hjelp av en ny verdifastsettelse på Fondets gullreserver. De vil ikke selge deler av gullet slik det tidligere har vært foreslått, men revurdere verdien slik at IMF kan slette gjeld uten å få inn ny finansiering. Ideen er at dette ikke skal gå ut over IMF's kredittverdighet. Forslaget møter skepsis fra de store gullprodusentene Canada og Sør-Afrika, siden det kan påvirke gullprisen. Canadas finansminister krevde garantier for at dette ikke vil skade kanadiske gullgruveselskaper.

Gordon Browns forslag har derimot fått stor støtte blant gjeldsaktivister. Ifølge britiske Oxfam kan forslaget skaffe til veie rundt 32 milliarder dollar, noe som gir mulighet til betydelig lettelse av gjeldsbyrden som i dag tynger de fattigste landene.

Optimisme. Det var ingen forpliktelser til gjeldslette i dokumentene fra årsmøtene i Verdenbanken og IMF. Likevel uttrykte flere afrikanske finansministere optimisme ettersom gjeldsdebatten nå på nytt er høyt på dagsordenen. HIPC-ordningen innebærer at land kan få slettet 50 prosent av sin gjeld, noe som for mange land innebærer at de fortsatt bruker mer penger på gjeldsbetjening enn de har til rådighet for helse og utdanning. Når det nå diskuteres opp til 100 prosent gjeldslette, kan det bety mye for disse landene.

– Det er økende konsensus om opp til 100 prosent gjeldslette, sa finansminister Gordon Brown på en pressekonferanse, og la til at selv om det gjenstår mye arbeid, dreier dette seg om detaljer. G7-landene skal rapportere om arbeidet for gjeldslette ved utgangen av året, og talsmann for både USA og Storbritannia forventer en avtale neste år som dramatisk vil øke gjeldsletten for et stort antall gjeldstyngede land i Afrika, Asia og Latin-Amerika.

Full ettergivelse av gjeld understøttes av en ny rapport fra UNCTAD. Her heter det at fortsatt gjeldsbetjening

fra de fattige afrikanske landene ikke er forenelig med tusenårs-målene. Ifølge rapporten «Debt Sustainability: Oasis or Mirage», har Afrika mottatt rundt 540 milliarder dollar i lån fra 1970-2002. Nesten 550 milliarder dollar er tilbakebetalt i avdrag og renter, men fortsatt var restgjelden på 295 milliarder dollar ved utgangen av 2002.

FAKTA

- Verdensbanken og IMF holdt sine årsmøter i Washington 2.-3. oktober.
- Det er i år 60 år siden de to institusjonene ble etablert i Bretton Woods, USA.
- I motsetning til FN-organer, der hvert medlemsland har en stemme, er stemmevekten i IMF og Verdenbanken fordelt etter økonomiske innskudd.
- Verdenbanken låner årlig ut over 20 milliarder dollar til utviklingsland gjennom IDA, som gir billige lån til de fattigste landene, og IBRD som gir lån på mer kommersielle vilkår.

Ikke flere stemmer til sør, ihvertfall ikke ennå

VERDENSBANKEN OG IMF

Utviklingsland krever større innflytelse i Verdensbanken og IMF. De er irritert og skuffet etter at spørsmålet om reformer i stemmefordelingen og styrerepresentasjonen i de to mektige institusjonene igjen er skjøvet ut i det uvisse.

– En stor del av tiltakene til Fondet og Banken er i Afrika. Skal de være effektive, må de høre Afrikas synspunkter, uttalte Malawis finansminister Goodall Gondwe på en pressekonferanse i Washington.

– Det ga nok mening å ha 9-10 styrerepresentanter fra Europa på slutten av 1940-tallet, da institusjonene i stor grad var til for Europa. Men det gir ikke særlig mening i dag, sa han.

Europa har 10 seter både i banken og i fondet, mens Afrika kun har to, selv om halvparten av lånene går til kontinentet. En justering av

stemmeandelene i institusjonene ville komme Afrika, Asia og Latin-Amerika til gode, og ikke minst raskt voksende markeder som Kina og India.

Gruppen av 24 utviklingsland (G24) var svært misfornøyde, og mente at det ikke hadde skjedd noe selv om saken hadde ligget på bordet i to og et halvt år. Sør-Afrikas finansminister Trevor Manuel mente at endringene i Bankens og Fondets stemmefordeling og styresammensetning er den mest utfordrende saken institusjonene står overfor.

– Mange av dere er skuffet over at det ikke ble noen framgang i spørsmålet om hvordan kvoter for stemmeretten skal endres for å reflektere endringer i verdensøkonomien, sa IMF's administrerende direktør Rodrigo de Rato under avslutningen av møtet.

– Dette er et viktig tema for framtiden for våre institusjoner, og medlemmene bør behandle det ved å arbeide for konsensus. Rato sa at det ikke er noen enighet i IMF om å gi utviklingslandene økt stemmerett. Industrilandene argumenterer med at det er de som garanterer for økonomien.

G24 tok også til orde for en

IMF vil oftere si «nei»

Rodrigo de Rato, IMF's administrerende direktør, mener finansinstitusjonen må bli flinkere til å si nei. En del kriserammede land må få nei til nye lån for å tvinge dem til å bedre sin økonomiske politikk, uttalte han under IMF's årsmøte. Han understreket at Fondet skulle være

«åpen utvelgelsesprosess med henblikk på å finne den beste etterfølgeren uavhengig av nasjonalitet» dersom Verdensbankpresident James Wolfensohn ikke søker en ny femårsperiode når perioden går ut i juni neste år. Til nå har toppstillingen i Verdensbanken vært reservert en amerikaner, mens jobben som IMF-direktør går til en europeer.

en siste utvei for land i vanskeligheter, men mente det fantes tilfeller der en tøffere tone var nødvendig. Rato unnlot å referere direkte til Argentina, som etter milliardlån fra IMF fortsatt ikke vil rette seg etter fondets økonomiske krav.

Mbeki frykter bølge-stempel

Forsker mener Sør-Afrika er en regional supermakt på gummisåler

– Det er ikke bare overfor Zimbabwe at Sør-Afrika foretrekker å gå forsiktig frem. Det stille diplomati kjennetegner landets utenrikspolitikk, sier Chris Landsberg, som er ekspert på sørafrikansk utenrikspolitikk.

AFRIKA

• ELLEN HOFVANG

– President Thabo Mbekis visjon er et selvsikkert Afrika, som under sørafrikansk ledelse setter premisser i internasjonal politikk. Men det kreves dyktig politisk manøvrering i det stille for ikke å få de andre afrikanske statene mot seg. For Sør-Afrika vil lede, men uten å bli sett på som en bølge, sier Landsberg.

Den sørafrikanske forskeren er til daglig leder for Centre for Policy Studies i Johannesburg. Nylig deltok han på et seminar i regi av Fellesrådet for Afrika om Sør-Afrikas rolle som fredsbygger og økonomisk stormakt i Afrika. Landsberg har fulgt de siste årenes reformprosesser i afrikanske samarbeidsorganisasjoner og etableringen av New economic partnership for African development NEPAD tett. Han er spesielt opptatt av sammenhengen mellom fred, sikkerhet og økonomisk utvikling.

– Nelson Mandela etablerte en verdi- og normdrevet utenrikspolitikk da han ble president etter det første frie valget i Sør-Afrika i 1994. Der Mandela la vekt på etiske prinsipper, er arvtakeren Thabo Mbeki mer pragmatisk og opptatt av praktiske resultater, sier Landsberg.

– Mbeki må også være mer forsiktig i sin tilnærming til sine allierte i Afrika, for han blir betraktet som «en lillebror» av de eldre herrer med fartstid fra avkoloniseringen av Afrika, legger han til.

Landsberg mener dette også er mye av forklaringen på hvorfor Sør-Afrika bare relativt lavmælt har kritisert Robert Mugabe.

Likevel er det denne «lillebroren» som sitter i førersetet for den desidert største økonomien i regionen.

Kongo avgjør – Thabo Mbekis visjon er et Afrika som skaper økonomisk utvikling, bygger fred på egne betingelser, og som er en fullverdig partner i internasjonal politikk, sier Chris Landsberg.

Dessuten er fortsatt vekst og ekspansjon i Sør-Afrika avhengig av fred, sikkerhet og utvikling også i naboland.

– Fred i DR Kongo er den aller viktigste utfordringen for Sør-Afrika, mener Landsberg.

DR Kongo er en av kontinentets mest folkerike stater, med enorme naturressurser. Sør-Afrika har mye sterkere historiske og kulturelle bånd til landene som er involvert i konflikten der, enn de har til Sudan. Også fred i Sudan er viktig for stabilitet i Afrika, men det er utviklingen i DR Kongo som er avgjørende både når det gjelder sikkerhet og økonomi sett fra Sør-Afrikas ståsted, sier Landsberg. Han peker på at det sørafrikanske markedet er for lite til å dra den økonomiske utviklingen ale.

– Nettopp DR Kongos store rikdom er mye av årsaken til konflikten der – og årsaken til at mange na-

Sør-Afrikas president Thabo Mbeki (til v.) er en av få statsmenn som lar seg leie av Zimbabwes president Robert Mugabe. Bildet er fra en varemese i Bulawayo i mai 2000.

FOTO: SCANPIX/AP PHOTO/THEMBA HADEBE

boland har gått inn og så å si beiter på liket av denne enorme staten, sier Chris Landsberg.

– Sør-Afrika har spilt og kan fortsatt spille en viktig rolle for fred i Kongo. Men det er naivt å tro at man kan unngå tilbakeslag. Desto nærmere vi kommer valgene i både Burundi og i DR Kongo, desto mer urolig vil det bli, spår han.

Landsberg er lite imponert over FNs bidrag til å løse konflikter på det afrikanske kontinent:

– Til nå har sikkerhetsrådets rolle i DR Kongo og afrikanske konflikter generelt vært en skandale, sier han.

– De klarer ikke en gang å stable på beina 500 millioner dollar som årlig bidrag til et land på størrelse med Vest-Europa. Men når det gjelder Irak, klarer man de utroligste summer!

Regionale beredskapsstyrker. Nettopp sikkerhetsområdet mener Landsberg er et av de feltene der man kan begynne å se resultater av de siste årenes reformer av afrikanske samarbeidsorganisasjoner. Mange har vært kritiske til etableringen av den Afrikanske Union og om de lovede reformene i regionale samarbeidsorganisasjoner innebærer noe annet enn bistandsgivertilpasset retorikk og mer byråkrati. Chris Landsberg mener det ligger ønsker om reelle endringer bak:

– De afrikanske landene arbeider for eksempel svært seriøst med å sette opp beredskapsstyrker for ulike deler av kontinentet. Dette er viktig, understreker han:

– Vi har ventet og ventet på sikkerhetsrådet, men de er opptatt av Irak og Afghanistan som har større strategisk betydning, spesielt for USA. Regionale afrikanske styrker kan ha stor betydning i for eksempel DR Kongo. Styrker fra naboland spiller allerede en viktig rolle i Burundi, sier han.

Han innrømmer at ikke alle land er positive. Zimbabwe, Libya og Angola ser på Sør-Afrika som nærmest hyperaktiv i dette spørsmålet,

og setter bremsene på. Enkelte land ser regionale styrker som en trussel, og Landsberg mener de ledende statene Sør-Afrika og Nigeria kunne vært mer sensitive.

Politikkespert. Landsberg peker også på at over 20 av 53 afrikanske stater har sluttet seg til NEPAD, den økonomiske planen for Afrika som ble framforhandlet i fellesskap av Afrikanske stater og G8-landene, og den såkalte «peer review-mekanismen». Det betyr at de godtar uavhengige gjennomganger av sin egen politikk og økonomi.

– Selv om han har stor tro på afrikansk regionalt samarbeid, er Chris Landsberg kritisk til flere sider ved NEPAD. Han mener de sterke industrilandene i G8 fikk for stor innflytelse i utformingen, mens afrikanske fagforeninger, aktivistgrupper og akademikere knapt kom til orde.

– Programmet er i stor grad Sør-Afrikas økonomiske politikk overført til Afrika som region. I Sør-Afrika ser vi nå en dreining av den økonomiske politikken i retning av å legge større vekt på statens rolle i kampen mot fattigdom, arbeidsløshet og ulikhet, forklarer han. Dreiningen må også gjelde for NEPAD, mener Landsberg:

– Sør-Afrika kan ikke ha én politikk selv og argumentere for noe helt annet for de andre landene.

Landsberg ser svært positivt på andre sider ved NEPAD:

– Jeg tror aldri det har eksistert noen annen plan for Afrika som har vært så klar når det gjelder demokrati, sier han.

Søker FN-makt. Sør-Afrikas stormaktsambisjoner begrenser seg ikke til det afrikanske kontinent. Landet fører stadig tettere samtaler med andre toneangivende utviklingsland, særlig Brasil og India, om hvordan de kan øke sin innflytelse i det multilaterale systemet. Men står disse statene, som er økonomisk og politisk dominerende i sine respektive regioner, for en annen internasjonal politikk enn den som føres i dag?

Chris Landsberg, ekspert på sørafrikansk utenrikspolitikk.

Sør-Afrika vil lede Afrika, men uten å bli sett på som en bølge av andre afrikanske stater.

– På kort sikt vil det ikke endre mye om Sør-Afrika, Brasil og India får de posisjonene de ønsker seg i FN og andre multilaterale organisasjoner. Men de vil dreie politikken. De vil konfrontere USA, om enn ikke direkte. De vil tale utviklingslandenes sak internasjonalt, og i spørsmål om for eksempel gjeld og WTO-forhandlingene vil de stå for en helt annen politikk enn de vestlige landene.

Forsiktig Mbeki. Brasil og India var ute i forkant av FNs generalforsamling og krevde plasser i Sikkerhetsrådet. Sør-Afrika var ikke med på utspillet, noe Chris Landsberg mener henger sammen med Sør-Afrikas forsiktighet i forhold til sine naboer.

– Jeg tror dette var strategisk. Og smart. Afrika må stå samlet. Dersom Sør-Afrika gikk hardt ut med krav om en plass i Sikkerhetsrådet uten å ha konsultert andre afrikanske land, ville de fått motstand. Men Sør-Afrika har helt opplagt vært i stille konsultasjon med Brasil og India, sier Landsberg.

FAKTA

■ Chris Landsberg leder Centre for Policy Studies i Johannesburg. Han har nylig publisert boka «The Quiet diplomacy of liberation; International politics and South African transition». Landsberg er også rådgiver for Den afrikanske unionen (AU).

■ NEPAD (New economic partnership for African development) ble lansert på G8-møtet i Canada i juni 2002 av president Thabo Mbeki og hans kolleger fra Nigeria, Senegal og Algerie.

■ Den Afrikanske Union (AU) ble etablert i juli 2002, samtidig med at Organisasjonen for afrikansk enhet (OAU) ble avviklet. AU skal styrke integrasjonen i Afrika, har et eget parlament og planen er at det etter hvert skal innføres felles valuta.

Leiemordere på jakt

Zambiere på grensen mot Angola jages på flukt

LUSAKA (b-a): Den 27 år lange borgerkrigen er avsluttet i Angola. Men i zambiske landsbyer nær grensen er de fattige lokalsamfunnene fortsatt rammet av flyktningproblemer og vold som følge av enkel tilgang til våpen. I disse områdene råder «Karavinas» – betalte leiemordere.

• I ZAMBIA:
NEWTON SIBANDA

ZAMBIA 4. april 2002 var det offisielt endelig slutt på borgerkrigen i Angola. Men illegal våpenhandel og vold for å løse småkonflikter er blitt en del av hverdagslivet i grenseområdene mot Angola. Zambiske myndigheter ser at dette er et betydelig sikkerhetsproblem som truer stabiliteten i de vestlige delene av landet.

Zambia er hjemland for over 300 000 flyktninger. 200 000 av dem er angolanere. Av disse er rundt 180 000 i flyktningleirer og om lag 80 000 har bosatt seg vilkårlig. Zambia går for å være et åpent og sikkert tilholdssted for flyktninger.

Innenriksminister Ronnie Shikapwasha advarte nylig mot at de vil sende forsvarsstyrker for å stoppe illegal våpenhandel i området. Vest og nord i landet er de svært fattige samfunnene fulle av billige, illegale våpen som har økt antall bestillingsdrap. For samme pris som ti kilo mais kan en enkelt få tak i en AK 47 rifle. Slike våpen finner enkelt veien fra sultne tidligere UNITA soldater til zambiske smålandsbyer, langs en grense som for det meste er ubevoktet.

Gamle på flukt. Kjent som Karavinas blir moderne innleid for å drepe folk der det for eksempel er mistanke om hekseri, strid om land eller for å rane folk for mat og penger. Drapsmennene blir betalt med kontanter eller kuer.

I enkelte områder har disse drapsmaskinene ført til at eldre folk har flyktet fra hjemmene sine i frykt for å miste livet.

Mutemwa Imbula og Mubita Mubita flyktet i juni i fjor fra Nalikwanda til den vestlige provinshovedstaden Mongu, etter at leiemorderne hadde begynt å drepe eldre folk under mistanke om at de var trollmenn. De har mistet alt de eier, inkludert de uhøstede avlingene som de måtte la stå igjen. Leiemorderne utnytter at de ikke er politi i nærheten, og angriper vilkårlig.

– Det tar flere dager for politiet å svare på våre problemer og rop om hjelp. Vi lever nå i frykt for leiemorderne som jakter på mennesker i stedet for på dyr, sier Chinjenge Kaloza, rådgiver i Nakato-distriktet i Na-

Etterdønninger fra krigen i Angola, som denne Unita-soldaten fra 1999, gjør seg fortsatt gjeldende i grenseområdet mot Zambia. Der er illegal våpenhandel og drap en del av hverdagen.

FOTO: SCOTT PETERSON, ALL OVER PRESS

likwenda-regionen.

Parlamentsmedlem Simasiku Kalumiana mener den ukontrollerte strømmen av flyktninger som har solgt våpen til lokale, sammen med dårlig grensekontroll, er årsaken til problemet.

– Grensene kontrolleres ikke. Dette innebærer en sikkerhetsrisiko for hele nasjonen, sier Kalumiana.

Trolldomskunst. I januar i år ble en 32 år gammel mann arrestert, mistenkt for å ha drept flere eldre folk fordi de angivelig skal ha praktisert trolldomskunst. Bare en uke senere ble en ung gutt, som akkurat var ferdig med niårig grunnskole, arrestert. 18-åringen var hjelpemann for en gjengleder. Gjenglederen tilsto at gutten hadde drept for å tjene penger.

– I disse områdene er det ingen som dør en naturlig død. Folk tror at når et ungt menneske dør, så skyldes det trolldomskunst. Mange folk er blitt drept av leiemordere på bakgrunn av slike mistanker, sier politisjefen i den nordvestlige provinsen, Innocent Kabwe.

– Vi har forsøkt å infiltrere landsbyene, men vi klarte ikke å fange de mistenkte fordi de var godt likt av de andre unge. De trodde at leiemorderne kunne redde livet deres. Så selv om de visste hvor de mistenkte var, fortalte de det ikke til politiet, sier Kabwe.

Må ha politibeskyttelse. – Situasjonen er kritisk. Når jeg reiser til mitt hjemfylke nær grensen til Angola, må jeg ha politibeskyttelse, sier par-

lamentsmedlem Bataba Wamulume.

Wamule legger skylden på flyktningene og soldatene som flyktet til Zambia med våpen.

– Når de er sultne, bytter de våpen mot mat og penger, sier Wamule. Hun mener myndighetene må utstasjonere soldater permanent i området for å bli kvitt leiemorderne.

– De dreper også for å få mat. De tar de maten fra folk som allerede er sultne, sier hun.

Wamule forteller at også lærerne i området er drapsmål. De har truet med å forlate området til situasjonen bedres.

Vil ta opp problemet. I en landsomfattende operasjon lanserte politiet i 2001 et våpenamnesti der de betalte K200 000 (om lag 280 kroner) til folk som frivillig leverte inn illegale våpen. Senere reduserte innenriksministeren summen til K100 000 (om lag 140 kroner), etter å ha fått mindre midler fra finansdepartementet. Ifølge politiet førte våpenamnestiet og innløsningssummen til økt illegal våpentransport fra Angola.

Den zambiske regjeringen gjør nå forsøk på å bli kvitt drapsmennene.

– Vi vil benytte den felles, permanente kommisjonen med Angola til å ta opp spørsmålet, sier statssekretær i innenriksdepartementet Peter Mumba.

Newton Sibanda er journalist fra Zambia.

” Vi lever nå i frykt for leiemorderne som jakter på mennesker i stedet for dyr.

Chinjenge Kaloza, rådgiver i Nakato-distriktet.

LO-protest mot drap i Guatemala

I Guatemala er det forbundet med livsfare å kjempe for faglige rettigheter. Norsk LO har sendt brev til regjeringen i landet der de protesterer mot brudd på menneskerettighetene og vold mot landarbeidere.

Ifølge en lov fra 2000 må arbeidsgiverne betale en minstelønn på 30 kroner for en åtte timers arbeidsdag. Men godseierne følger ikke den-

ne loven. I stedet betaler de kanskje bare 15 kroner. Kvinnelige arbeidere har fått helt ned i 12 kroner dagen. På godset Nueva Linda kom det nylig til en konfrontasjon da regjeringen sendte inn spesialstyrker for å jage vekk okkupanter.

Trass i at både pressen og regjeringens organ for menneskerettigheter var til stede for å passe på at

45 mennesker ble skadd, nesten like mange er meldt savnet.

alt gikk fredelig for seg, ble seks landarbeidere og tre politimenn drept under aksjonen på Nueva Linda. 45 mennesker ble skadd, nesten like mange er meldt savnet og 27 landarbeidere havnet i fengsel.

Det er myndighetenes opptreden ved denne hendelsen LO nå har protestert mot i et brev til presidenten, Oscar Berger.

SN Power inn i indisk vannkraft

Statkraft Norfund Power Invest (SN Power) har inngått et joint venture med indiske IJN Bhilwara Group. Dette er selskapets første investering i India. De to partnerne vil sammen drive Malana-kraftverket på 86 MW og utvikle det nye Allain Duhangan-prosjektet på 192 MW.

– Vi er svært fornøyde med å gå inn i et av verdens største elektrisitetstmarkeder. Det store behovet for ny energiforsyning sammen med et stort potensiale for vannkraft, gjør det indiske markedet attraktivt, sier Øistein Andresen, administrerende direktør i SN Power.

Selskapets fokus er på lønnsomme energiprojekter i utviklingsland som gir grunnlag for økonomisk vekst og som skaper jobber lokalt. Med denne investeringen går SN Power inn i to middels store elvekraftverk.

– Muligheten til å investere i både et anlegg som allerede er i drift og i utviklingen av et nytt anlegg, gjør dette til en robust investering, sier Øistein Andresen.

Kraften som produseres vil gå til det nordlige nettet som forsyner New Delhi og andre deler av nordlige India. Rundt 15 prosent av kraften vil bli gitt som gratis elektrisitet til delstaten Himachal Pradesh.

Gaza får mer norsk nødhjelp

– Den humanitære situasjonen i Gaza er svært alvorlig. Norge har derfor besluttet å styrke nødhjelpen til den palestinske befolkningen, sier statssekretær Vidar Helgesen i Utenriksdepartementet.

Bidraget på 10 millioner kroner til FN's organisasjon for palestinske flyktninger, UNRWA, kommer i tillegg til 100 millioner i generell støtte til organisasjonen og 15,3 millioner kroner allerede bevilget til UNRWAs nødhjelpsappell for Det palestinske området for i år.

Den pågående israelske militæroffensiven nord på Gazastripen har i særlig grad rammet sivile som bor i flyktningeleiren Jabalya. Militæraksjonen har så langt krevd nærmere 100 palestinske liv, deriblant en rekke barn.

– Det norske bidraget skal gå til UNRWAs assistanse til de palestinske flyktningene i Gaza, blant annet i Jabalya flyktningeleir. Det er store behov for nødhjelp i form av både mat, vann, husly og medisiner, sier Helgesen.

Stolte over Afrika

Mer enn 90 prosent av afrikanerne er stolte av sitt kontinent og flesteparten tror at deres levevilkår kommer til å forbedres det kommende året. Det viser en ny undersøkelse som omfatter ti afrikanske land, utført av det engelske mediehuset BBC, skriver svenske OmVärlden.

Byråkratiets langsomme kvern

AV STEN INGE JØRGENSEN

NÆRINGSUTVIKLING

50 prosent flere bedrifter ble etablert i Etiopia fra 2003 til 2004 etter at landet deltok i et Verdensbankprosjekt for å fjerne byråkratiske hindre for næringslivet, melder Verdensbanken.

Stadig flere utviklingsland innlemmes nå i Bankens initiativ «Doing business» – hvor de vil motta årlige evalueringer av sin fremgang. Det er beregnet at dersom den tyngst regulerte fjerdedelen av landene i verden forenkler sine regelverk slik at de kommer på nivå med den minst regulerte fjerdedelen, vil dette alene skape en årlig økonomisk vekst på 2,2 prosent.

«Utviklingslandene har sannsynligvis mye mer å hente på å fjerne byråkrati enn på å be om mer bistand,» hevder Verdensbanken.

ARGUMENTENE FOR å lette på byråkratiet er overveldende. I mange land er det nærmest umulig å starte et firma, om man ikke er rik – både på penger og tålmodighet. Det kan koste mange årslønner bare å registrere seg, og man må gjennom en svært langsom kvern for å få de nødvendige godkjenninger.

Verdensbanken har beregnet at utviklingslandene ligger milevis bak OECD-landene på dette området. I et gjennomsnittlig rikt land måtte en forretningsmann fullføre seks prosedyrer, investere en sum tilsvarende åtte prosent av gjennomsnittlig årsinntekt, og vente 27 dager på saksbehandling for å få registrert et firma. I land med lav eller middels lav inntekt involverer den samme prosessen 11 prosedyrer, 122 prosent av en gjennomsnittlig årsinntekt og 59 dagers saksbehandling.

Som om ikke dette var nok, har arbeidstakerne i enkelte land så sterke rettigheter at næringslivet kvier seg for å ansette noen, hevdes det. Ifølge The Economist må en arbeidsgiver i Burkina Faso som vil si opp en ansatt først omskolere ham, deretter finne en ny jobb til vedkommende, for så å betale ham en sum tilsvarende 18 månedslønner i kom-

Veien fra markeds plass til registrert firma kan bli lang i møtet med byråkratiet. Bildet er fra en urtebutikk i Johannesburg.

FOTO: SCANPIX/CAMERA PRESS/GREG MARINOVICH/NEWSMAKERS

kommentar

I mange land er det nærmest umulig å starte et firma, om man ikke er rik – både på penger og tålmodighet.

pensasjon. «Dette er en av grunnene til at over 90 prosent av befolkningen i Burkina Faso fortsatt er bønder,» konkluderer det britiske tidskriftet.

VERDENSBANKENS PROSJEKT er velkomment av flere grunner. Den viktigste er at små- og mellomstore bedrifter utgjør ryggraden i næringslivet i nesten alle utviklede land, hvilket gjør det helt nødvendig å hjelpe de små aktørene med begrensede ressurser frem. En gjennomsnittsbetjent i EU har faktisk bare tre ansatte. Fra ulike prosjekter knyttet til mikrofinans vet vi også at de minste bedriftene i utviklingsland ofte er de beste til å betale sine lån tilbake. De er drevet kostnadseffektivt av personer som er villige til å stå på og ta personlig an-

svar for firmaets utvikling.

En annen viktig årsak til å hilse initiativet velkommen er at Verdensbankens direktør James Wolfensohn samtidig oppfordrer til en tosidighet i prosessen. Også bistandsgiverne må skjerpe seg, ved å samkjøre sine prosedyrer i større grad og dermed redusere belastningen på byråkratiene i mottakerlandene. Slik harmonisering står nå på dagsorden i mange giverland, og det er økt interesse for samarbeid om sektorprogrammer og flegervifond. Norges samarbeid med Sverige om bistanden til Malawi er et eksempel på nytenkning, og ifølge Utenriksdepartementet i Oslo har samarbeidet bidratt til reduserte transaksjonskostnader for den pressede statsadministrasjonen i landet.

MEN PÅ DET GENERELLE planet går det tregt framover. Verdensbanken har regnet ut at det finnes over 63.000 bistandsfinansierte utvik-

lingsprosjekter rundt om i verden, som alle er styrt av utallige krav, retningslinjer og prosedyrer. En FN-studie fant 1500 prosjekter bare i Burkina Faso, og et gjennomsnittlig utviklingsland må ifølge Verdensbanken forholde seg til 30 ulike multi- og bilaterale utviklingsorganisasjoner. Hver bistandsgiver sender i gjennomsnitt fem delegasjoner på besøk hvert år, hvilket i sum betyr at mottakerlandene hver uke må motta tre ulike delegasjoner. Det legger et enormt press på allerede ressursvake forvaltningsapparater, og mange ser seg nødt til å bruke eksterne konsulenter. Denne konsulentnæringen skal nå ha nådd en omsetning på 4 milliarder dollar i året bare i Afrika, hevder Verdensbanken.

Det spørs imidlertid om bistandsgiverne er klare for å samordne seg ytterligere. Mange nasjoner og bistandsorganisasjoner er svært opptatt av at deres eget flagg skal stå plantet ved utviklingsprosjektet, og har mange byråkrater på lønningstestene som skal sysselsettes. Det er påfallende at Verdensbankens rapport ikke dokumenterer noen fremgang på dette området.

DET ER I DET HELE TATT ikke så mye oppmuntrende å si om fremgangen etter den første evalueringen av prosjektet. Mindre enn en tredjedel av de fattige landene kunne vise til forenklingreformer, og Afrika kom dårligst ut. Med unntak av noen eksempler, som overnevnte Etiopia, økte faktisk byråkratiet i noen andre land. Både i Malawi, Mauretania, Zimbabwe og Rwanda ble det dyrere å etablere et firma.

Begrenset suksess til tross er det ingen grunn til å avvise prosjektet. Verdensbanken har satt fingeren på et ømt punkt både for mottakerland og bistandsgivere.

Sten Inge Jørgensen er utenriksmedarbeider i Morgenbladet og skriver jevnlig for Bistandsaktuelt.

Ti ganger mer til militære formål enn til bistand

Verdens militærutgifter er nå ti ganger så store som den samlede årlige bistanden til utviklingsland, viser årsrapporten fra det svenske fredsforskningsinstituttet, SIPRI.

• LIV RØHNEBÆK BJERGENSEN

Fra 2001 til 2003 økte de globale militære utgiftene med hele 18 prosent, til nesten 6700 milliarder kroner per år, mener forskerne.

Økningen i militærbudsjettene skjer til tross for at antallet konflikter synker. I 2003 var det i alt 19 store militære konflikter i verden. Dette er det laveste antallet i tiden etter den kalde krigen – med unntak av 1997. Av disse var kun to mellom stater – krigen i Irak og grensekonflikten mellom India og Pakistan. Fire av konfliktene fant sted i Afrika, åtte i Asia.

Samtidig ble det i fjor iverksatt i alt fjorten multilaterale fredsoperasjoner – det høyeste antallet noen gang siden slutten på den kalde krigen.

75 prosent amerikansk. Men antall kriger har ikke ført til reduksjon i hvor mye penger land bruker på militær opprustning. USA står for nesten halvparten av den totale økningen. Totalt står høyinntektsland for 75 prosent av de globale militære utgiftene – men utgjør bare 16 prosent av befolkningen. Men dersom en går inn og ser på andelen av bruttonasjonalproduktet (BNP) som brukes til militære utgifter, er forskjellen mellom rike og fattige land enorm.

Ifølge SIPRI bruker de rikeste landene med de høyeste militære utgiftene i snitt 4,7 prosent av BNP på militæret, 4,8 prosent på helse og 4,6 prosent på utdanning.

«Lav- og mellominntektsland med de høyeste militære utgiftene» bruker i snitt 9,7 prosent av BNP på militæret, 2,8 prosent på helse og 4,9 prosent på utdanning. I denne kategorien finner vi land som Eritrea, Saudi-Arabia og Jordan.

Eritrea topper. I perioden 2000-2002 var Eritrea det utviklingslandet som brukte mest penger på militæret sett i forhold til brutto nasjonalpro-

I perioden 2000-2002 var Eritrea det landet i verden som brukte størst andel av sine penger på militæret.

Mer informasjon på www.sipri.se

dukt. Eritrea, som er samarbeidsland for norsk bistand, brukte 23,5 prosent på militæret, 2,8 prosent på helse og 4,8 på utdanning, mener Sipri forskere.

Til sammenligning brukte USA 3,4 prosent på militæret, 5,8 prosent på helse og 4,8 på utdanning.

Også i land som Burundi (7,6 prosent) og Liberia (7,5 prosent) har en stor del av statsbudsjettet gått til militære formål.

Dobling i Midtøsten. Mens den globale økningen er på 18 prosent, er Midtøsten den regionen som har hatt den største prosentvise økningen de siste ti årene. Fra 1994 til 2003 er militærutgiftene økt med 48 prosent.

Også det sørlige Asia har hatt en kraftig vekst, med 41 prosent.

Afrika som helhet har økt med 24 prosent. Størst har økningen vært i Nord-Afrika med 35 prosent.

De eneste regionene der militærutgiftene er blitt redusert de siste ti årene, er i Mellom-Amerika (-5 prosent) og i Europa (-2 prosent).

Globalt er økningen trolig enda

større etter som landene Afghanistan, Irak Angola, Benin, Liberia, Somalia, Kongo Brazzaville og DR Kongo er utelatt på grunn av mangel på data.

Hovedsamarbeidslandene. Blant de norske hovedsamarbeidslandene er det Bangladesh som har de høyeste militære utgiftene målt i kroner, med over fire milliarder kroner i 2003. Tanzania og Uganda er likevel de landene som relativt sett bruker mest på militæret, med 2,4 prosent av brutto nasjonalprodukt. Selv ikke det borgerkrigsrjete Nepal – med 1,4 prosent – kommer så høyt opp på listen over landenes utgifter til militære formål. Til sammenligning brukte Norge i 2003 om lag 23 milliarder kroner, noe som utgjorde 2,1 prosent av BNP.

Zambia og Malawi er de hovedsamarbeidslandene som har de laveste militære utgiftene – både i rene kronebeløp og som andel av BNP.

SIPRI-RAPPORT

Norsk miljøbistand i hardt vær

Norad og UD feilinformerer Stortinget og det norske folk, mener miljøaktivister

Hva har minerydding i Angola, strømutbygging på Zanzibar og rehabilitering av skoler i Malawi til felles? De listeføres som miljøbistand i rapportene fra Utenriksdepartementet og Norad.

– Feil, sier flere miljøorganisasjoner i en ny rapport.

– Minst 30 prosent av det som kalles miljøtiltak er det ikke. Stortinget feilinformeres.

MILJØBISTAND

• GUNNAR KOPPERUD
WWF-Norge (Verdens Naturfond), Framtiden i våre hender og Utviklingsfondet legger i disse dager siste hånd på en rapport om norsk miljøbistand. I denne rapporten, som trykkes i desember, hevdes det at utenriksmyndighetene sterkt overdriver omfanget av norsk miljøbistand i sin informasjon til Stortinget. Overdrivelsen skal framkomme ved at prosjekter kategoriseres som miljøbistand, selv der miljø verken er hovedmål eller delmål.

– Stortinget får vite at Norge bruker 1,2 milliarder kroner i år på miljøbistand. Tallet er altfor høyt, og det er alvorlig at Stortinget og offentligheten feilinformeres såpass grovt om miljøbistanden, sier Rasmus Hansson, generalsekretær i WWF-Norge.

Halvparten feilkategorisert. Rapporten har gått gjennom 209 større miljøprosjekter i Afrika – det vil si prosjekter med et budsjett på over tre millioner kroner i året. Den konkluderer med at 50 prosent av dem er feilkategorisert. Minst en tredel av prosjektene burde ifølge rapporten ikke vært rapportert som miljøbistand.

Rapporten har også regnet ut at miljøbistandens andel av den samlede norske bistand er redusert med 25 prosent i perioden 1999-2003.

”

Det er alvorlig at Stortinget og offentligheten feilinformeres såpass grovt om miljøbistanden.

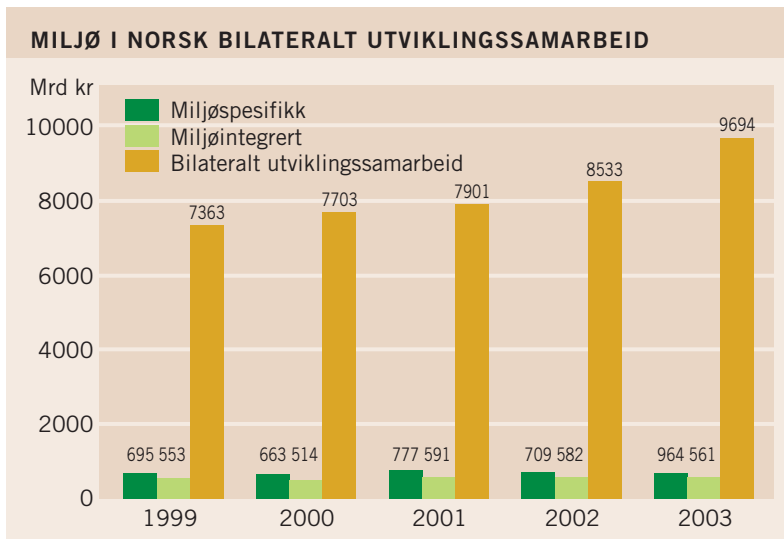

Rasmus Hansson, generalsekretær i WWF-Norge.

Minerydding er blant de prosjektene som ifølge miljøorganisasjonene er blitt ført som miljøbistand.

FOTO: NORSK FOLKEHJELP

De 50 prosentene av prosjektene som ifølge rapporten er feilført, har havnet feil enten ved at de er opp-

ført med miljø som hovedmål, men i stedet burde hatt det som delmål eller at de ikke burde vært registrert

som miljø i det hele tatt. Eller ved at de er oppført med miljø som delmål, men ikke har noen miljøkomponent.

Av prosjektene som er oppført med miljø som hovedmål er ifølge rapporten 38,6 prosent feilført; de burde ikke hatt miljø som delmål eller er ikke miljøprosjekter. Av prosjektene som er oppført med miljø som delmål er ifølge rapporten hele 60 prosent feilført; de har over hodet ikke noen miljøkomponent.

Fra smålån til høyspent. Organisasjonene bak rapporten gir en rekke eksempler på det de mener er feilføringer. Eksemplene spenner fra smålån til kvinnegrupper og humanitær overgangsstøtte til bygging av høyspentledninger og støtte til oljeutvinning. Blant eksemplene er:

■ Utbygging av strømmettet i Tanzania – 12 millioner kroner i 2003. Ifølge rapporten ingen miljø-

– Noe vil bli kodet feil, innrømmer Norad-talsmann

MILJØBISTAND

– Det er den personen som kjenner et prosjekt best som koder det. Siden miljødefinisjonen gir rom for tolkninger, må vi akseptere at WWF vurderer enkelte prosjekter på en annen måte enn oss, sier avdelingsdirektør Morten Svelle i Norads avdeling for miljø og næringsutvikling i en kommentar til rapporten fra WWF og de andre miljøorganisasjonene.

– Stortingets kontroll- og konstitusjonskomite har tidligere stilt seg bak Riksrevisjonens kritikk av UD/Norads miljørapportering. Har ingen ting skjedd?

– Norad har gjennomført en rekke tiltak som oppfølging av Riksrevisjonens kritikk. Bistandshåndboka er justert og oppdatert for å legge forholdene til rette for en styrket og mer systematisk rapportering, sier Svelle.

Han forteller at det også er utarbeidet en veiledning i miljøkonsekvensanalyse som i stor grad er basert på Sidas arbeid på dette området.

Dobbel bokføring. – Rapporteringssy-

”

Det vil være mange grensetilfeller hvor saksbehandlere vil legge vekt på ulike forhold.

Morten Svelle, avdelingsdirektør i Norad

stemt til OECDs utviklingskomité DAC sies å ha andre rapporteringskoder som utelukker dobbelt bokføring. Hvorfor brukes i så fall ikke det systemet?

– Norge er pålagt å følge DACs koder for statistikkføring av bistand. DAC opererer både med gjensidig utelukkende koder og koder som ikke er gjensidig utelukkende. Norad følger disse kodene fullt ut, sier Svelle.

Men han understreker at DAC krever at prosjekter kodes på to måter. For det første skal prosjektet kodes etter sektor:

– Dette er et sett med koder som er gjensidig utelukkende; et prosjekt som for eksempel har både en biodiversitetmålsetting og en vannrelatert målsetting må enten kodes som biodiversitet eller vann, sier Svelle.

Han viser dessuten til krav fra DAC om at all bistand også kodes etter overordnede eller tverrgående målsettinger.

– Disse blir kalt «policy markers»; det vil si en koding som får fram om et prosjekt, uavhengig av sektor, helt eller delvis bidrar til å nå spesi-

elle mål. OECD/DAC har tre slike overordnede målsettinger; likestilling, miljø, og godt styresett/menneskerettigheter. Ut fra et overordnet mål som miljø kan et prosjekt enten få kode 1, det vil si at det er miljøintegrert, der miljø er viktig men ikke hovedhensikten med prosjektet, eller det kan få kode 2, det vil si at det er miljøspesifikt, der miljø er hovedmålsetting. WWFs kritikk retter seg mot denne bruken av miljø som overordnet mål i en del konkrete tilfeller, sier Svelle.

Subjektivt skjønn. – Organisasjonene hevder at UD/Norads rapporteringssystem ikke har noen konkrete kriterier for føring av prosjekter – at det er opp til hver enkelt saksbehandler?

– Det eksisterer helt konkrete definisjoner for hver kode. Kriteriene for «miljøspesifikk» og «miljøintegrert» er bestemt av OECD/DAC. Men fordi dette er definisjoner som OECD/DAC-landene har kommet fram til enighet om, er definisjonene muligens noe ulne og åpne for tolkninger, sier Svelle.

Ifølge avdelingsdirektøren har

den enkelte saksbehandler i Norad, UD og på ambassadene ansvar for å kode prosjektene ut fra definisjonene.

– Men det vil være mange grensetilfeller hvor saksbehandlere vil legge vekt på ulike forhold. Noe vil bli kodet feil i denne prosessen, men vår erfaring tilsier at feilene går i begge retninger, det vil si at prosjekter som burde få kode 1 får kode 0, sier han.

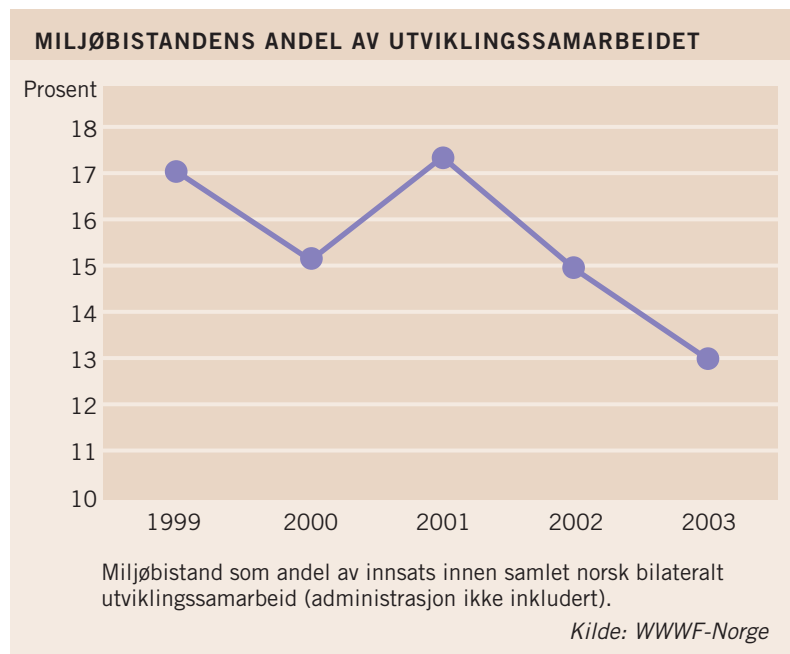
Rom for tolkning – Kan det da tenkes at tilsvarende feilrapportering også kan forekomme på andre sektorer enn miljø?

– Som sagt har OECD/DAC bestemt at det skal kodes etter tre overordnede målsettinger. I tillegg har vi i Norge to andre overordnede målsettinger: hiv/aids og forskning. Alle disse fem overordnede målsettingene har rom for feiltolkninger, men vi mener at kodingen i all hovedsak gir et riktig bilde av innsatsen.

– Organisasjonene bak rapporten har lagt fram en liste på 19 konkrete prosjekter som de mener er feilrapportert. Kommenter?

– Vi har ikke gått inn i hvert en-

Ris og ros til FORUT i Sri Lanka

komponent.

■ Høyspentlinje fra Zambia - 25 millioner kroner i 1999. Ifølge rapporten ingen miljøkomponent.

■ Minerydding i Angola - 50 millioner kroner i 1999-2001. Ifølge rapporten ingen miljøkomponent.

Dobbel bokføring. - Dette er stikk i strid med det inntrykket norske myndigheter skaper av Norge som en miljø- og utviklingsvennlig nasjon. Nedprioriteringen av miljø er oppsiktsvekkende, og står i kontrast til Stortingets prioriteringer, sier Rasmus Hansson.

Regjeringen rapporterte i oktober i fjor at Norge bruker 1,26 milliarder kroner på miljørettet bistand. Allerede den gang var det ifølge rapporten klart at to tredeler, 800 millioner kroner, av denne bistanden ikke faller inn under Stortingets egne prioriteringer for miljøbistand. Riksrevisjonen har tidligere kritisert Utenriksdepartementet (UD) og Norad for å rapportere for dårlig om miljøbistand.

Rapporten fra WWF-Norge,

Framtiden i våre hender og Utviklingsfondet hevder at norske myndigheter i tillegg driver dobbelt bokføring av miljøbistanden, og at de dermed ikke formidler et riktig bilde. Den dobbelte bokføringen foregår ved at ett og samme prosjekt for eksempel krysses av med fire forskjellige hovedmål i de fem såkalte «policy markers» eller overordnede målsettinger - miljø, kvinner, godt styresett/miljø, hiv/aids og forskning.

- Det at et prosjekt ikke ødelegger miljøet, gjør det ikke til et miljøprosjekt, sier rådgiver i miljø og utvikling, Anne Martinussen i WWF-Norge.

Ifølge Martinussen er overrapporteringen et grunnleggende systemproblem som mange i både UD og Norad er klar over, men som er vanskelig å korrigere. Et mulig grep ville være å kun rapportere miljøspesifikke tiltak som miljø, eller å følge rapporteringssystemet til OECD/DAC, der gjensidig utelukkende koder gjør at penger bare kan rapporteres én gang.

kelt tilfelle, men vil understreke at det er den personen som kjenner prosjektet best som koder det. Siden miljødefinisjonen gir rom for tolk-

ninger må vi akseptere at WWF vurderer enkelte prosjekter på en annen måte enn oss, sier Svelle.

Grønt gjennomslag i utenrikskomiteen

• ELLEN HOFVANG
Utenrikskomiteen vil skjerpe miljøprofilen i utviklingsmeldingen. Det kom fram da medlemmer fra komiteen møtte frivillige organisasjoner til debattmøte 13. oktober.

- Jeg følger dere veldig langt når det gjelder de fem punktene dere har foreslått. Men å tallfeste hvor mye av bistanden som skal gå til ulike sektorer, som deres forslag om 15 prosent til miljø, vil gi et for rigid system, sa saksordfører for behandlingen av Stortingsmelding 35 i utenrikskomiteen, Finn Martin Valtersnes (H), og la til:

- Et skikkelig rapporteringssystem er en selvfølge.

Arbeiderpartiets Gunnhild Øyangen var enig;

- Handlingsplan om miljø blir det. Det er bare prosentsatsen det er usikkerhet om., slo hun fast.

Miljøorganisasjonene fikk dermed gjennomslag i utenrikskomiteen for kravene om at miljø løftes opp som et hovedsatsingsområde, at det lages en handlingsplan for miljø, at det etableres planleggingsverktøy og rapportering som sikrer at miljøbistanden går til reelle miljøtiltak.

- Vi er kjempefornøyd. Dette er fullt gjennomslag, sier en opprømt generalsekretær i WWF, Rasmus Hansson, etter møtet.

NY STUDIE

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE
I hvilken grad bidrar norske, frivillige organisasjoner til å bygge opp sivil kapasitet og opptre som endringsaktører? I en studie av FORUT, som ble lagt fram på Norads fattigdomskonferanse, trekkes det fram organisasjonens positive påvirkning for små lokalsamfunn. Men det stilles spørsmålsteget ved organisasjonens rolle utover ren tjenesteyting. Ifølge studien, utført av NIBR (Norsk institutt for by- og regionsforskning) har organisasjonen hatt lite å si for utviklingen av godt styresett og demokratiseringsprosessen i Sri Lanka. FORUTs innflytelse er størst i det små.

- FORUTs visjon er kapasitetsbygging og partnerskap, men i praksis ender en for en stor del opp med tjenesteytende tjenester, sa forsker ved NIBR, Marit Haug.

Samler landsbyen. FORUTs innsats i Sri Lanka er seksdoblet de siste ti årene, fra 3,9 millioner til 24,5 millioner i 2003. På landsbynivå, der man opererer via såkalte Community Based Organisations (CBO), får FORUT svært gode tilbakemeldinger. 10-25 prosent av familiene i landsbyene som får støtte av den Gjøvik-baserte organisasjonen med utspring i avholdsbevegelsen, er medlemmer av en FORUM-støttet partnerorganisasjon. Blant folk som er fordrevet fra hjemmene sine, og som har måttet starte på nytt, svarer for eksempel 89 prosent av landsbyboerne at organisasjonene har bidratt til å samle landsbyen.

Studien peker imidlertid på at organisasjonene ikke representerer hele samfunnet. Medlemmene må betale en medlemsavgift, noe som fører til at de som ikke har råd til dette - ofte de fattigste - ikke får være med. Det er også en fare ved at lederne i organisasjonene bevilger seg privilegier, og de sterke båndene som bindes mellom de ulike CBO-lederne.

Giveravhengighet. Mikrokredittlånene, som lånes ut til to prosent rente månedlig mot 15-20 prosent hos private lånetakere, har positiv effekt når det gjelder å dekke akutte behov. Men lånene er ikke store nok til at de bidrar til investeringer som

kan løfte folk ut av fattigdommen. Mange av de spurte svarer da også at de har benyttet seg av lån opptil fem ganger.

Men mikrokreditter er svært gaveravhengig, og ikke selvberende. FORUT har forsøkt å få andre inntektskilder enn vestlige givere, men med dårlig resultat.

Studien peker på at gjennomgangen av FORUTs arbeid reiser komplekse spørsmål om i hvilken grad norske frivillige organisasjoner bidrar til endring i et land - ikke bare på ren tjenesteyting, men også når det gjelder rådgiving og mobilisering sosialt.

- **Utilstrekkelig.** - Studien peker på dilemmaer som trolig har relevans for flere, sa utenlandssjef i FORUT, Ståle Stavrum, og ga NIBRs studie rett i at organisasjonen i dag har utilstrekkelig kapasitetsbygging.

Ifølge Stavrum vil det avgjørende for en slik utvikling være om området en jobber i er i konflikt eller ei.

- I Sri Lanka jobber vi med folk som er redde for å stikke hodet fram i frykt for vold og likvidasjoner. Dette er en del av hverdagen. Da velges kontroversielle spørsmål bort. Kravene blir da på tjenesteyting, sa Stavrum.

Den blodige konflikten i Sri Lanka vanskeliggjør rettighetsarbeid på makro-nivå, mener FORUT.

FOTO: SCANPIX/REUTERS

Manet til samordning

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE
Samordning og avhengighet mellom de frivillige organisasjonene og staten var to av hovedtemaene på Norads årlige fattigdomskonferanse som ble avholdt i Oslo 18. oktober.

Statssekretær i Utenriksdepartementet, Olav Kjørven, manet til samordning blant de frivillige organisasjonene. Han mente at bare ved hjelp av et bredt samarbeid, mangfold og koordinering ville det være mulig å nå tusenårsmålene innen 2015.

- Husk, Noahs ark ble bygget av frivillige. Titanic av profesjonelle, sa Kjørven.

Må stå imot. Generalsekretær i Norges Røde Kors, Jonas Gahr Støre advarte mot at humanitære organisasjoner skal bli en del av det politiske mandatet i konfliktsituasjoner.

- Da mister vi vår nøytralitet og uavhengighet. Å ha humanitære organisasjoner til å «vinne hjertene» i konflikter er fristende for politikere og militære. Dette må vi stå imot, sa Gahr Støre.

For profesjonalisert. - Det sivile samfunnet er i ferd med å bli borte her hjemme, og er først og fremst synlig på mottakersiden, sa forskningsleder ved Institutt for samfunnsforskning, Håkon Lorentzen, og mente at hovedårsaken er økt grad av fagliggjøring.

- Da trekkes organisasjonene mot staten - der pengene er. Løsningen må være å få opp engasjementet i ikke-statlige organisasjoner. Da bør en engasjere ikke bare fagfolk, men også de som bare føler et moralsk ansvar, sa Lorentzen.

Over 200 mennesker deltok på konferansen.

Kjemper mot dødelig duo

– Hiv er viktigste årsak til økningen av tuberkulose i det sørlige Afrika, mener FN

BULAWAYO (b-a): De siste ti årene er antallet tilfeller av tuberkulose i det sørlige Afrika firedoblet. Noe av årsaken er hiv/aids. Sammen utgjør de to infeksjonene en dødelig duo.

• I ZIMBABWE:
WILSON JOHWA

Nå snakker helseeksperter om muligheten for å integrere programmer for å bekjempe de to sykdommene.

– Hiv er den aller viktigste årsaken til økningen av tuberkulose i Afrika, sier Dr. Robert Makombe ved Verdens helseorganisasjons (WHO) regionale kontor for Afrika i Harare.

Han forteller at de to sykdommene er biologisk beslektet, og derfor bør behandles parallelt. Ifølge Dr. Makombe kan dessuten de nasjonale tuberkulose-programmene være velegnet for å identifisere de tuberkulosepasientene som er hiv-positive, og hvilke av pasientene som bør få medisinsk såkalt anti-retroviral behandling.

Likevel fortsetter flere land å kjøre separate programmer for å kontrollere de to sykdommene.

Kurs og retningslinjer. Tuberkulose er den infeksjonssykdommen som globalt forårsaker flest dødsfall, og som gir dødsstøtet til flest hiv/aids-smittede.

Ett av tusenårsmålene er å halvere antall tuberkulosestilfeller innen 2015. Men så langt er det få

Sørafrikanske Isabel Mkhazibe (t.v.) og Nofezile Nguta er hiv-pasienter. Hiv-smittede rammes også ofte av tuberkulose.

FOTO: SCANPIX/EPA/JON HRUSA

land som har studert i detalj hvordan en skal få kontroll over sykdommen.

I Verdens helseorganisasjon (WHO) har en imidlertid innsett at nøkkelen for Afrika vil være å håndtere bekjempelsen av hiv/aids og tuberkulose sammen. Det holdes nå arbeidsseminarer og konferanser rundt om i verden – og særlig i Afrika sør for Sahara, for se på hvordan en kan gå fram. WHO har utviklet egne retningslinjer og anbefalinger for felles behandling.

Resultat av hiv. – For Zimbabwes del var det en tid da tuberkulose var under en slik kontroll at alle satte seg ned og sa at «tuberkulose er ikke lenger noe problem her i Zimbabwe». Dessverre var dette samtidig med at hiv var på frammarsj, sier Ellen Ndimande, nasjonal koordinator for RAPIT, en frivillig organisasjon som har bekjempet tuberkulose siden 1954.

Ifølge Ndimande er opp mot 80 prosent av tuberkulosepasientene hiv-positive.

– Vi har innsett at dersom vi skal

bekjempe tuberkuloseepidemien, så må vi også inkludere hiv/aids. Dagens tuberkulose-epidemi er et resultat av hiv, sier hun.

Helhetlig. Botswana, ett av de landene i verden som blir regnet for å være hardest rammet av hiv/aids, ser sammenhengen mellom TB og hiv/aids.

– Vi tror at de to sykdommene rammer pasienten samtidig. Derfor må de behandles helhetlig, sier Dr Patson Mazonde, visestatssekretær i landets helsedepartement.

– Når noen har tuberkulose, spør vi dem om de er hiv-positive. Hvis de er hiv-positive eller har utviklet aids, får de preventiv behandling, sier Mazonde.

Helsedepartementet i Botswana blir nå omorganisert for bedre å kunne se på sammenhengen mellom de to sykdommene.

I regionen blir nå programmer for å kontrollere tuberkulose og hiv/aids oftere styrt av en og samme leder. Dette er tilfelle i for eksempel Malawi, der det er felles og veletablerte TB og hiv/aids-programmer i

de fleste distriktene.

Medisinsk behandling. Ifølge Global TB-HIV arbeidsgruppe, som ble etablert i 1998, har det å se de to sykdommene i sammenheng ført til nedgang i antall mennesker som har ubeskyttet sex. Seks ganger så mange personer i det sørlige Afrika har dessuten valgt å teste seg.

Integreringen av tuberkulose- og hiv/aids-programmer kan hjelpe til å nå WHO's målsetning om at tre millioner mennesker med hiv/aids skal få anti-retroviral behandling innen 2005.

Bare i Afrika får årlig over 300 000 hiv-smittede diagnosen «TB», mens anslagsvis 400 000 tilfeller ikke blir identifisert eller registrert i nasjonale programmer.

– Dersom alle disse pasientene fikk tilbud om hiv-testing og rådgivning, ville de uten tvil kunne være den største gruppen som kunne bli valgt ut for anti-retroviral behandling, skriver Global TB-HIV arbeidsgruppe på sine nettsider.

Wilson Johwa er zimbabwisk frilansjournalist og skriver blant annet for Inter Press Service.

”

Vi tror at de to sykdommene rammer pasienten samtidig.

Patson Mazonde, visestatssekretær i Botswana helsedepartementet.

”

Folk i Afghanistan er interessert i å komme videre i demokratiet og i livet.

Karen Jørgensen, nestleder for UNDP i Afghanistan.

særlig sett i lys av at flere av de i alt 17 opposisjonskandidatene etter valget leverte inn protester.

Den viktigste innsigelsen var at det skal ha blitt brukt blekk ved stemmeregistreringen som kan vaskes av, noe som har ført til spekulasjoner og redsel for at folk kan ha avgitt stemme flere ganger. Det er nå satt ned en egen uavhengig granskingskommisjon som skal gå gjennom de aktuelle stemmebøkene. Opposisjonskandidatene som har levert inn klagen, sier alle at de vil godta granskningen fra kommisjonen.

– Foreløpig har vi ingen beviser som tyder på at noen bevisst har forsøkt å bryte reglene. De problemene som har vært er tilfeldige, menneskelige feil, sier Jørgensen.

Egne kvinnelokaler. Frammøtet til de afghanske kvinnene imponerte ved dette valget. Karen Jørgensen mener noe av årsaken til at så mange kvinner møtte fram, var at det var satt av egne stemmelokaler for kvinner.

– Mannen har derfor ikke kunnet gå inn sammen med kona og ha innflytelse over hva hun skal stemme, sier Jørgensen.

Hun forteller at det i Kabul har kommet meldinger om kvinner som bevisst brukte mennenes stemmelokaler.

– De viste til at de nå var likestilte, forteller Jørgensen.

Hun utelukker imidlertid ikke at det senere kan komme fram rapporter om at kvinnene ikke fikk stemme helt fritt.

Parlamentsvalg neste. Med presidentvalget vel overstått, er neste utfordring for Afghanistan og den valgte presidenten gjennomføringen av parlamentsvalget.

Dersom en skal nå målsetningen om parlamentsvalg i april 2005, må en i løpet av januar ha klar både valgdistriktene og mandatfordelingen. Jørgensen tror dette vil bli et samarbeidsprosjekt mellom FN og den afghanske stat.

– Dessuten må en få de politiske partiene til å fungere, slik at folk vet

hva de stemmer på. Det må også flere lovendringer og reformer til før et parlament kan være arbeidsdyktig, sier UNDP-sjefen, og peker særlig på at det må skje mye på det juridiske området.

Bra valgtidspunkt. I forkant av valget mente mange at det var for tidlig for Afghanistan å holde presidentvalg nå, og at tidspunktet var styrt av USAs presidentvalg og George Bush' behov for en internasjonal suksess.

– Etter min mening var dette et bra tidspunkt å ha valg på, noe fram-møtet har bevist. Folk i Afghanistan er interessert i å komme videre i demokratiet og i livet. De ville vise verden at de var seriøse i få gjennomført dette valget. Dessuten var det viktig for å gi presidenten og regjeringen legitimitet, sier Jørgensen.

Foreløpige rapporter fra opptellingen tyder på at president Hamid Karzai ligger an til en soleklsar seier, melder internasjonale nyhetsbyråer.

– Eksepsjonelt godt valg, sier norsk FN-talskvinne i Kabul

AFGHANISTAN

• LIV BJERGENE

– Over hele Afghanistan har valg-gjennomføringen vært eksepsjonelt god, og oversteget alle forventninger, sier nestleder for FNs utviklingsprogram (UNDP) i Afghanistan, norske Karen Jørgensen.

Hun trekker fram det gode fram-møtet, den gode organiseringen og ikke minst at valget – som er blitt kalt «det første demokratiske valget i Afghanistan» – gikk langt roligere for seg enn mange hadde fryktet.

Egen kommisjon. Av en befolkning på om lag 24 millioner mennesker var det ifølge FN om lag 10,5 millioner som var forhåndsregistrert til å avgi stemme – omtrent samme antall mennesker var berettiget til å avlegge stemme.

Nå skal i alt 24 000 stemmebøker fra 5000 stemmelokaler telles opp. Det endelige valgresultatet kan ventes først om noen uker. All opp-telling foregår for hånd og under streng overvåkning. Afghanske myndigheter vil for all del unngå at det skal sees tvil om stemmeresultatet,

Bistand eller kuler og krutt?

AV HALLE JØRN HANSEN

DEBATT

DET ER LITE utenrikspolitisk debatt i Norge og enda mindre av debatt som går vidt og dypt i sakskomplekset som gjelder Nord-Sør og en bærekraftig utviklingspolitikk. I Stortinget er det få representanter som kan mye og viser interesse for saksområdet. Internasjonalt foregår det imidlertid en heftig debatt om hva som skal være innholdet i framtidig sikkerhetspolitikk, og hvilken sammenheng det bør være mellom en sikkerhetspolitikk med nytt innhold og internasjonal utviklingspolitikk.

Debatten pågår dels i FN, men i større grad i NATO og OECD, og stadig mer intenst i EUs organer i Brussel, i EUs medlemsland og mellom EU og USA. Også i flere utviklingsland pågår det en slik meningsbrytning, men på helt andre premisser enn hos oss.

Norge er aktivt med, og vår utviklingsminister er en meget talefør og aktiv forsvarer for bistandens og utviklingspolitikken selvstendige plass i forholdet mellom land i nord og sør. Norges arena er først og fremst OECD, der saken kommer opp på et høynivåmøte til våren. Men også i FN og i Verdensbanken gis det arenaer, mens Norge sitter på gangen i den interne og meget skarpe debatten som foregår innenfor EU.

DET ER TRAGEDIEN i USA med terrangrepet 11. september 2001 som er en viktig grunn til at debatten kommer, men også de store internasjonale aksjonene i Afghanistan og Irak.

Debatten internasjonalt går også på konsekvensene av sammenbrudd i politiske systemer og statens evne til å fungere i flere land i Afrika. Fra de siste 10-12 år husker vi Somalia, Rwanda, Burundi, Liberia, Sierre Leone, Zaire (seinere DR Kongo), Kongo-Brazzaville og nå Sudan. Kjernen i sammenbruddene i disse statene har vært en kombinasjon av langvarige diktaturer og sterk undertrykkelse, økende ressursmangel og fattigdom. I kjølvannet til alt dette har håpløsheten og desperasjonen fulgt, og i slike miljøer blir det lett grobunn for fundamentalisme og fanatisme og dermed vilje til å begå terrorhandlinger.

De politiske virkemidlene som nå omtales er ikke lenger bare fredsbevarende styrker, men intervensjonstyrker for å bryte en konflikt, pasifisere konfliktpartene og deretter begynne fredsbygging. I vår del av verden snakkes det om oppdrag i regi av NATO eller FN, også for de nye stående styrkene som planlegges i EU. I Afrika drøfter man afrikanske styrker i regi av AU (den nye Afrika-Unionen), men underordnet FN og vedtak i Sikkerhetsrådet. Videre skal nye politistyrker og soldatenheter trenes i land der den gamle staten har falt sammen og et nytt samfunn skal bygges opp.

Selv om vi globalt bruker ca 900 milliarder euro på militærvesenet (USA alene bruker langt over halvparten av dette beløpet) og bare om lag 60 milliarder euro på bistand, så er det tilsynelatende likevel altfor lite penger tilgjengelig for militær- og forsvarsbudsjettene i stadig flere land. Man ser seg derfor rundt etter muligheten for å kunne disponere deler av bistandsbudsjettet til de nevnte formål, og det skaper spenning og konflikt i politikken.

ENKELTE HEVDER i denne situasjo-

debatt

Debattinnlegg i Bistandsaktuelt bør ikke overstige 3500 tegn. Pga. stor pågang vil ikke alle innlegg komme på trykk.

nen at tradisjonell bistand og internasjonalt utviklingsarbeid enten har vært mislykket eller er utilstrekkelig, og at den i alle fall er i ferd med å utspille sin nåværende rolle. Bistand og internasjonalt utviklingsarbeid må derfor få et nytt innhold.

Den nye debatten om sikkerhet og sikkerhetspolitikk drives fram av konservative krefter i politikken og samfunnsliv. Den nåværende administrasjonen i USA er på mange måter førende i debatten som også klart stimuleres av det multinasjonale militær-industrielle kompleks i flere land. Men også radikale stemmer fra venstre kaster seg inn på debattens nye premisser, men for å gi den og de begreper som brukes, et annet, mykere og mer humanistisk innhold.

FORHOLDET MELLOM sikkerhetspolitikk og utviklingspolitikk var ramme og innhold for en større internasjonal konferanse i den nederlandske hovedstaden Haag nylig, som var organisert i tilknytning til at Nederland dette halvåret har formannskapet i den Europeiske Union. Deltaerne kom fra hele det nye og store EU-området og fra land i sør, i første rekke afrikanske og latinamerikanske land.

Hovedtaler var den nederlandske utviklingsministeren Agnes van Ardenne fra Det kristeligdemokratiske partiet. Hun holdt seg lenge til den alminnelige språkbruk i slike taler, med vektlegging av tusenårsmålene for kampen mot fattigdom og behovet for sammenheng i politikken på de ulike områder som bistand, handel og landbruk.

Så kom det nye. Utviklingsministeren rettet kraftig kritikk mot det hun kalte den emosjonelt forankrede motstanden mot å se sikkerhet, sikkerhetspolitikk og utvikling sammen. Her fikk flere sitt pass påskrevet, ikke bare deltakere i diskusjonen innenfor OECD, men også FNs utviklingsprogram, UNDP.

Den nederlandske utviklingsministeren viste til den politisk skapte humanitære katastrofe i Darfur, og hvor viktig det hadde vært for EU å kunne bevilge penger til et militært sikkerhetsnærvarer for styrker fra andre afrikanske land under oppsyn av AU (Afrika-Unionen) og FN.

- Det er ikke primært vår sikkerhet, men deres sikkerhet vi taler om, sa statsråden og minnet om at uten sikkerhet og fred blir det aldri noen utvikling i noe land.

Den irske forskeren og sam-

Enkelte håper å kunne disponere deler av bistanden til militære formål, og det skaper konflikt.

Artikkelforfatteren beskriver internasjonale drøftinger om nye begreper og en ny utviklingspolitikk.

Se også artikkelen «Gny om våpen i Paris», Bistandsaktuelt nr 4/2004 på www.bistandsaktuelt.no

funnsdebattanten Ben Tonra, som er politisk venstreradikal, gikk sterkt og offensivt ut og støttet den nye tenkningen om sikkerhetspolitikken. Men han ville ha et nytt sikkerhetspolitisk begrep som vektla de myke verdiene i politikken, menneskerettene og den demokratiske samfunnsrammen og som integrerte bistand i det nye.

DEN IRSKE utviklingsministeren Tom Kitt framsto som en sterk forsvarer av bistand og internasjonalt utviklingsarbeid. Han ville ha en markert økning i bistandsbudsjettet innenfor det nye og utvidete EU, og han minnet om at bistand og internasjonalt utviklingsarbeid har selvstendig politisk status i EUs nye grunnlov på linje med andre politikknivåer som fellesskapet skal ta seg av eller ha en rolle i.

Han var også opptatt av flyktning- og migrasjonspolitikken, men på andre premisser enn sin nederlandske kollega. Han minnet om at det i dag foregår en formidabel tapping av medisinske kunnskapsressurser i fattige utviklingsland ved at leger og sjukepleiere inviteres til å arbeide på langtidskontrakt i stadig flere rike land i vest. I mange land er dette blitt en kritisk hindring for folkehelse og utvikling.

Mosambiks utenriksminister Leonardo Santos Simao var lite opptatt av den nye debatten i Europa og Nord-Amerika, men understreket de afrikanske lands frykt for at utvidelsen av EU ville føre til at færre private investeringer ville komme til afrikanske land og at enda mindre bistand ville bli brukt til fattigdomsbekjempelse i Afrika. Han ville ha mer og bedre bistand, og han gjorde det veldig klart at man ikke ønsket noen europeisk intervensjon av militær art i noen form i afrikanske anliggender. Derfor vektlegger også den nye Afrika-Unionen så sterkt at den selv vil drive fredsbevaring, fredsbygging og demokratiutvikling på det afrikanske kontinent, sa han.

I BRUSSEL BEKREFTER representanter for det sivile samfunn og frivillige organisasjoner i EU-hovedstaden at de er meget bekymret for konsekvensene av den nåværende debatten.

De frykter at bistand og utviklingsarbeid vil få en svakere status i den nye EU-kommisjonen under den nye presidenten Barosso fra Portugal og at dette politikkområdet vil kunne ende opp som en integrert del av EUs utenriks-, sikkerhets- og handelspolitikk.

Bare en sterk, målrettet og konstruktiv kritikk av politikktutviklingen anført av det sivile samfunn i EU-landene, kan endre den retning debatten har i dag og dermed sikre at bistand og internasjonalt utviklingsarbeid fortsatt skal ha selvstendig status både på EU-nivå og i EUs medlemsland.

Men like sikkert er det nok at intet blir som før. Når debatten i OECD, EU og FN en gang i løpet av neste år nærmer seg de endelige konklusjoner, vil mye være endret når det gjelder de framtidige rammer for internasjonalt utviklingsarbeid.

Halle Jørn Hansen er frilansjournalist og tidligere generalsekretær i Norsk Folkehjelp.

hvem? hvor?
hva i all verden?

FOTO: SCANPIX/DPA/ULRICH PERREY

1. Hva slags ape er dette?
2. Hva heter miljøbevegelsen som ble grunnlagt av årets fredsprisvinner Wangari Maathai?
3. Hva heter masaienes hellige fjell i Kenya?
4. Hva står SPLA for?
5. Hva heter Zambias president?
6. Hvem fikk fredsprisen i 1993?
7. Hvilken dato er den internasjonale aids-dagen?
8. Hvilket land var Namibia underlagt fram til 1993?
9. Hva er smittetilstand for gulfeber?
10. Hvilken afrikansk stamme be-seiret britene i slaget ved Isandhlwana i 1879?
11. Hva er Nepals viktigste inntektskilde?
12. Hva er Indias nasjonalfugl?
13. Hvilket folkeslag dominerer befolkningsmessig i nord-Irak?
14. Hva er nasjonalsporten i Pakistan?
15. Hva er animisme?
16. Fra hvilken vare kommer 90% av Nigerias inntekt?
17. Hva betyr Dar es Salaam?
18. Hva er det viktigste eksportproduktet i Nicaragua?
19. Hvilket land er marimbaens hjemland?
20. Italia invaderte Abyssinia i 1935. Hva heter landet i dag?

Svarene finner du på side 27.

Spørrespalten er laget av
Mette Winther

Prøv en
annonse eller ilegg i

**bistands
aktuelt**

Tlf. 22 24 20 40

De Soto og eiendomsretten

AV MORTEN SVELLE
OG MARIE WINSVOLD, NORAD

ØKONOMI

Den 10. oktober undertegnet utviklingsminister Hilde Frøkjær Johnsen en avtale med tanzanianske myndigheter om et program som omfatter registrering av eiendeler og eiendom. Programmet blir blant politikere og fagfolk ofte kalt «formaliseringssagandaen». Det blir ledet av Institute of Liberty and Democracy, Peru (ILD) ved Hernando de Soto.

Hernando de Soto er mest kjent for sin bestselger «The Mystery of Capital» som utkom i 2000. Bistandsaktuelt har tidligere omtalt de Soto og hans ideer.

ILD og De Soto står i spissen for en bevegelse internasjonalt som arbeider for formalisering av fattiges eiendomsrettigheter. Ifølge de Soto kan formell registrering av eiendom, eiendeler og forretning være et svar på fattigdomsutfordringen, og være et viktig aspekt i dagens debatt om hva som hindrer en økonomisk bærekraftig utvikling i utviklingsland.

De Sotos idé er at de fattiges uformelle og ofte illegale boliger, småbedrifter, eiendeler, eiendom og jordlapper representerer enorme mengder «død kapital». Ved å sikre de fattige eiendomsretten til denne «kapitalen», kan den integreres i den formelle økonomien. De Soto hevder at Vestens økonomiske fremgang er tuftet på velfungerende systemer for registrering, kjøp og salg av eiendom og økonomisk virksomhet. Han mener at formalisering av eiendomsrettigheter er det glemte verktøyet mot fattigdom som skal til for å vekke til live den «døde kapital» i utviklingslandene. Norad tror i likhet med de Soto at formalisering av rettigheter er et viktig verktøy i kampen mot fattigdom. Etablering av eiendoms- og bedriftsregistre er derfor også en del av norsk bistand.

kronikk

Kronikker i Bistandsaktuelt kan sendes gz@norad.no. Teksten bør ikke overstige 9000 tegn inkl. mellomrom. Legg ved bilde av artikkelforfatter. På grunn av stor pågang kan ikke alle kronikker regne med å komme på trykk.

Det er flere kritiske røster til de Soto teorier. De fleste omhandler forenklingen rundt måloppnåelse og realismen i de makroøkonomiske konsekvenser, og effekten for de aller fattigste. Det som forøvrig synes udiskutabelt, er at Hernando de Soto har maktet å sette viktigheten av eiendomsrettigheter på dagsorden over store deler av verden. På tross av, eller nettopp på grunn av kritikk, har han også oppnådd stor debatt rundt dette viktige temaet.

Første skritt i ILDs tilnærming er en analyse av hvordan de uformelle og formelle reglene og lovene slår ut for de fattige. Deretter utformes en reform tilpasset lokale forhold som kan tjene de fattiges interesser. Utstedelse av formell eiendomsrett vil først komme senere i prosessen, og være en av flere muligheter. ILD tilbyr myndigheter i fattige land hjelp til å forenkle prosedyrene for legalisering av rettigheter. Prosedyrene og byråkratiet rundt en slik registrering er svært ofte unødig komplisert og langdryg, noe som også gjør det svært vanskelig å etablere bedrifter og drive forretningsvirksomhet i disse landene. Ved å legalisere eiendomsrettigheter via eiendomsregistre kan vanlige folk og småentreprenører få lån mot pant i eierettigheter. Slik kan små bedrifter, entreprenører og husholdninger ekspandere og vokse seg ut av fattigdommen. Programmet innebærer også reformer for liberalisering av markedene. En svært viktig begrunnelse for reformene er at omsetning av realkapital i et marked vil reallokere (red.ann: omfordele) ressurser fra mindre produktiv bruk, til mer pro-

Norad mener at det er stor usikkerhet knyttet til virkningen på den økonomiske veksten ved denne type programmer.

duktive områder. Myndighetenes rolle i et slikt liberalisert marked foreslås også begrenset.

Norges utviklingspolitikk har i flere tiår vært særlig fokusert på kunnskapsoverføring og kompetanseoppbygging som viktig redskap for næringsutvikling og økonomisk vekst i våre samarbeidsland. Som en del av denne strategien har Norad bidratt til å identifisere aktuelle lokale institusjoner innenfor flere fagfelt, og bidratt til faglig og institusjonell oppbygging av disse gjennom norske faginstusjoner. Det kan ofte være tungt å bidra til endring og utvikling av lokale institusjoner, men Norad er av den oppfatning at dette er den beste bærekraftige løsningen. Det vil derfor være viktig i et program for eiendomsrettigheter at dette forankres så tidlig som mulig i lokale institusjoner, og at innsats rettes mot oppbygging og utvikling av disse. For Tanzanias del, som nylig underskrev en avtale med norske myndigheter om registrering av eiendom og eiendeler, vil det derfor være viktig å inkludere tidligere og pågående reformprosesser i landet.

ILDs styrke er at de har greidd å sette spørsmålene om eiendomsrett på dagsorden. De har dessuten ryktet på seg for å ha gode analyseteam. ILD er forøvrig ikke enerådende innenfor arbeidet med å styrke eiendomsrettigheter. Det finnes også andre aktører som har erfaring fra gjennomføring av eiendomsrettighetsprosjekter i utviklingsland. Blant annet har Verdensbanken, i samarbeid med blant andre FNs mat- og landbruksorganisasjon (FAO) gjennomført en rekke programmer, analyser og forskningsarbeid vedrørende landrettigheter i land i Afrika, blant annet i Tanzania. Verdensbanken har en noe annen tilnærming, og viser til at det ofte er flaskehals mellom analysearbeid, lovendring og gjennomføring. Verdensbanken identifiserer flaskehalsene for gjennomføring av registrering av eiendom og landrettigheter, og retter innsatsen dit. Programmene til Verdensbanken er bredt forankret i mottakerlandene, der mottakeren identifiserer problemområdene. Det vil være en stor styrke for gjennomføring av programmer om ILD og Verdensbanken kunne samarbeide og supplere hverandre i dette omfattende arbeid.

Ifølge De Soto vil man ved å gjennomføre denne typen reformer kunne oppnå store forbedringer i sysselsettingen og i den økonomiske veksten. For Tanzania sin del anslås det en økning i bruttonasjonalproduktet på mellom 0,8 til 1,5 prosent årlig. Norad mener at det er stor usikkerhet knyttet til virkningen på den økonomiske veksten ved denne type programmer. Mulige effekter vil eventuelt komme langt fram i tid. For å kunne måle effekten må en isolere virkningen fra andre forhold ved det moderne samfunn som også bidrar til økonomisk vekst, fra virkningen av de endringer en ønsker å kartlegge. Den estimerte effekten det hevdes en kan oppnå ved disse tiltakene, virker intuitivt for høy. Basert på den usikkerhet som ligger i slike estimeringer og modeller, bør det utvises forsiktighet med å fremheve overdrevne resultat og sammenhenger.

ILD har foreløpig lite praktisk erfaring å vise til. De Sotos teorier er kun forsøkt ut i praksis i Peru. Ifølge

Verdensbanken kommer, ikke overraskende, gode resultater innen dette feltet gjennom bred forankring i mottagerlandet, konsistens i forhold til det øvrige arbeid som gjøres med reformer og grundig analysearbeid. Dette er i tråd med Norads erfaringer og norsk utviklingspolitikk. ILD og De Soto legger stor vekt på å samarbeide med de politiske myndigheter på høyeste nivå, fremfor å forholde seg til de eksisterende institusjoner som de mener i for stor grad er interesserte i å opprettholde status quo (red.ann: uforandret stilling) og som følgelig er lite samarbeidsvillige. Norads erfaring tilsier at det er nødvendig med en solid forankring i mottagerlandet, men samtidig at dette er tunge prosesser som også krever politisk lederskap og vilje.

Registrering og forenkling av registreringsprosedyrer av eiendom, eiendeler og bedrifter kan gi muligheter for økonomisk utvikling av den enkelte bedrift eller for den enkelte eier, men det er viktig å poengtere at en slik reform ikke retter seg spesifikt mot de fattigste av de fattige. På landsbygda er det ofte også mer debatt rundt bruksrett enn eierrett. Tanzanianske myndigheter ønsker derfor at programmet skal bidra til å løse slike problemstillinger i urbane og sentrale strøk. Det er viktig å støtte opp om programmer som kan bidra til økonomisk vekst og forbedret infrastruktur, også i urbane områder. Samtidig kan vi ikke se at slike programmer er et egnet verktøy overfor marginale befolkningsgrupper som urbefolkninger.

Norges erfaring med slike bredt anlagte program- og reformprosesser med eiendomsrettigheter er begrenset. Vi ser derfor at programmet i Tanzania vil kunne bidra til viktig lærings- og erfaringsinnhenting. Norad som fagetat har sammen med Ambassaden i Tanzania derfor tatt initiativ til å anbefale at prosessen i Tanzania følges tett, i et samarbeid mellom tanzanianske og norske forskningsinstitusjoner. Et følgeforskningsprosjekt kan være et nyttig redskap i denne prosessen, for å dra erfaringer fra formaliseringsagendaen. Videre vil Norad som selvstendig fagetat utdype sin kunnskap ytterligere ved å sette ned en studie for å skaffe seg oversikt og for å få ytterligere kjennskap til feltet, erfaringer andre miljøer har gjort og identifisere potensielle samarbeidspartnere.

Formaliseringssagandaen blir viktig i norsk innsats for fattigdomsbekjempelse i årene som kommer. Norad ønsker derfor å bidra med best mulig kunnskap om hvordan slike reformer kan gjennomføres mest mulig effektivt og gi best mulig resultater for de fattige. Vi oppfordrer derfor også andre fagmiljøer til å bidra til et konstruktivt samarbeid og debatt på dette området.

Morten Svelle er avdelingsdirektør for Norads Avdeling for miljø og næringsutvikling. Marie Winsvold er rådgiver for infrastruktur i samme avdeling.

Utvalg av NR2001
nov. 2001

BISTANDSBUDSJETTET 2002:
Hilde satte sitt preg på budsjettet
Utviklingsminister Hilde Frøkjær Johnsen (bildet) har satt sitt tydelige stempel på Bondevik-regjeringens forslag til bistandsbudsjett for neste år. Det er gravd fram flere penger til frivillige organisasjoner, og det er ryddet opp ytterligere i gruppen av samarbeidsland for norsk bistand. Nivået på bistanden opprettholdes på samme nivå som i Ap-regjeringens forslag.

FORSKNINGSAMARBEID:
Klart for oppvaskmøte i NUFU

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingsamarbeid - nr. 9 - 2001

Afghanistan og Pakistan får mer norsk bistand
Side 8-9

Fredsavtale gir håp for Zanzibar
Side 11

TEMA:

Hvordan skal Etiopia fø sitt folk?
Side 16-18

Hvor er Osama Bin Laden?
Side 19

KRONIKK: Stigmatisering i aidsdebatten
Side 20

Å ta opp banklån for å starte forretning er ofte umulig for skofabrikanter eller andre næringsdrivende i Latin-Amerika. Uten pantestikkerhet gir ikke banken lån.

Eiendomsrett i tykk tåke

Fattige land har 9300 mrd. dollar i uutnyttet kapital, mener kjent økonom

■ Mangelfullt lovverk knyttet til privat eiendomsrett og overdrevent byråkrati er undervurdert som hindringer for utvikling i fattige land, mener den verdenskjente peruanske økonom Hernando de Soto (bildet).

og pantestikkerhet – på utrolige 9300 milliarder dollar, hevder han i sin bok «The Mystery of Capital». Problemet er bare at fast eiendom – som jord, bolig, hus eller bedrifter ofte ikke er registrert noe sted.

■ Hernando de Soto og hans team gjorde omfattende feltarbeid i storbyene Kairo, Lima, Manila, Mexico City og Port au Prince, i Peru forskerte teamet prosessen kostet 32 ganger mer enn en månedlig minstelønn i Peru.

■ I Norges hovedsamarbeidsland Malawi står eiendomsretten så svakt at eiendom rett og slett stjeles foran øynene på folk. Nesten uten unntak er det kvinnene som rammes hardest.

■ Hernando de Sotos analyser og vurderinger er utvise interessante. «Sier

– Uhyre interessante, sa utviklingsminister Hilde Frøkjær Johnsen om Hernando de Sotos teorier da Bistandsaktuelt i nr. 9/2001 skrev om emnet. Siden den gang har temaet bare blitt mer aktuelt.

Yrkesvalg og giftermål

AV WANJA THUKU, KENYA

KENYA

Arrangerte ekteskap og partnerforhold innen storfamilien er for lengst ut i den moderne storbyen Nairobi. Her er datetjenester det heteste forretningsområdet for tiden. Kontorer som tilbyr å finne rett mann til rett kvinne, eller omvendt, bygger på ønsker og beskrivelser fra de som oppsøker kontorene. Yrket er det mest vanlige sorteringskriteriet.

Sykepleiere, leger og lærere ligger høyest på listene for de partnersøkende, mens advokater, ansatte i forsvaret og journalister ligger på bunn.

Patrick Ng'ang'a leder Family Life Centre i Philadelphia House i Nairobi. Dette senteret gir råd om ekteskap, inklusiv rådgivning til par som strever med forholdet. Patrick forteller at mange menn ser etter kvinner i omsorgs- og serviceyrker, fordi de da ventet å få en snill og omsorgsfull kone. Svært mange menn søker en morsersstatning, og da ser omsorgsyrkene ut til å være en naturlig plass å lete.

- Menns yrkesvalg hos framtidige koner avhenger også av mannens yrke, sier Patrick, og viser til at menn oftest leter etter en kvinne med lavere yrkesstatus enn de selv.

Både menn og kvinner skal være svært skeptiske til regnskapsførere og advokater.

- En regnskapsfører vil lett kunne kreve regnskap for alle private utgifter i forholdet. Advokater regner mange med at planlegger skilsmissten allerede på bryllupsdagen, forteller Ng'ang'a.

Det er også et faktum at nesten alle dyktige kvinnelige advokater i Nairobi er skilte.

Også ansatte i forsvaret kommer svært langt nede på ønskelistene.

Kenyanske menn vil gjerne ha kvinner som underkaster seg mannens syn på oppførsel og klesvaner, og som ellers bruker mye tid hjemme.

FOTO: MWANZO MILLINGA

Kvinnene ser på yrkesmilitær som potensiell voldelig, som kan komme til å bruke våpen i vanskelige situasjoner. Menn frykter at kvinner i forsvaret kan være dominerende og lumske motstandere i eventuelle slåsskamper i hjemmet.

Zeke Waweru, som underviser på journalistutdanningen ved University of Nairobi, sier at han og mange andre menn aldri ville våget å gifte seg med en sykepleier. Ifølge Waweru vil en sykepleier vite så mye om medisiner at hun lett kan ta livet av mannen med piller eller en sprøyte hvis hun er lei av ham. Waweru peker også på at sykepleiere vet mye om bruk av preventiver, noe han mener kan føre til at de kan leve med flere menn på si.

- Jeg holder en knapp på kvinnelige lærere. Hun vil være flink med

En sykepleier vil vite så mye om medisiner at hun lett kan ta livet av mannen med piller eller en sprøyte.

barn, og vil alltid følge opp barnas lekser og skolearbeid på best mulig måte, sier Waweru.

Han tror mange menn generelt er redde for kvinner som er vanskelige å håndtere i diskusjoner, som for eksempel advokater og journalister. De kan også komme til å gå ut med mannens håpløse holdninger og handlinger i aviser eller i rettssaler.

- Vi har hatt store endringer i samfunnet vårt, men mange menn ser fortsatt sin kone som en underdanig omsorgsperson. Likestilling mellom kjønnene blir sett på som noe tvilsomt, noe som må bekjempes, sier han.

Mange menn vil lete etter kvinner som kan være mye hjemme, ofte i motsetning til dem selv. Pressefotografen John Muchene sier at det ikke vil være

sett fra sør

I spalten **Sett fra Sør** vil du møte korrespondenter fra afrikanske land.

Wanja Thuku er journalist i The People Daily i Nairobi, Kenya.

lurt å gifte seg med leger eller sykepleiere. Disse må ofte jobbe kveldsvakter, og kan bli kalt ut på jobb midt på natta.

- Den ideelle kvinnen å gifte seg med er nok en kvinne i handelsnæringen. Ikke en som reiser verden rundt på innkjøpsreiser, men en som står i butikk og kommer tidlig hjem fra jobb, sier John.

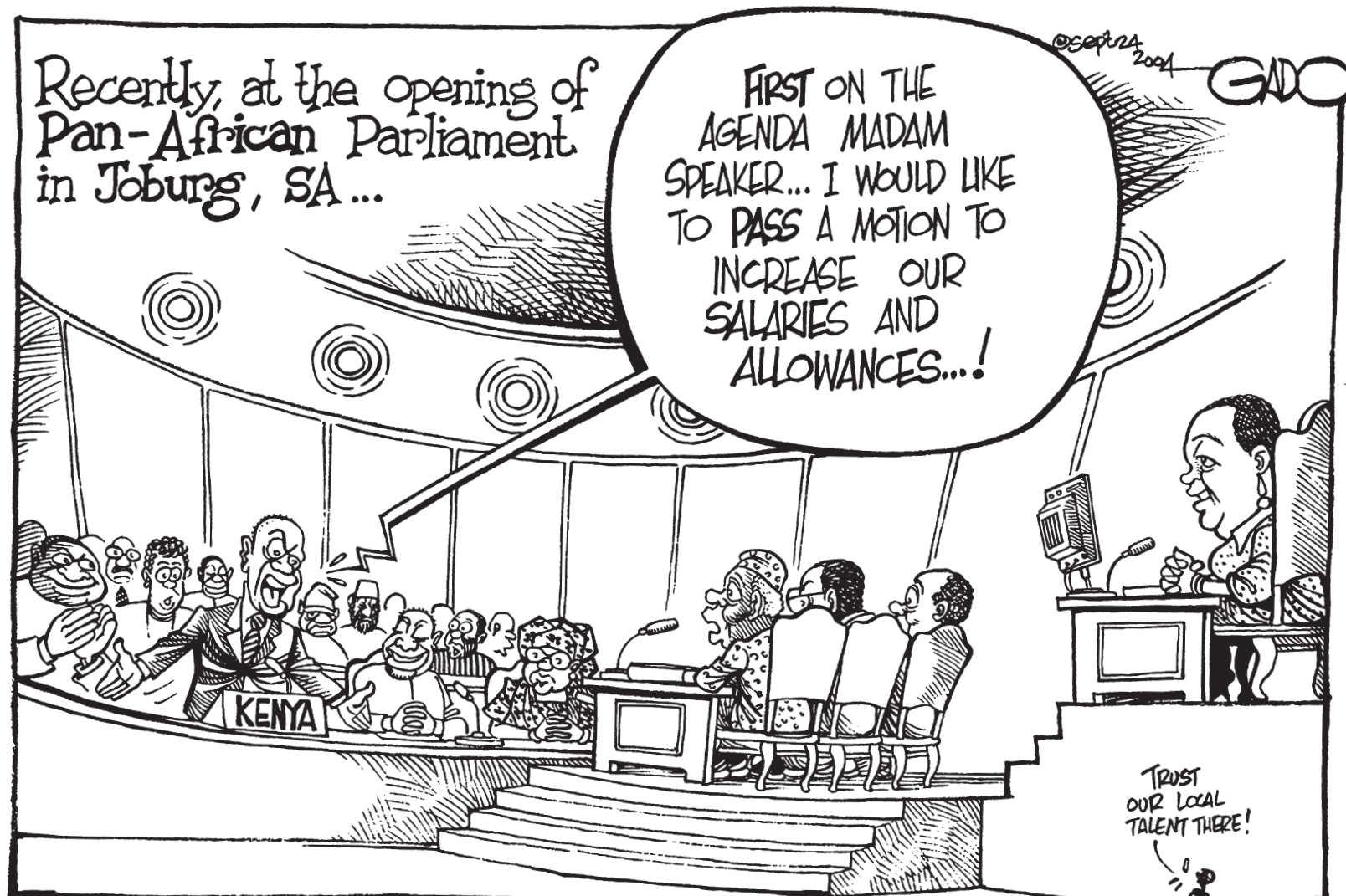
Han ser helst at en kone jobber deltid.

- Det er ikke noe bra at både mann og kone kommer hjem fra arbeid seint på ettermiddagen, begge sure og trøtte, sier han.

Ng'ang'a mener at menns holdninger fører til at mange velutdannede, selvstendige kvinner ikke finner noe å gifte seg med.

- Uavhengige kvinner med god utdanning blir sett på som trusler i familielivet. De nekter å underkaste seg tradisjonelle regler for hvordan kvinner skal oppføre seg og kle seg. Hun vil heller ikke på noen måte godta mannens råd eller pålegg i ett og alt. Min oppfordring er at mennene nå tar opp sine holdninger til vurdering, sier Patrick Ng'ang'a, mens han sorterer i det store arkivet med menn som ønsker seg en kone.

Gados verden

Tanzanierenen Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Balansert bok om «stor sjel»

LITTERATUR

Torbjørn Færøvik er historiker, journalist og forfatter. Han har tidligere blant annet skrevet bøker om India, Kina og en biografi om Marco Polo beregnet for ungdom. For bøkene om India og Kina ble han tidelt Brageprisen.

I denne boka skildres Gandhis barndom og oppvekst, barneektenskapet med Kasturba, familielivet og de fire sønnene, oppholdene i England og Sør-Afrika og kampen for Indias frihet. Et dramatisk liv som endte med tre skarpe skudd.

Denne boka er et forsøk på å gjenfortelle livshistorien til et uvanlig menneske. Den bygger i stor grad på Gandhis selvbiografi som han ga ut i 1927. Sitater som er tillagt Gandhi er hentet fra denne boka og også fra biografien om hans kone Kasturba.

Mahatma Gandhi ble født i den lille byen Porbander i India i 1869. Egentlig het han Mohandas. Mange år senere begynte indere å kalle han Mahatma, som betyr «Stor sjel».

Det er ingen rosenrød beretning som gis oss. Gandhi ble født inn i kjøpmannskasten, og slik sett hadde han ikke det vanskeligste utgangspunktet i datidens India. Men ekteskapet som de to 13-åringene inngikk ble krevende og stormfullt.

bokanmeldelse

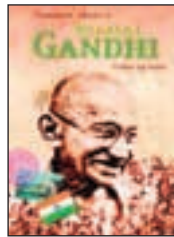
Torbjørn Færøvik:

«Mahatma Gandhi – Elsket og hatet». Cappelen, 2004.

Det ble år med atskillelse, både i forbindelse med jus-studier i England og jobb i Sør-Afrika. Gandhi var en sterk personlighet som kjempet for det han mente var riktig og viktig. Han kunne nok være en sann prøvelse for sine omgivelser, ikke minst for kona og sønnene. Familielivet kan neppe beskrives som harmonisk.

Men han stilte strenge krav til seg selv og han kjempet for det han trodde på. Han kjempet for rettighetene til indere i et rasedelt Sør-Afrika. Under boerkrigen opprettet han et eget indisk sanitetskorps som hjalp sårede britiske soldater. Her opprettet han både eget advokatkontor og ashram-åndelige hjem og bofellesskap på landet. Han startet flere aviser og blader både i Sør-Afrika og India. På grunn av det han trodde på, og kjempet for, måtte han tilbringe mer enn 5 år i fengsel.

Gandhis sentrale budskap var at alle folk er ment å leve fredelig sam-

men som brødre og søstre. Dersom noen ble angrepet eller led urett, så måtte de bare kjempe mot uretten med ikke-voldelige midler. Gandhi var konsekvent. Selv når tyskerne angrep i Europa under den andre verdenskrigen, så argumenterte Gandhi for at en eneste veien var ikke-voldelig motstand.

I India ble han en sentral skikkelse i løsrivelsesprosessen fra Storbritannia. Gandhi var utdannet jurist i England, men tok nå avstand fra det britiske liv med dress og slips og øvrige britiske verdier. Hans kjennemerke ble den enkle vedde indiske klesdrakten dhoti, spinnehjulet som han oppfordret alle til å bruke, sandalene og vandringsstaven. Gandhi arbeidet for å holde India samlet etter løsrivelsen. Han mente at hinduer, muslimer, Sikher og kristne måtte kunne leve sammen i fred. Han omfavnet de fattige, og tok stadig svakeste part i forsvar når det var konflikter og strid. Når hinduer og muslimer begynte å sloss forsøkte han å mekle.

Men muslimene krevde sitt eget Pakistan, og fikk det. Det som var en tragedie og et langt større nederlag for Gandhi var hatet, drapene og blodbadet som fulgte. Gandhi reiste fra landsby til landsby med budska-

pet om forsoning og fredelig sameksistens. Egentlig ble han misforstått av alle parter, og tilslutt resignerte han. Men Gandhi var og ble et symbol og et samlingsmerke, også i sine siste år. Da han ble drept møtte to millioner opp langs ruten for sørgetoget, og en hel verden opplevde at de ble fattigere.

Verden trenger mennesker med idealer og standarder som gagnar menneskeheten. Mennesker som også er villig til å kjempe og dø for disse, uten å påføre andre lidelse og død. Gandhi var et slikt menneske. Torbjørn Færøviks biografi viser oss det.

Samtidig viser boka oss at den «Store sjel» også bare var et menneske med menneskelige feil og mangler. Jeg er svært glad for at jeg ikke har hatt en far som Gandhi. Gandhi skrev selv boken: Historien om mine eksperimenter med sannheten. Tittelen var god, for livet hans besto i å prøve seg fram. Men noen må betale prisen for andres eksperimenter, og i Gandhis tilfelle var det hans nærmeste familie. Færøvik skal ha ros for en nøktern og balansert skildring.

ASBJØRN SØRENSEN

Chr. Michelsen Institute
Development Studies and Human Rights

Calling for proposals
for a new and innovative
research programme

For details see www.cmi.no

Deadline for sketches 22 November

Prøv en stillingsannonse i
bistandsaktuelt

Tlf. 22 24 20 40

Latin-Amerikagruppene i Norge (LAG)

Osterhausgt. 27, 0183 Oslo Tlf: 22 98 93 21 Fax: 22 98 93 01

www.latin-amerikagruppene.no

E-post: brigade@latin-amerikagruppene.no

Latin-Amerikagruppene i Norge er en solidaritetsorganisasjon som informerer om Latin-Amerika i Norge.

Vil du være med på
SOLIDARITETSBRIGADE til
CHIAPAS vår 2005?

Søknadsfrist 15. november

For info: 22 98 93 21 eller

brigade@latin-amerikagruppene.no

www.latin-amerikagruppene.no

FRILANSKONTRAKTER

Bistandsaktuelt har ledig et begrenset antall kontrakter for «faste frilansere» (konsulentkontrakter) for 2005 – med mulighet for fornyelse i ytterligere to år. Kontraktene vil trolig være i størrelsesorden 500-1000 timer per år.

Søkere uten erfaring fra utenriksjournalistikk vil ikke bli vurdert. Gode engelskkunnskaper og dokumentert interesse for/kunnskap om utviklings- og 3. verdens spørsmål er nødvendig. Det forutsettes deltakelse på ukentlige redaksjonsmøter og mulighet til å foreta reportasjereiser til samarbeidsland for norsk bistand.

Ytterligere opplysninger kan fås ved henvendelse til fagbladets redaktør Gunnar Zachrisen – tlf. 22 24 20 40 eller e-post: gz@norad.no.

Bistandsaktuelt er Norges ledende fagblad om bistands- og utviklings spørsmål. Bladet utgis både i papir- og webutgave (www.bistandsaktuelt.no). Opplaget for papirutgaven er p.t. 13.600 eksemplarer. Utgiver er Norad.

Kortfattet kontraktssøknad vedlagt CV sendes: Bistandsaktuelt, Norad, boks 8034 Dep., 0030 Oslo, innen 19. november 2004.

bistandsaktuelt

InternasjonalREPORTER

Lei av å alltid
se de samme
kildene i norsk
utenriksdekning?

For tilgang til nettbasert ressursnettverk med over tusen kilder med kunnskap om Afrika, Asia og Latin-Amerika, medievennlig ukentlig meldingstjeneste for begivenheter og intervju tips, samt faglige tilbud til utenriksinteresserte besøk:

www.reporter.no

Internasjonal Reporter jobber for økt bredde, variasjon og bevissthet i norsk utenriksdekning.

notiser

Haiti får feltsykehus

Norge bevilger 9 millioner kroner til feltsykehus i Gonaives på Haiti. Norges Røde Kors er ansvarlige for transport og drift av sykehuset. Bidraget kommer i tillegg til 1,1 millioner kroner som allerede er bevilget til Kirkens Nødhjelps innsats for å skaffe blant annet vann, mat og vannutstyr, slik at Norges bidrag til de flomrammede på Haiti med dette kommer opp i 10,1 millioner kroner.

Haiti har nylig vært rammet av tropisk storm og området rundt Gonaives er spesielt utsatt.

2,3 mrd. kr til Polen

14. oktober undertegnet regjeringen en rammeavtale om bruken av den norske EØS-finansieringsordningen i Polen. Over fem års vil cirka 2,3 milliarder kroner, bli gjort tilgjengelig for prosjekter i Polen innen blant annet miljø og helse. EØS-avtalen ble i mai i år utvidet til også å omfatte de 10 nye medlemslandene i EU.

I tillegg til å utjevne økonomiske og sosiale forskjeller, vil finansieringsordningene være Norges bidrag til å integrere de nye medlemslandene i det indre marked og dermed i EØS-samarbeidet. Dette er klart i Norges interesse, uttaler Kim Traavik.

Gjennom EØS-avtalen har Norge forpliktet seg å støtte de minst velstående EU-landene med til sammen nær 10 mrd. kroner, frem til 2009. Rundt 6 mrd. kroner, vil gå til de nye medlemslandene i Norges nærområde, dvs. Polen, Latvia, Litauen og Estland. Pengene tas ikke fra bistandsbudsjettet.

nytt om navn

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider Fred Isaksen på e-post: nyttomnavn@akela.no eller på telefon 922 21 487.

Judith Klein (28) er fra 1. juni ansatt som prosjektleder i Latin-Amerikagruppene i Norge (LAG). Her har hun ansvar for å koordinere brigadeprosjektet i Norge og Latin-Amerika. LAG sender brigader til Latin-Amerika to ganger i året. Hun kommer fra samfunnsgeografi hovedfag og har erfaring fra frivillig arbeid i Nicaragua. Hun har tidligere vært aktiv i LAG, Colombia Studentforening og har erfaring fra fredskorpsutveksling mellom Norge og Colombia.

Øystein Berg, administrerende direktør i den statlige stiftelsen Petrad ble nylig hedret med utmerkelsen vennskapsprisen i Folkets store hall i Kina. Kina har i over 20 år fått norsk hjelp til å utvikle en moderne oljeindustri. Den norske statlige stiftelsen Petrad har stått sentralt i dette arbeidet, og nå viser kineerne sin takknemlighet ved å hedre Berg sammen med 55 andre personer, skriver Aftenposten. Petrad ble stiftet av Oljedirektoratet og NORAD i 1989, og skal stille norsk erfaring og kompetanse til disposisjon i alle verdensdeler.

Nina Hjellegjerde (26) jobber nå som assistentprosjektleder for utdanning, UNICEF/Operation Lifeline Sudan (Southern Sector) basert i Nairobi, Kenya. Hjellegjerde har tidligere jobbet som konsulent for samme prosjektet i halvannet år. Hun har en Master i Education and Development fra University of Bristol, og tatt utviklingsstudiet ved HiO og statsvitenskap UiO.

Bjørn Lindvig er ansatt som daglig leder i Norsk Nødhjelp fra 1. oktober. Han tok da over for Jon E. Brække som går av med pensjon. Bjørn Lindvig har arbeidet som markeds- og innsamlingsleder siden 2002. Tidligere var han styreformann i stiftelsen gjennom mange år.

Grazyna Samsel er blitt ansatt som Adviser External Relations ved Flyktningerådets hovedkontor i Oslo. Hun kommer fra stillingen som Senior Officer i Evalueringsavdelingen i det internasjonale Røde Kors i Geneve. Hun skal jobbe med å utvide Flyktningerådets internasjonale partnere.

Jens Mjaugedal er ansatt som ny utenlands-sjef i Flyktningerådet. Mjaugedal kommer fra stillingen som ambassaderåd ved det norske representasjonskontoret for de palestinske områdene, hvor han har vært i fire år. Han har tidligere erfaring som utlandssjef i handikapforbundet, prosjektleder i WHO i Geneve. Mjaugedal har lang fartstid på det afrikanske kontinent.

Ellen Lange ble i august 2004 tilsatt av Utdannings- og forskningsdepartementet som ny UNESCO-koordinator og generalsekretær for kommisjonen. Hun er utdannet medievitner og pedagog og har vært ansatt i Utdanning- og forskningsdepartementet siden 1996.

Medlemmer av Den norske UNESCO-kommisjonen i perioden 2004 – 2008: **Astrid Nøklebye Heiberg**, leder, professor dr. med i psykiatri UiO. **Ellen Alf-sen**, direktør ved Landbrukets Brusselkontor. **Ingjerd Egeberg**, teatersjef og skuespiller ved Rogaland teater. **Randi Ertesvåg**, avelingsdirektør ved ABM-utvikling (Statens senter for arkiv, bibliotek og museum). **Alvhild Hedstein**, direktør for stiftelsen Miljømerking. **Nazneen Khan-Østrem**, høgskolelektor ved Journalistutdanninga Høgskolen i Oslo. **Stein Kuhnle**, professor ved Institutt for sammenlignende politikk, UiB. **Vigdis Lian**, direktør ved Norsk Filminstitutt. **Eldrid Njåten Lyng**, lektor ved Røyken v.g. skole. **Jon Naustdalslid**, instituttssjef ved Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR). **Kristine Ny-stad**, prorektor ved Samisk Høgskole, Kautokeino. **Eivind Vad Petersson**, nestleder i Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU). **Harsha Ratnaweera**, forskningssjef ved Norsk institutt for vannforskning internasjonale virksomhet. **Francis Sejersted**, professor ved Institutt for Samfunnsforskning (ISS). **Harald Stanghelle**, politisk redaktør, Aftenposten. **Nina Witoszek**, forskningsleder ved Senter for utvikling og miljø ved UiO (SUM).

Petter Hveem er tilbake i stillingen som informasjonsansvarlig i Leger Uten Grenser etter ett års permisjon. I perioden har han jobbet som rådgiver for Kirkens Nødhjelp i Thailand med burmesiske migrantarbeidere som utnyttet i

klesfabrikker i Mae Sot, Thailand.

Eli Borchgrevink, Du store verden!s daglige leder, er tilbake i stillingen etter to års permisjon. Sammen med programsjef **Brynjar Bjerkem** driver hun sekretariatet for kulturnettverket Du store verden! videre. Neste stor-satsing er den internasjonale interkulturelle mønstringen Transform 2005; der ambisjonene er omlag 20 turnéprosjekter med Norgesbaserte og gjestende artister oktober 2005.

Knut G. Nustad har begynt i stilling som førsteamanuensis (forsker) ved Diakonhjemmet, Avdeling for forskning og utdanning, Internasjonal seksjon fra 1. oktober.

Katarina Bull (32) har nylig tiltrådt stillingen som kommunikasjonsrådgiver i Norsk Folkehjelp. Hun kommer fra stillingen som partneransvarlig i Unicef, Norge.

Arild Brandsnes (54) har nylig tiltrådt stillingen som Finance Manager for Norsk Folkehjelp i Nairobi. Han har lang og bred erfaring fra økonomi-arbeid. Arild Brandsnes vært vært selvstendig næringsdrivende og har tidligere jobbet for bl.a. Widerøe og Iveco.

Lauren Naville tiltro 1. oktober som informasjonsmedarbeider for Tørrlandskoordinerings-gruppens (TKG) sekretariat ved Noragric, på Norges Landbrukshøgskole. Hun har en Mastergrad i Utviklingsstudier fra samme sted, og har blant annet tidligere vært hospitant ved hovedkontorene til Verdens matvareprogram WWF og The world Conservation Union IUCN i Sveits.

Elin Christiansen vil vikariere som internasjonal konsulent i Norges Speiderforbund, og følge opp det internasjonale arbeidet til NSF. Bodil Tærud Day har permisjon fra stillingen de neste to årene

Noragric har fått fire nye PhD-studenter innenfor utviklingsstudier:

Hassan Guyo Roba er forsker ved «National Museums of Kenya». Som PhD-kandidat skal han jobbe med «Integration of ecological and indigenous knowledge in assessment of long term environmental changes».

Abebe Seifu er 1. amanuensis ved Wondo Geneth College of forestry i Etiopia. I PhD studiene skal Abebe fokusere på «Conflict management over contested forest resources: the case of Munesa Shashemene Forest Industry Enterprise, Ethiopia».

Eirin Hongslo, tidligere daglig leder ved norsk bioenergiforening, skal jobbe i sine studier med «Perceptions of landscape, environment and land reform among communal farmers. A case study from Namaqualand, South Africa».

Boku Tache Dida er seniorrådgiver ved SOS Sahel International i Etiopia. Han skal se på «Environmental and poverty linkages and local perceptions of poverty and poverty alleviation among Boora-pastoralists in Southern Ethiopia».

notis

Den avgåtte kirkepresidenten kan bli ambassadør i Norge

Ifølge en melding i hovedstadsavisen l'Express, kan Rabenorolahy Benjamin, som nylig gikk av som kirkepresident i Den lutherske kirken (FLM), bli utnevnt til ambassadør i Norge. Rabenorolahy er Cand.theol. fra Misjonshøgskolen i Stavanger og snakker norsk.

Svar hvem? hvor? hva i all verden?

1. En orangutang.
2. The Green Belt Movement
3. Mount Kenya
4. Den sudanske frigjøringshær
5. Levy Mwanawasa
6. Nelson Mandela og Frederik de Klerk
7. 1. desember
8. Sør-Afrika
9. Mygg
10. Zuluene
11. Turisme
12. Påfuglen
13. Kurdere.
14. Cricket
15. Troen på ånder i naturen
16. Olje
17. Fredshavnen
18. Kaffe
19. Guatemala
20. Etiopia

Alt riktig: Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!
15-19: Verden trenger deg.
10-14: Du kan se framtiden lyst i møte.
5-9: Ikke så verst.
1-4: Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
0: Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

Neste **bistandsaktuelt** utkommer ca. 22. november

ALLE FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av 3. verdensspørsmål? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utvikling, om de mange små skritt for å unngå sultkatastrofer og krig, om vanlige mennesker som gjenvinner troen på fremtiden? Vil du gjerne følge med i de bistandspolitiske og bistandsfaglige debattene? Nå har du muligheten.

JA, jeg vil ha et gratis-abonnement på Bistandsaktuelt.

Sendes til:

bistandsaktuelt

Norad, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Navn:

Adresse:

Postnr./sted:

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.com

Film fra Sør

...og mye folk som seg hør og bør

Film fra sør-festivalen er i havn med 93 filmer fra 47 land. Nærmere 19 000 besøkende var innom de tre Oslo kinoene i løpet av dagene festivalen varte.

UNDERHOLDNING

• GUNNAR KOPPERUD

Besøktallet er omtrent på nivå med publikumsrekorden fra i fjor, opplyser Synnøve Aspelund, presseansvarlig for festivalen.

Raskest utsolgt var – noe overraskende – et to timers stillesittende intervju med den nå avdøde palestinske forfatteren og aktivisten Edward Said.

– Det viser at selv i vår tabloide hverdag går folk på kino for å kople seg til, ikke bare kople av, sier Aspelund.

Suksess av året er også et kritisk rom rundt forestillingene, der forskere og andre ble invitert til å snakke om filmenes tema. Ordningen ble prøvd ut første gang i fjor, og arrangeres i samarbeid med Institutt for fredsforskning (PRIO) og Stiftelsen Fritt Ord.

– Dette kritiske rommet er en ny arena, et nytt møtested for film og politikk, sier regissør Lasse Skagen, festivalens leder. – De akademiske samarbeidspartnerne våre var glade for at forskerne deres kunne få komme i et nytt forum og møte et nytt publikum, og vi på festivalsiden var glade for at det går an å ha politisk substans og være underholdende på én og samme tid.

Merkevere. Årets festival – som ble arrangert i dagene 7. til 17. oktober – er den fjortende i rekken, med et budsjett på 2,5 millioner kroner. Vinningene foregikk på Oslo kinoene Vika, Cinemateket og Klingenberg, og Utenriksdepartementet er største sponsor.

– Jeg føler vi går framover med faste trinn, og bygger en merkevere som folk etter hvert kjenner til, sier Lasse Skagen.

– Vi møter en veldig bra velvilje i Utenriksdepartementet, og har som langsiktig mål å gjøre festivalen til noe mer enn et Oslo-fenomen.

Film fra Sør-festivalen sprang ut fra Blindern filmklubb etter initiativ fra Dag Asbjørnsen, og ble etablert som et alternativ til den anglo-amerikanske filmbølgen. Etter hvert har den vokst til å bli Nord-Europas største festival for spesialfilm, og vunnet internasjonal anerkjennelse. Fortsatt er festivalen basert på frivillig innsats, men den har nå to

Kinesisk «action»...

... og familiedyll i Shanghai story.

«Film fra Sør» har vokst til å bli Nord-Europas største festival for spesialfilm.

fast ansatte.

– Hovedformålet vårt er å gjøre film fra de tre kontinentene i sør mer kjent, sier Håkon Ødegaard, nestleder i styret.

– Vi ønsker å vise at det lages kvalitetsfilm også i denne delen av verden. Film fra Sør er en festival med et verdikompas; vi ønsker å ta opp viktige tema og skape debatt rundt filmene. Vi ønsker ikke å være en politisk festival, men en festival som setter ting på dagsordenen, sier Ødegaard.

Viktig. – Denne festivalen er viktig, her er det masse flott film, sier den kinesiske regissøren Xiaolian Peng. Hun har laget Shanghai Story, en av de mest profilerte filmene på festivalen. Den handler om en aldrende kvinne som blir syk. Barna hennes er spredt for alle vinder, nå kaller hun dem til seg. Shanghai Story forteller mange historier, men framfor alt historien om det kinesiske samfunnet.

– Det blir stadig lettere å lage film i Kina, forteller Xiaolian Peng.

– Sensuren lempes år for år, og privat kapital kommer inn på investeringssiden, som et alternativ til den statlige. Det innebærer at det blir rom for andre typer filmer, annen tematikk.

Xiaolian Peng bor i Shanghai og har laget film i 20 år. Hun er en av ytterst få kvinnelige kinesiske regissører.

– På 80-tallet var det mange av oss, da var politikken til kvinner skulle oppfordres og støttes økonomisk til å arbeide med film. Nå har

den bølgen lagt seg, nå er det varene du leverer som teller, ikke om du er mann eller kvinne, sier hun.

Mage og hjerte. – Filmene på årets festival har tatt opp viktige politiske spørsmål, sier Lasse Skagen, og holder fram Shanghai Story som eksempel, sammen med en peruansk film som tar opp historien om Ly-sende sti. Han mener et tyngdepunkt i år har vært latinamerikansk film, men også Midtøsten har vært i fokus. Afrikansk film har det derimot vært mindre av denne gangen. Afrikanske filmer har en tendens til å bli laget rett i forkant av filmfestivalen i Burkina Faso, som holdes anethvert år. Neste gang er i 2005.

– Men å ta opp viktige politiske spørsmål er én ting, filmer skal også tale til mage og hjerte, og det har de gjort, sier Lasse Skagen.

– Og i tillegg har festivalen gjort det mulig for innvandrere å se masse film fra sine egne hjemland, og det er bra, istemmer Håkon Ødegaard.

Årets filmpriser ble tildelt den tysk/tyrkiske filmen «Head On» av Fatih Akin, den afghanske filmen «Earth and Ashes» av Atiq Rahimi og den argentinske filmen «Luna de Avellaneda» av Juan J. Campanella.

Xiaolian Peng, kinesisk regissør.

«UNG i en urettferdig verden»

Bistandsaktuelt's tema-avis for 10. klasse og videregående skole kan bestilles i klassesett fra adr-ba@norad.no eller 22 24 20 59. Gratis forsendelse. Nå i revidert 2. opplag.